

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2020 m. gruodis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl subjekto</i>	4
ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl įmonės vadovo pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo</i>	5
ANK 290 straipsnio 8, 11 dalių taikymas	6
<i>Dėl medžioklę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimų</i>	6
ANK 346 straipsnio 4 dalies taikymas	7
<i>Dėl subjekto</i>	7
ANK 426 straipsnio 5 dalies taikymas	8
<i>Dėl įrodymų vertinimo nustatant asmenį, kuris administracinio nusižengimo padarymo metu vairavo transporto priemonę</i>	8
ANK 584 straipsnio, 614 straipsnio 1 dalies 4 punkto laikymasis	9
<i>Dėl proceso taisyklių laikymosi surašant administracinio nusižengimo protokolą nepilnamečiui</i>	9
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	10
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	10
BK 65 straipsnio 2 dalies, 75 straipsnio taikymas	10
<i>Dėl nuosprendžiu paskirtos bausmės bendrinimo su kitais nuosprendžiais paskirtomis bausmėmis ir bausmės vykdymo atidėjimo</i>	10
BK 164 straipsnio taikymas	12
<i>Dėl būtinybės nustatyti tiesioginę tyčių vengiant išlaikyti vaiką</i>	12
BK 22 ir 182 straipsnių taikymo	13
<i>Dėl pasikėsینimo padaryti sukčiavimą atribojimo nuo baigto nusikaltimo</i>	13
BK 272 straipsnio 3 dalies taikymas	14
<i>Dėl didelės žalos saugomų rūšių laukinių gyvūnų rūšies apsaugos būklei apibrėžimo</i>	14
BK 300 straipsnio 1 dalies taikymas	16
<i>Dėl tinkamo veikos pavojingumo nustatymo</i>	16
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	17
BPK 20 straipsnio 5 dalies taikymas	17
<i>Dėl tinkamo įrodymų vertinimo</i>	17
BPK 70 straipsnio taikymas	18
<i>Dėl Europos Sąjungos valstybės perduoto pagal Europos arešto orderį asmens baudžiamosios atsakomybės Lietuvos Respublikoje ribų</i>	18
III. CIVILINĖS BYLOS	20
Asmenys	20
<i>Dėl pripažinus negaliojančia ab initio (nuo sudarymo momento) akcijų pasirašymo sutartį bendrovei grąžintų akcijų perleidimo kitiems asmenims, kai Juridinių asmenų registre buvo įregistruoti pakeisti bendrovės įstatai</i>	20
Šeimos teisė	21
<i>Dėl skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su vaikais tvarkos nustatymo</i>	21
<i>Dėl leidimo pakeisti nepilnamečiam vaikui pavardę be tėvo sutikimo</i>	22
<i>Dėl nepilnamečio vaiko teisės būti išklaustam</i>	23
<i>Dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo</i>	24
Daiktinė teisė	25
<i>Dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo</i>	25
Sutarčių teisė	26
<i>Dėl esminės šalių nelygybės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartiniuose teisiniuose santykiuose</i>	26
<i>Dėl valstybei priklausančių gyvenamųjų patalpų nuomos sutarties pratęsimo, nuomotojui nesilaikius įstatyme įtvirtinto minimalaus termino informuoti nuomininką apie terminuotos nuomos sutarties nepratęsimą</i>	28
<i>Dėl automobilio remonto sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo sutarties, pagal tokią sutartį darbų kokybės, informavimo pareigos bei jos sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu</i>	29

Civilinė atsakomybė	31
<i>Dėl bendrovės akcininko veiksmų, susijusių su bendrovės reorganizavimu, teisėtumo ir žalos dydžio</i> ...	31
<i>Dėl komercinės paslapties sampratos ir nesąžiningo konkuravimo</i>	32
Viešieji pirkimai	33
<i>Dėl tiekėjo prašomų priteisti netiesioginių nuostolių, kilusių dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų, dydžio</i>	33
<i>Dėl sutartyje, sudarytoje viešųjų pirkimų būdu, įtvirtinto kainos apskaičiavimo būdo kvalifikavimo</i>	35
<i>Dėl šalių sudaryto susitarimo dėl papildomų darbų aiškinimo ir reikšmės, sprendžiant dėl rangovo teisės į papildomų darbų atlyginimą</i>	36
<i>Dėl rangovo galimybės savo teises ginti pasirinktu būdu (atlygio už papildomus darbus ir tiesioginių nuostolių santykio)</i>	37
Draudimo teisė	38
<i>Dėl draudiko pareigos supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis</i>	38
Civilinio proceso teisė	39
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo byloje dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu</i>	39
<i>Dėl pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodamos standartinės formos pažymos paskirties ir teisinės galios bei teismo nutarties, kuria išsprendžiamas prašymas dėl klaidų ištaisymo nurodytoje pažymoje, neskundžiamumo</i>	40
Bankroto teisė	41
<i>Dėl mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto turinio, jo tvirtinimo ir fizinių asmenų bankroto bylos pabaigos</i>	41
<i>Dėl bankroto bylos nutraukimo pagrindo – bankrutuojančiai (bankrutavusiai) įmonei atsiskaičius su visais kreditoriais, pareiškimo dėl bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimo</i>	42
Darbo teisė	43
<i>Dėl diskriminacijos, susijusios su priklausymu profesinei sąjungai, draudimo ir kolektyvinių sutarčių nuostatų taikymo darbuotojams</i>	43
<i>Dėl kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas apskaičiavimo bei išmokėjimo darbuotojui, kai darbo sutarties šalys buvo sudariusios ir susitarimus dėl papildomo darbo</i>	45
Statybų teisė	46
<i>Dėl kaltų asmenų pareigos prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo, statybos padarinių pašalinimo kompensavimo naštos paskirstymo</i>	46

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl subjekto

Šioje administracinio nusižengimo byloje administracinėn atsakomybėn patraukto asmens ir jo atstovo teigimu teismai išplėtė subjektą, atsakingą pagal ANK 95 straipsnį, ratą ir dėl to administracinėn atsakomybėn patraukė ne tą asmenį, t. y. ne nelegaliai dirbusių asmenų darbdavį, bet statybų objekto, kuriame buvo nustatytas nelegalaus darbo faktas, savininko – UAB „Ž“ – vadovą.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal ANK 95 straipsnį dėl nelegalaus darbo administracinėn atsakomybėn traukiami fiziniai, pakaltinami asmenys, kuriems iki administracinio nusižengimo padarymo sukako šešiolika metų, turintys specialųjį požymį, – yra darbdavys, jo teisėtas atstovas ar įgaliotas asmuo. Darbdavio sąvoka yra pateikta Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 21 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog darbdavys gali būti Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausantis juridinis ar fizinis asmuo, turintis visišką civilinį teisingumą ir veiksnumą; darbdavio teisingumą ir veiksnumą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Darbdaviai savo teises ir pareigas darbuotojui gali įgyvendinti per savo teisėtus atstovus ar įgaliotus asmenis (DK 21 straipsnio 5 dalis). Juridiniam asmeniui, kaip darbdaviui, atstovauja, jo vardu sprendimus priima, taip pat ir juridinio asmens veiklą kontroliuoja fizinis asmuo – juridinio asmens vadovas (DK 101 straipsnis). Bendrovės santykiuose su kitais asmenimis bendrovės vardu

vienvaldiškai veikia bendrovės vadovas, jis organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą, priima į darbą ir atleidžia darbuotojus, sudaro ir nutraukia su jais darbo sutartis, skatina juos ir skiria nuobaudas, taip pat, be kita ko, atsako ir už bendrovės veiklos organizavimą (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 6 dalis, 37 straipsnio 8 dalis, 12 dalies 1 punktas).

Šioje byloje teisėjų kolegija pažymėjo, kad nepilnamečiai nustatyti laikotarpiu nelegaliai dirbo UAB „Ž“ statybos objekte – atliko laiptų šlifavimo darbus daugiabučio namo keturių aukštų pirmojoje laiptinėje. Taip pat nustatyta, kad šis statybos objektas (taip pat ir aktuali bylai laiptinė) priklauso UAB „Ž“, kurios direktorius yra administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo. Teisėjų kolegija nurodė, kad nors, kaip nustatyta byloje, nelegalų nepilnamečių darbą minėtame statybos objekte tiesiogiai organizavo ir jį kontroliavo kitas asmuo, t. y. bendrovės direktoriaus sūnus, dirbantis šioje bendrovėje vadybininku, tačiau ši aplinkybė nešalina bendrovės vadovo – administracinė atsakomybėn patraukto asmens atsakomybės. Pagal nustatytas bylose aplinkybes bendrovės direktoriaus sūnus nelegalų nepilnamečių darbą organizavo ir kontroliavo juridinio asmens (UAB „Ž“), kuriame pats dirbo, naudai, nes dėl tokių jo veiksmų darbdavys išvengė teikti privalomas ataskaitas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai (toliau – VSDFV), apskaičiuoti mokesčius ir darbo užmokestį, tinkamai vesti darbo laiko apskaitą ir pan. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį administracinė atsakomybė dėl nelegalaus darbo galima ir keliems asmenims – tiek įmonės vadovui, padariusiam pažeidimą neveikimu, t. y. nepakankama darbo teisinių santykių kontrole, tiek aktyvius veiksmus atlikusiam darbuotojui. Tačiau tokiu atveju reikia nustatyti kiekvieno asmens pareigybinius įgaliojimus pagal įstatymus bei įmonės dokumentus, raštu ir žodiniiais nurodymais įmonėje nustatytą darbo organizavimo pobūdį.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje teismai nenustatė, jog bendrovės direktoriaus sūnui būtų buvę pavesta su darbuotojais sudaryti darbo sutartis. Dėl to, anot teisėjų kolegijos, vadovaudamiesi bendro pobūdžio taisykle, teismai padarė pagrįstą išvadą, jog darbdavio, t. y. UAB „Ž“, įgaliotu asmeniu laikytinas šios bendrovės vadovas – administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo. Kartu teisėjų kolegija pabrėžė, kad tai, jog darbuotojų darbas būtų legalus, turi užtikrinti įmonės vadovas. Administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo, būdamas bendrovės direktorius, turėjo ne tik imtis tinkamų priemonių, kad būtų sudaryta darbo sutartis su darbuotojais, bet ir kontroliuoti, kad atsakingi darbuotojai tinkamai atliktų savo pareigas, būtent norminių aktų nustatyta tvarka ir laiku pateiktų VSDFV teritoriniam skyriui duomenis apie asmens darbo pradžią.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė pareiškėjų prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-63-303/2020

ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl įmonės vadovo pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo patrauktas administracinė atsakomybėn pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį dėl to, kad jis, būdamas UAB „AS“ (toliau – ir Bendrovė) vadovas ir žinodamas apie Bendrovės finansinę padėtį bei finansinius įsipareigojimus kreditoriams, nesikreipė Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytais terminais į teismą dėl bankroto bylos Bendrovei iškėlimo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta imperatyvi pareiga įmonės vadovui kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, kai ši įmonė objektyviai atitinka nemokumo sąlygas, ir nustatyti konkretūs terminai, per kuriuos tai turi būti padaryta. Pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonės vadovui nustatyta todėl, kad šis subjektas geriausiai žino įmonės finansinę būklę, o pavėluotas bankroto bylos iškėlimas galėtų pažeisti tiek jau esančių įmonės kreditorių (jei toliau didėtų įmonės skolos), tiek naujų potencialių kreditorių interesus (jei šie asmenys, nežinodami apie įmonės nemokumą,

tiektų jai prekes ir (arba) teiktų paslaugas). Tais atvejais, kai įmonė nevykdo veiklos arba nors ir vykdo, tačiau didėja nuostoliai dėl neatsiskaitymo su kreditoriais, tokie veiksmai neatitinka protingos verslo rizikos ir prieštarauja geriems verslo standartams. Bankroto paskirtis ir tikslas yra ne tik pašalinti nemokią įmonę iš rinkos, bet ir, konstatavus įmonės nemokumą, kuo greičiau apsaugoti nemokios įmonės kreditorių ir pačios įmonės interesus. Dėl to Įmonių bankroto įstatymo normos nustato įmonės vadovui pareigą nedelsiant kreiptis į teismą dėl bankroto bylos nemokiai įmonei iškėlimo.

Teisėjų kolegija atmetė pareiškėjo teiginius, kad administracinė atsakomybėn patrauktam asmeniui nekilo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, nes jis, sužinojęs apie Bendrovės finansinius sunkumus, ėmėsi visų priemonių jos mokumui atkurti. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, jog tam, kad įmonės vadovui (ar kitiems atsakingiems asmenims) nekiltų atsakomybė pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį už pavėluotą pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimą teismui (ar jo nepateikimą), neužtenka konstatuoti, kad vadovas ėmėsi veiksmų įmonės mokumui atkurti. Priemonės, kurių imamasi tokiu atveju, turi rodyti realias vadovo pastangas ir galimybes atkurti įmonės mokumą. Tai reiškia, kad tokios priemonės turi atitikti esamą įmonės veiklos padėtį ir būti pakankamos bei efektyvios tam, kad būtų pasiektas konkretus rezultatas – realus įmonės finansinės padėties pagerėjimas. Be to, įmonės ekonominė situacija (nors ir formaliai atitinkanti Įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje nurodytą nemokumo apibrėžimą) turi būti tokia, kuri leistų pagrįstai tikėtis, kad tinkamomis priemonėmis įmonės mokumas dar gali būti atkurtas. Priešingu atveju, bet kokius įmonės vadovo veiksmus pripažįstant pastangomis atkurti įmonės mokumą, būtų sukurta situacija, leidžianti įmonės vadovams (ar kitiems atsakingiems asmenims) piktnaudžiauti šia aplinkybe, nepagrįstai nesikreipiant į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (taip pažeidžiant įmonės kreditorių interesus), savo neveikimą pateisinant tuo, kad buvo imtasi veiksmų įmonės mokumui atkurti.

Šiuo atveju, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, apygardos teismas išsamiai išnagrinėjo ir motyvuotai atsakė į analogiškus administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovo apeliacinio skundo argumentus, konstatuodamas, kad kai kurios iš apeliaciniame skunde nurodytų priemonių apskritai nėra skirtos įmonės finansinei padėčiai gerinti (pvz., tai, kad buhalterijai buvo pavesta sudaryti aktualius Bendrovės balansus, nustatyti aktualią Bendrovės finansinę būklę); dalis priemonių buvo pripažinta neefektyviomis (svarstymai apie įmonės restruktūrizavimą, taip ir nepriėmus sprendimo ją restruktūrizuoti; taikos sutarties su kreditore sudarymas jos nevykdant, komercinių pasiūlymų išsiuntimas ir kt.). Apygardos teismas taip pat padarė išvadą, kad nors dalis veiksmų (anksčiau pradėtų projektų užbaigimas) leido įmonei generuoti tam tikras pajamas, tačiau šios papildomos pajamos įmonės mokumo neatkūrė, be to, ne visi susitarimai dėl šių ankstesnių projektų buvo pasiekti ne vėliau kaip 2018 metų rudenį, t. y. kai administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo privalėjo imtis konkrečių veiksmų Bendrovės mokumui atkurti. Atsižvelgdama į motyvuotą apygardos teismo visų minėtų aplinkybių vertinimą, teisėjų kolegija sutiko su išvada, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo per įstatymo nustatytą terminą nesiėmė reikiamų ir pakankamų priemonių įmonės mokumui atkurti.

Taigi teisėjų kolegija apylinkės ir apygardos teismų sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-54-648/2020

ANK 290 straipsnio 8, 11 dalių taikymas

Dėl medžioklę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimų

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 290 straipsnio 8 dalį už tai, kad sumedžiojo gyvūną neturėdamas teisės, gabeną neteisėtai sumedžiotą licencijuojamą gyvūną ir dorą neteisėtai sumedžiotą licencijuojamą gyvūną.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl vienos iš trijų alternatyvių ANK 290 straipsnio 8 dalyje nurodytų veikų – gyvūno, kurį sumedžioti turintis teisę asmuo (medžiotojas) neturi teisės, sumedžiojimo teisėtumo, pažymėjo tai, kad šioje byloje medžiotojas,

medžiodamas leistinu būdu – varant, sumedžiojo 3–4 metų amžiaus (suaugusį) raguotą briedžio patiną. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, jog Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių (toliau – Medžioklės taisyklės) 58.24 punktą draudžia turinčiam teisę medžioti asmeniui medžioti suaugusius elninių žvėrių patinus, išskyrus briedžių ir tauriųjų elnių antramečius patinus, varant, grandine, katilu, vadinasi, administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, pažeisdamas pirmiau nurodytas nuostatas, sumedžiojo suaugusį briedžio patiną neturėdamas tam teisės.

Šiame kontekste teisėjų kolegija nurodė, kad ANK 290 straipsnio 11 dalyje nustatyta, jog administracinės atsakomybės neužtraukia Medžioklės taisyklėse nustatyta tvarka įforminti gyvūno, kurį sumedžioti medžiotojas neturi teisės, sumedžiojimo atvejai. Dėl to, sprendžiant apie asmens patraukimo administracinėn atsakomybėn pagrįstumą, svarbu nustatyti, ar neturint teisės sumedžioti suaugusio briedžio patino sumedžiojimo faktas buvo įformintas Medžioklės taisyklėse nustatyta tvarka. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šiuo atveju suaugusio briedžio sumedžiojimas nurodyta tvarka nebuvo įformintas tinkamai, nes buvo įvykdyta tik viena iš dviejų būtinų sąlygų, tai yra medžioklės vadovas apie administracinėn atsakomybėn patraukto asmens sumedžiotą 3–4 metų suaugusį briedžio patiną padarė įrašą medžioklės lape ir surašė atitinkamos formos aktą, tačiau apie sumedžiotą gyvūną nebuvo pranešta Medžioklės taisyklėse nurodytu telefonu Aplinkos apsaugos departamentui. Teisėjų kolegija sprendė, kad ANK 290 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta imperatyvi taisyklė dėl administracinės atsakomybės netaikymo medžiotojui už gyvūno sumedžiojimą neturint teisės, todėl Medžioklės taisyklėse nustatytos tvarkos nesilaikymas (visiškas ar dalinis) yra pagrindas traukti medžiotoją administracinėn atsakomybėn pagal ANK 290 straipsnio 8 dalį. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju apygardos teismas administracinėn atsakomybėn patraukto asmens veikoje pagrįstai nustatė visus ANK 290 straipsnio 8 dalyje (gyvūno, kurį sumedžioti medžiotojas neturi teisės, sumedžiojimas) nurodyto nusižengimo sudėties požymius.

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad visai kitaip vertintina situacija dėl administracinės atsakomybės patraukto asmens nubaudimo už neteisėtai sumedžiotą licencijuojamo gyvūno gabenimą ir dorojimą. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad ANK 290 straipsnio 8 dalyje nustatyta atsakomybė ne už bet kokio neteisėtai sumedžiotą gyvūno gabenimą, o konkrečiai tik už neteisėtai sumedžiotą licencijuojamo gyvūno gabenimą. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. D1-365 buvo pripažinti netekusiais galios ar pakeisti Medžioklės taisyklių punktai, reguliavę licencijų medžiojamam gyvūnui sumedžioti išdavimo tvarką, ir nuo 2018 m. gegužės 15 d. šios licencijos buvo panaikintos. Vadinas, veikų, už kurias nubaustas administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, padarymo metu Medžioklės taisyklėse nebebuvo nuostatų dėl medžiojamų gyvūnų, kurių naudojimas buvo reguliuojamas licencijuojant jų medžioklę. Dėl to teisėjų kolegija sprendė, kad nėra pagrindo laikyti, jog kaltinime nuoroda į Medžioklės taisyklių 58.2.3 punkto, kuris draudžia gabenti neteisėtai sumedžiotą kanopinį gyvūną, pažeidimą atitinka aptariamo administracinio nusižengimo objektyviuosius požymius (dalyką).

Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apygardos teismas netinkamai taikė įstatymą, dėl to apygardos teismo nutarimą pakeitė, pašalindama iš kaltinimo aplinkybes dėl neteisėtai sumedžiotą licencijuojamo (limituojamo) gyvūno gabenimo ir dorojimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-61-648/2020

ANK 346 straipsnio 4 dalies taikymas

Dėl subjekto

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 346 straipsnio 4 dalį už tai, kad būdamas gyvūno (šuns) laikytojas neužtikrino, kad šis negalėtų išbėgti iš teritorijos. Dėl to šuo, atbėgęs byloje nurodytu adresu, paprovė penkias avis ir dar tris avis sužeidė ir taip padarė avių savininkui 600 Eur turtinę žalą. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, be kita ko, ginčijo tai, kad nutarime jis įvardytas ne kaip šuns savininkas ar globėjas, o kaip jo laikytojas, todėl jam negali būti taikoma administracinė atsakomybė.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK 346 straipsnio 4 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo ir kitų gyvūnų gerovės ir apsaugos, atskirų rūšių gyvūnų ženklavimo ir registravimo reikalavimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimą, dėl kurio atsirado žalos asmens sveikatai ar turtui. Pareiškėjas pagal šį ANK straipsnį nubaustas už Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. ĮS-893 patvirtintų Gyvūnų laikymo Kauno rajono savivaldybės teritorijos gyvenamosiose vietovėse taisyklių (toliau – Taisyklių) 15 punkto, nustatančio, kad gyvūno savininkas arba gyvūno globėjas privalo garantuoti, kad gyvūno auginimas ir laikymas nekels grėsmės, be kita ko, ir kitų asmenų nuosavybei, pažeidimą.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo tai, kad Gyvūnų laikymo Kauno rajono savivaldybės teritorijos gyvenamosiose vietovėse taisyklėmis, kaip poįstatyminiu teisės aktu, yra realizuojamos Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo normos. Pagal šio įstatymo 20 straipsnio 2 dalies 3 punktą pareiga užtikrinti, kad jų laikomi gyvūnai nekeltų grėsmės žmonių, kitų gyvūnų gyvybei, sveikatai ar turtui, tenka gyvūnų laikytojams. Gyvūno laikytoju, remiantis Taisyklių 7 punkto ir Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 2 straipsnio 8 punkto nuostatomis, laikomas asmuo, kuris yra gyvūno savininkas ar jį laiko atlygintinai ar neatlygintinai. Teisėjų kolegijos vertinimu, tai reiškia, kad ši apibrėžtis nustato, jog gyvūno laikytojo sąvoka apima ir gyvūno savininko, ir asmens, kuris laiko gyvūną atlygintinai ar neatlygintinai, teisinį statusą. Taigi pagal teisės aktus už gyvūno padarytą žalą administracinė atsakomybė taikoma ne tik asmeniui, kuriam gyvūnas priklauso nuosavybės teise, bet ir tokios teisės formaliai neturinčiam jį laikančiam asmeniui. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, remiantis byloje nustatytais aplinkybėmis (administracinė atsakomybėn patraukto asmens žmona į tinklalapį skelbiu.lt įdėjo skelbimą, kad parduoda įvykio vietoje policijos pareigūnų sugautos mišrūnės kalės šuniuką; policijos pareigūnams administracinė atsakomybėn patraukto asmens žmonos giminaitė patvirtino, kad mišrūnė kalė priklauso jam), administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo laikytinas faktiniu avis papjovusio ir sužalojusio šuns savininku bei tinkamu administracinio nusižengimo, nustatyto ANK 346 straipsnio 4 dalyje, subjektu.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pareiškėjo prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą atmetė ir paliko teismų sprendimus nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-60-697/2020

ANK 426 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl įrodymų vertinimo nustatant asmenį, kuris administracinio nusižengimo padarymo metu vairavo transporto priemonę

Nagrinėjamoje administracinio nusižengimo byloje teismai priėmė skirtingus sprendimus – apylinkės teismas patraukė asmenį administracinė atsakomybėn pagal ANK 426 straipsnio 5 dalį už nepaklusimą reikalavimui sustabdyti transporto priemonę, o apygardos teismas administracinio nusižengimo teiseną pagal šį ANK straipsnį šiam asmeniui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinęs atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, pažymėjo, kad byloje nustatyta, jog nurodytu metu asmuo, vairavęs automobilį, nepakluso policijos pareigūnų reikalavimui sustabdyti transporto priemonę, padidino greitį ir nuvažiavo. Automobilį persekiojusiems policijos ekipažams nepavyko jo pavyti, automobilis pasuko į šalutinį keliuką, tačiau netrukus jis buvo rastas pievoje, šalia apleisto pastato. Taigi teisėjų kolegija pažymėjo, kad teisinio ginčo objektu ir esminiu skirtingų teismų sprendimų pagrindu byloje tapo klausimas, ar pakanka įrodymų konstatuoti, kad automobilį vairavo būtent jo savininkas (t. y. apylinkės teismo nutarimu administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo).

Teisėjų kolegija pirmiausia nurodė tai, kad Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog transporto priemonės savininkas ar valdytojas rūpinasi sau nuosavybės ar kita teise priklausančia transporto priemone ir už ją atsako. Pagal šio straipsnio 2 dalį, siekiant išaiškinti teisės pažeidimą, tikrinančio pareigūno, savivaldybės administracijos įgalioto pareigūno reikalavimu transporto priemonės savininkas (valdytojas) turi

šiam pareigūnui nurodyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatytus duomenis apie asmenį, kuris nusižengimo padarymo metu valdė transporto priemonės savininkui (valdytojui) priklausančią transporto priemonę ar ja naudojosi. Transporto priemonės savininkas (valdytojas) arba juridinio asmens vadovas ar kitas atsakingas asmuo, nepateikę šioje dalyje nurodytų duomenų, atsako už transporto priemonės savininko (valdytojo) pareigų neatlikimą Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka.

Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, pirmiau nurodytomis įstatymo nuostatomis ne tik nustatyta atitinkama pareiga transporto priemonės savininkui, bet ir suteikta galimybė išvengti nepagrįsto patraukimo administracinės atsakomybės už nusižengimą, kurį iš tikro padarė kitas asmuo, neteisėtai ar teisėtai valdęs jam priklausančią transporto priemonę. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad, vertinant šio teisinio reguliavimo santykį su Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje nustatytu draudimu versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimuosius giminaičius, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad įtvirtintos garantijos negalima aiškinti taip, kad transporto priemonės savininkas (valdytojas), ja remdamasis, galėtų atsisakyti nurodyti policijos pareigūnui, siekiančiam išaiškinti teisės pažeidimą, duomenis apie asmenį, kuris tam tikru metu valdė transporto priemonės savininkui (valdytojui) priklausančią transporto priemonę ar naudojosi ja (Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutarimas). Vadinasi, Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 20 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas suponuoja situaciją, kai, esant neaiškumų dėl to, kas vairavo automobilį nusižengimo metu, įrodinėjimo naštos dalis tenka ir automobilio savininkui, kuris, siekdamas išvengti nepagrįsto patraukimo administracinės atsakomybės, privalo pagrįsti, kad jis prarado transporto priemonę prieš savo valią, arba nurodyti asmenį, kuris nusižengimo padarymo metu teisėtai valdė transporto priemonės savininkui (valdytojui) priklausančią transporto priemonę ar ja naudojosi. Iš nurodyto teisinio reguliavimo taip pat išplaukia, kad transporto priemonės savininkas įstatymo nustatytą pareigą vykdo sąžiningai ir iš tikrųjų padeda nustatyti tiesą byloje. Dėl to melagingas pareiškimas apie transporto priemonės praradimą prieš savo valią arba melagingas kito asmens, teisėtai valdžiusio transporto priemonę, nurodymas gali būti teismo traktuojamas kaip viena iš automobilio savininko kaltumą rodančių aplinkybių, ir tai nelaikytina įrodinėjimo tvarkos ir nekaltumo prezumpcijos nesilaikymu.

Šiuo atveju teisėjų kolegija pritarė apylinkės teismo atliktam įrodymų vertinimui ir padarytomis išvadoms dėl administracinės atsakomybės traukiamo asmens kaltės. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nustatytos aplinkybės rodo administracinės atsakomybės traukiamo asmens ir jo nurodyto kito, neva administracinio nusižengimo padarymo metu automobilį vairavusio, asmens versijų neatitiktį tikrovei, bandymą klaidinti teismą ir slėpti nuo jo tikrąsias įvykio aplinkybes. Teisėjų kolegijos vertinimu, kartu tai reiškia ir nesąžiningą Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos vykdymą.

Atsižvelgusi į nutartyje išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutarimą ir paliko galioti apylinkės teismo nutarimą be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 1 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-51-788/2020

ANK 584 straipsnio, 614 straipsnio 1 dalies 4 punkto laikymasis

Dėl proceso taisyklių laikymosi surašant administracinio nusižengimo protokolą nepilnamečiui

Šioje administracinio nusižengimo byloje nepilnametis asmuo buvo nubaustas pagal ANK 154 straipsnio 1 dalį dėl paslaugų teikimo viešojoje vietoje neturint leidimo. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, be kita ko, buvo nurodoma, kad procese buvo pažeistos nepilnamečio administracinės atsakomybės patraukto asmens teisės.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK 584 straipsnyje nustatyta, kad kai administracinės atsakomybės traukiamas asmuo ir nukentėjusysis yra nepilnamečiai arba dėl fizinių ar psichinių trūkumų negali patys pasinaudoti savo teisėmis administracinių nusižengimų byloje, jų interesams

turi teisę atstovauti jų atstovai pagal įstatymą (tėvai, globėjai, rūpintojai). Nagrinėjamu atveju pažeidimo padarymo metu administracinė atsakomybė patrauktas asmuo buvo nepilnametis ir surašant administracinio nusižengimo protokolą dėl paslaugų teikimo viešojoje vietoje neturint leidimo jo atstovas pagal įstatymą nedalyvavo. Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, sprendžiant, ar tai, kad, surašant protokolą nepilnamečiam asmeniui dėl galimo administracinio nusižengimo padarymo, nedalyvavo atstovas pagal įstatymą, laikytina esminiu proceso pažeidimu, svarbu šią aplinkybę vertinti atsižvelgiant į nepilnamečio teisės veiksmingai dalyvauti procese kontekstą. Pagal ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punktą, administracinių nusižengimų bylas, kuriose administracinė atsakomybė traukiamas asmuo yra nepilnametis, nagrinėja teismas. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad teismo procese administracinė atsakomybė patraukto asmens atstovė pagal įstatymą (motina) dalyvavo; nepilnamečio asmens interesams skirtingų instancijų teismuose atstovavo ir įgaliotas atstovas (advokatas). Anot teisėjų kolegijos, svarbu ir tai, kad protokolo surašymo metu administracinė atsakomybė patrauktam asmeniui iki pilnametystės buvo likę pora mėnesių, jis savarankiškai pagal verslo liudijimą vertėsi paslaugų teikimu kitame nei jo gyvenamoji vieta mieste, surašant protokolą, kuriame išdėstytos administracinė atsakomybė traukiamo asmens teisės ir pareigos, nustatytos ANK 577 straipsnyje, nenurodė, kad norėtų, jog apie tai būtų pranešta jo atstovui pagal įstatymą, vykdytos veiklos – paspirtukų nuomos – faktinių aplinkybių nei administracinė atsakomybė patrauktas asmuo, nei jo atstovai neginčija. Taigi, atsižvelgdama į tokias aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad vien tai, jog surašant protokolą kartu su nepilnamečiu pažeidėju nedalyvavo jos atstovas pagal įstatymą, negali būti pripažinta proceso pažeidimu, dėl kurio buvo pažeistos administracinė atsakomybė patraukto asmens teisės ar kuris sutrukdė teismams priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą.

Teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-52-976/2020

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 65 straipsnio 2 dalies, 75 straipsnio taikymas

Dėl nuosprendžiu paskirtos bausmės bendrinimo su kitais nuosprendžiais paskirtomis bausmėmis ir bausmės vykdymo atidėjimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas, nuteisdamas kasatorių pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį už transporto priemonės vairavimą neblaiviam, paskyrė jam 60 MGL (3000 Eur) dydžio baudą ir ją, vadovaudamasis BK 64¹ straipsnio 1 dalimi, sumažino vienu trečdaliu – iki 40 MGL (2000 Eur) dydžio. Šią bausmę, vadovaudamasis BK 64 straipsnio 1, 2 dalimis, teismas visiško sudėjimo būdu subendrino su ankstesniu nuosprendžiu kasatoriui paskirta bausme (dvejų metų penkių mėnesių dvidešimt septynių dienų laisvės atėmimo bausme) ir vadovaudamasis BK 75 straipsniu, paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą atidėjo trejiems metams.

Kasatorius nesutiko su pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, ir nurodė, kad skundžiamą nuosprendį priėmęs pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo, pats neskyręs laisvės atėmimo bausmės (tik baudą), bendrindamas bausmę su kitu nuosprendžiu paskirta laisvės atėmimo bausme, jos vykdymą dar kartą atidėti trejiems metams. Tai, anot kasatoriaus, pažeidžia BK 65 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad bauda nekeičiama ir skiriama kartu su kita bausme, t. y. bauda vykdoma atskirai, ji nemodifikuojama. Be to, taip pažeidžiamos nuteistojo teisės, nes laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo taikymas iš viso tęstųsi apie 7–8 metus. Pasak kasatoriaus, teismas turėjo ne bendrinti nuosprendžiu paskirtą bausmę su ankstesniais teismų sprendimais paskirtomis bausmėmis, o leisti vykdyti paskirtas bausmes atskirai.

Teisėjų kolegija, vertindama kasacinio skundo argumentus, nurodė, kad BK 64 straipsnio (2017 m. spalio 6 d. įstatymo redakcija) 1 dalyje nustatyta, kad jeigu nuteistasis, neatlikęs paskirtos bausmės, padaro naują nusikalstamą veiką arba naują nusikalstamą veiką bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padaro asmuo, kuriam bausmės vykdymas atidėtas, teismas, paskyręs bausmę už naują nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, bausmes subendrina. Skirdamas subendrintą bausmę, teismas gali bausmes visiškai ar iš dalies sudėti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 65 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad teismas, subendrindamas bausmes šio kodekso 63 ir 64 straipsniuose nustatytais atvejais, švelnesnę bausmę keičia griežtesne bausme. Bauda nekeičiama ir skiriama kartu su kita bausme. Draudžiamas dvigubas bausmių keitimas. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad BK 65 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas pakeisti baudą nevaržo teismo visa apimtimi taikyti BK 63 straipsnyje nurodytą galutinės subendrintos bausmės skyrimo taisyklių, t. y. griežtesne bausme apimti baudą, ją iš dalies ar visiškai pridėti prie griežtesnės bausmės. Anot teisėjų kolegijos, šis draudimas reiškia, kad, paskyrus baudą už atskiras nusikalstamas veikas, taikant visiško ar dalinio bausmės ir griežtesnės bausmės sudėjimo būdą, netaikomos BK 65 straipsnio 1 dalyje nustatytos bausmės keitimo kitomis bausmėmis taisyklės. Šios taisyklės taikomos nuosprendžio vykdymo stadijoje keičiant baudą viešaisiais darbais arba areštu (BK 47 straipsnio 6 ir 7 dalys). Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad BK 63 straipsnyje nustatytos bausmių bendrinimo taisyklės yra taikomos ne konkrečioms, o visoms bausmių rūšims, šiuo atveju bendrinant laisvės atėmimo bausmę su bauda.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 75 straipsnio (2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymo redakcija) 1 dalyje nurodyta, kad asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus ne daugiau kaip ketveriems metams arba ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad teismų praktikoje išaiškinta, jog tais atvejais, kai asmuo nepasinaudoja jam suteikta galimybe, t. y. padaro naują nusikalstamą veiką bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, arba nevykdo paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių ir kitų įpareigojimų, tai rodo, kad tokios priemonės asmens pataisymui yra nepakankamos, ir bausmės vykdymo atidėjimo instituto taikymas yra pakeičiamas paskirtos bausmės realiu atlikimu nurodytoje pataisos įstaigoje. Teisėjų kolegijos nuomone, nors BK imperatyviai ir nenurodyta, kad bausmės vykdymo atidėjimas netaikytinas tada, kai asmuo jo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padaro naują nusikalstamą veiką, tačiau teismų praktikoje yra konstatuojama, kad tokiu atveju iš esmės nebelineka prielaidų daryti išvados, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad tais atvejais, kai asmuo nusikalstamą veiką padarė žinodamas, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymas jam jau yra atidėtas, laikytina, kad jis yra informuotas ir žino, kad ne tik nusikalstamų veikų, bet ir administracinių teisės pažeidimų padarymas gali lemti bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimą. Anot teisėjų kolegijos, tokiam asmeniui bausmės vykdymo atidėjimas gali būti taikomas tik išimtiniais atvejais, motyvuojant ir atsižvelgiant į padarytų nusikaltimų padarymo aplinkybes bei kaltininko asmenybę, teismui konstatavus, kad bylos aplinkybių visuma neleidžia abejoti, kad laisvės atėmimo bausmė realiai gali būti neatliekama, o kilus dėl to pagrįstų abejonių šis institutas neturi būti taikomas.

Taigi, atsižvelgusi į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas, paskyręs kasatoriui baudą, subendrinęs ją dalinio sudėjimo būdu su ankstesniais nuosprendžiais paskirtomis bausmėmis (įskaitant ir laisvės atėmimo bausmę) ir dar kartą atidėdamas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą trejiems metams, tinkamai taikė teisės aktus, nenukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos. Dėl to teisėjų kolegija kasatoriaus skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276-1073/2020

BK 164 straipsnio taikymas

Dėl būtinybės nustatyti tiesioginę tyčią vengiant išlaikyti vaiką

Aptariamoje baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas už tai, kad vengė pareigos pagal teismo sprendimą išlaikyti vaiką, t. y., žinodamas apie mokėti lėšas – po 200 Eur kas mėnesį dukros išlaikymui iki jos pilnametystės, nuo 2018 m. birželio 20 d. iki 2019 m. birželio 1 d. vengė išlaikyti vaiką, dėl to iki 2019 m. birželio 1 d. susidarė 1617,56 Eur įsiskolinimas.

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas, be kita ko, nurodė, kad jo ginamojo veiksmai nepagrįstai kvalifikuoti pagal BK 164 straipsnį, nes jam inkriminuotas vengimas, pasireiškęs tuo, kad avansu buvo išmokėtos lėšos, skirtos nepilnamečiui vaikui išlaikyti. Teismai šiame baudžiamajame įstatyme nustatytam vengimui prilygindami nuteistojo veiksmus, kuriais jis avansu (į priekį) įvykdė savo prievolę išlaikyti nepilnametį vaiką, paneigė įstatymuose ir teismų praktikoje įtvirtintą teisę skolininkui anksčiau laiko įvykdyti prievolę, tarp jų ir išlaikymo, tai sąlygojo neteisėtų bei nepagrįstų sprendimų priėmimą, kai nepagrįstai kriminalizuojami teisėti skolininko veiksmai, bei suformuota ydinga teismų praktika BK 164 straipsnio taikymo srityje.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal BK 164 straipsnį baudžiamoji atsakomybė už vengimą išlaikyti vaiką kyla tuo atveju, jei kaltininkas tyčia, t. y. žinodamas, kad jis turi pareigą pagal įsigaliojusį teismo sprendimą išlaikyti vaiką ar teikti jam kitą būtiną turtinę paramą, ir galėdamas tą pareigą vykdyti, jos sąmoningai nevykdo. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo taip pat tai, kad konkrečiu atveju nustatant baudžiamąją atsakomybę už vengimą išlaikyti vaiką, viena pagrindinių įrodinėtinių aplinkybių yra šio nesunkaus nusikaltimo subjektyviosios pusės požymis – kaltė, kuri pasireiškia kaltininko tiesiogine tyčia – žinodamas (suvokdamas), kad jis turi pareigą pagal įsigaliojusį teismo sprendimą išlaikyti vaiką ar teikti jam kitą būtiną turtinę paramą, ir galėdamas tą pareigą vykdyti (būdamas darbingas ir turėdamas turtines galimybes teikti vaikui išlaikymą), jos sąmoningai nevykdo, t. y. supranta savo elgesio pavojingumą ir nori taip veikti.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nurodyta, kad nuteistojo tyčia kyla iš to, kad, žinodamas apie pareigą pagal teismo sprendimą išlaikyti vaiką ir galėdamas tą pareigą vykdyti, jos sąmoningai nevykdo. Tokie jo veiksmai neužtikrina nepilnametės dukters teisės turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jos normaliam fiziniam, protiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi. Nuteistojo piniginės lėšos, pervestos į nukentėjusiosios sąskaitą nuo 2016 m. rugsėjo 15 d. iki 2018 m. balandžio 23 d., negali būti pripažintos avansiniu materialinio išlaikymo sumokėjimu. Pirmosios instancijos teismas tokią išvadą grindė tuo, kad tarp šalių tokio susitarimo nebuvo ir tai prieštarauja įsiteisėjusio teismo sprendimu nustatytai materialinio išlaikymo mokėjimo tvarkai. Jei šios lėšos pervestos į nukentėjusiosios sąskaitą Lietuvoje nepagrįstai, jis turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl nepagrįsto praturtėjimo; byloje nėra duomenų, kad nuteistasis būtų kreipęsis į teismą dėl priteisto išlaikymo formos ar dydžio pakeitimo, todėl nuteistojo veiksmai, kuriais jis nepilnametei dukrai pirkė rūbus, žaislus, leido lėšas pramogoms, neleidžia daryti išvados, kad tokiu būdu jis pagal teismo sprendimą teikė išlaikymą savo nepilnametei dukrai.

Kasacinis teismas su tokia pirmosios instancijos teismo pozicija nesutiko, ir nurodė, kad pirmosios instancijos teismo pateikti motyvai neįrodo nuteistojo tyčinės kaltės ir nepaneigia nuteistojo teiginių apie didelių sumų tarptautiniais pavedimais nukentėjusiajai siuntimo aplinkybes ir tikslus bei nuteistojo iškeltos versijos, kad jis išlaikymo vaikui neteikė dėl pateisinamų, objektyvių priežasčių, t. y. nuo 2018 m. birželio 20 d. iki 2019 m. birželio 1 d. nesiuntė ir neperdavinėjo pinigų grynaisiais dukros motinai, nes jo padarytais tarptautiniais banko pavedimais už dukters išlaikymą yra sumokėta į priekį, šie pavedimai, jo skaičiavimais, padengia kaltinime nurodytą 1617,56 Eur įsiskolinimą.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš nuteistojo sąskaitos banke išrašo matyti, kad į nukentėjusiosios banko sąskaitą nuo 2016 m. rugsėjo 16 d. iki 2018 m. balandžio 23 d. šešiolika tarptautiniais banko pavedimais iš viso buvo pervesta 14 850 Eur. Esant tokiems duomenims, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas nesiaiškino situacijos, kokia forma išlaikymas vaikui buvo (ar nebuvo) sutartas teikti iki 2018 m. birželio 20 d. bendro ūkio

vedimo laikotarpiu. Atitinkamai, teisėjų kolegijos nuomone, nebuvo patikrinta, kokiems tikslams panaudota (ar nepanaudota) per dvejus su puse metų į nukentėjusiosios sąskaitą pervesta ši didelė, net 14 850 Eur siekianti suma, nebuvo imtasi priemonių, kad būtų patikrinti nukentėjusiosios parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo metu.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad aptartų spragų dėl nuteistojo iškeltos versijos tinkamo paneigimo, kaip reikalauja BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3 ir 5 dalių nuostatos, neužpildė ir klaidų neištaisė ir apeliacinės instancijos teismas.

Taigi, remdamasis išdėstytais argumentais kasacinis teismas padarė išvadą, kad nagrinėjant bylą abiejų instancijų teismuose nebuvo kruopščiai patikrinti ir motyvuotai įvertinti visi duomenys, susiję su nuteistojo tyčinės kaltės vengti išlaikyti vaiką nustatymu, ir dėl to nuteistojo veika, nesant visų nusikaltimo, nustatyto BK 164 straipsnyje, požymių, netinkamai kvalifikuota pagal šį BK specialiosios dalies straipsnį. Dėl to kasacinis teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir baudžiamąją bylą nuteistajam pagal BK 164 straipsnį nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-489/2020

BK 22 ir 182 straipsnių taikymo

Dėl pasikėsینimo padaryti sukčiavimą atribojimo nuo baigto nusikaltimo

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis R. V. skundė teismų sprendimus, be kita ko, dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo – BK 25 straipsnio 2 dalies ir 182 straipsnio 1 dalies – taikymo. Kasaciniame skunde nuteistasis R. V. nurodė, kad jis pagal BK 182 straipsnio 1 dalį nuteistas nenustačius jokių objektyviųjų sukčiavimo sudėties požymių jo veiksmuose, t. y. nei svetimo nukentėjusiajai priklausančio turto įgijimo, nei apgaulės panaudojimo prieš ją, be to, kasatoriaus teigimu, pagal bylos aplinkybes neįrodyti ir bendrininkavimo (BK 25 straipsnio 2 dalis) objektyvieji bei subjektyvieji požymiai.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje kasatorius R. V. nuteistas už tai, kad veikdamas bendrininkų grupe su E. L. ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis savo ir kitų asmenų naudai apgaule įgijo svetimą nukentėjusiajai priklausančią 3000 Eur vertės turtą – jos banko sąskaitoje esančias lėšas. Ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo pasiūlė E. L. už piniginių atlygį suteikti banko sąskaitos, į kurią būtų galima pervesti ir išgryninti nusikalstamu būdu gautus pinigus, numerį, jis, E. L., nurodė savo banko sąskaitos numerį ikiteisminio tyrimo metu nenustatytam asmeniui. Tą pačią dieną ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo, paskambinęs nukentėjusiajai į jos naudojamo mobiliojo ryšio telefoną, apgaule išviliojo iš nukentėjusiosios ir jos vadovaujamos bendrovės vardu atidarytų banko sąskaitų elektroninės bankininkystės naudotojo tapatybės duomenis, būtinus finansinei operacijai inicijuoti. Vėliau, pasinaudojęs šiais duomenimis, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo iš nukentėjusiajai priklausančios banko sąskaitos į E. L. vardu atidarytą banko sąskaitą atliko du mokėjimo pavedimus – 2000 Eur ir 1000 Eur sumos, iš viso 3000 Eur. Kitą dieną, t. y. 2017 m. vasario 24 d., ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo mobiliojo ryšio telefonu paskambino E. L. bei nurodė nuvykti į banką ir išgryninti visas į jo banko sąskaitą pervestas lėšas, o pinigus perduoti R. V. nurodytu adresu; po to, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytam asmeniui paskambinus R. V. į jo naudojamą mobiliojo ryšio telefoną bei pasiūlius pastarajam nuvykti nurodytu adresu ir paimti iš E. L. nusikalstamu būdu gautas lėšas, R. V. sutiko tai padaryti. Tą pačią dieną E. L., vykdydamas ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens duotus nurodymus, siekdamas išgryninti lėšas, nuvyko į banko padalinį, tačiau pinigų neišgrynino, nes buvo sulaikytas policijos pareigūnų, o R. V., vykdydamas kito ikiteisminio tyrimo nenustatyto asmens duotus nurodymus, nuvyko jo nurodytu adresu paimti išgrynintų pinigų iš E. L., tačiau pinigų nepaėmė, nes taip pat buvo sulaikytas policijos pareigūnų.

Abiejų instancijų teismai šiuos R. V. ir E. L. veiksmus kvalifikavo pagal BK 182 straipsnio 1 dalį kaip baigtą sukčiavimą, padarytą bendrininkų grupe su kitais nenustatytais asmenimis.

Vertindama šią situaciją teisėjų kolegija pažymėjo, kad nėra abejonių, kad sukčiavimo objektyvieji požymiai buvo pradėti realizuoti tada, kai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo, telefonu paskambinęs nukentėjusiajai, nurodė melagingą informaciją, o šia informacija patikėjusi nukentėjusioji nurodė prisijungimo tiek prie savo, tiek prie savo vadovaujamos bendrovės sąskaitų elektroninės bankininkystės naudotojo tapatybės patvirtinimo priemonių duomenis (prisijungimo kodą (ID), slaptažodį, generatorių kortelės kodus); tai sužinojęs nenustatytas asmuo, neteisėtai prisijungęs prie banko informacinės sistemos, šiuos duomenis neteisėtai panaudojo finansinėms operacijoms atlikti. Nors šios konkrečios aplinkybės kitiems bendrininkams, iš jų ir R. V., nebuvo žinomos, tačiau, sprendžiant dėl nuteistojo kaltės, teisėjų kolegijos nuomone, svarbu tai, kad apie neteisėtą pinigų kilmę R. V. bendrais bruožais žinojo (suprato), bendrininkai neprivalo nei vienas kito pažinoti, nei būti išsamiai aptarę nusikalstamos veikos detales, o jų susitarimas gali įvykti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, iki bus pasiektas norimas rezultatas.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo taip pat tai, kad iš byloje nustatytų aplinkybių visumos matyti, kad nusikalstama veika neapsiribojo tik banko sąskaitoje esančių lėšų pervedimu į bendrininko sąskaitą, nes buvo siekiama neteisėtai į sąskaitą gautus pinigus greitai išgryninti bei perduoti R. V., kuris juos turėjo atiduoti dar kitam asmeniui, o visų asmenų veiksmus koordinavo tyrimo metu nenustatytas asmuo, esantis pataisos namuose. Taigi, kasacinio teismo vertinimu, šiuo atveju nusikalstama veika nebuvo baigta nukentėjusiosios pinigų iš jos banko sąskaitos pervedus į E. L. banko sąskaitą, o E. L. bei R. V. veiksmai buvo reikšmingi ir būtini įgyvendinant nusikalstamą sumanymą neteisėtai užvaldyti svetimą turtą – grynuosius pinigus.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmiau išdėstytos aplinkybės patvirtina, kad R. V. ir E. L. bendra nusikalstama veika, jiems veikiant kartu su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, nebuvo baigta, o nutrūko pasikėsinimo stadijoje, todėl tiek R. V., tiek E. L. nusikalstamos veikos turi būti perkvalifikuotos iš BK 182 straipsnio 1 dalies į BK 22 straipsnio 1 dalį, 182 straipsnio 1 dalį.

Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija nuteistojo R. V. nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 182 straipsnio 1 dalies į BK 22 straipsnio 1 dalį, 182 straipsnio 1 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-303/2020

BK 272 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl didelės žalos saugomų rūšių laukinių gyvūnų rūšies apsaugos būklei apibrėžimo

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius nuteistas pagal BK 272 straipsnio 3 dalį už tai, kad neteisėtai naikino – nušovė lūšį, kuri yra ypač saugoma laukinių gyvūnų rūšis tiek Lietuvoje, tiek ir tarptautiniu mastu. Savo kasaciniame skunde kasatorius, be kita ko, nurodė, kad teismai netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą kvalifikuodami jo padarytą nusikalstamą veiką pagal BK 272 straipsnio 3 dalį, nes vieno gyvūno sumedžiojimas negali būti traktuojamas kaip didelė žala saugomų rūšių laukinių gyvūnų rūšies apsaugos būklei.

Teisėjų kolegija atsakydama į šį kasacinio skundo argumentą visų pirma pažymėjo, kad BK 272 straipsnio 3 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, t. y. padarinių – saugomų rūšių laukinių gyvūnų, jų dalių ar gaminių iš jų naikinamas didelis kiekis arba didelės žalos saugomų rūšių laukinių gyvūnų rūšies apsaugos būklei atsiradimas yra būtinas nusikalstamos veikos sudėties požymis, todėl kiekvienu atveju, konstatuojant BK 272 straipsnio 3 dalyje nurodytos veikos požymius, turi būti nustatomi konkretūs tokios veikos padariniai. Klausimą dėl žalos dydžio kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia teismas, atsižvelgdamas į žalos pobūdį, pažeistas vertybes, žalos pašalinimo ar atkūrimo galimybes ir pan. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad vertinamojo nusikalstamos veikos sudėties požymio turinys įvertinamas *ad hoc* (konkrečiai situacijai; tik šiuo atveju; tik šį kartą). Tai reiškia, kad tokio požymio turinys atskleidžiamas, vertinant konkrečias bylos faktines aplinkybes. Teismas, nagrinėdamas bylą su vertinamuoju požymiu, visų pirma turi išaiškinti tokio

požymio turinį, po to įvertinti jį konkrečių faktinių bylos aplinkybių kontekste. Sprendžiant, ar gyvūnijai, augalijai padaryta žala yra didelė, taip pat apie kitų padarinių sunkumą aplinkai, reikia atsižvelgti į aplinkos apsaugos taisyklių pažeidimo pobūdį, materialinių nuostolių dydį, žalos ekosistemai pobūdį ir dydį, gamtos objektų, kuriems buvo padaryta žala, vertingumą, žalos mastą, galimybę atkurti tai, kas buvo suniokota, sužalota, ir pan.

Antra, kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32³ straipsnį reikšmingas neigiamas poveikis saugomai rūšiai nustatomas pagal šiuos išmatuojamus duomenis: 1) saugomos rūšies populiacijos (individų skaičiaus, tankumo) sumažėjimą; 2) konkrečių individų arba pažeistos teritorijos svarbą saugomos rūšies apsaugai, saugomos rūšies retumą (įvertintą vietos, regiono ir aukštesniu lygiu, įskaitant Europos Sąjungos lygį); 3) saugomos rūšies galimybę daugintis (pagal šiai saugomai rūšiai arba šiai populiacijai būdingą dinamiką), jos gyvybingumą; 4) saugomos rūšies, kuriai padaryta žala, galimybę per trumpą laiką be jokio įsikišimo, išskyrus padidintas apsaugos priemones, atsinaujinti iki būklės, kuri dėl saugomos rūšies dinamikos virsta į būklę, tokią pačią arba geresnę už pirminę saugomos rūšies apsaugos būklę.

Kasacinis teismas nurodė, kad lūšies, kaip gyvūnų rūšies, retumą, vertingumą bei jos išsaugojimo svarbą natūralioje gamtoje patvirtina tai, kad lūšis yra ypač saugoma laukinių gyvūnų rūšis, o pagal 1997 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymą yra saugoma laukinių gyvūnų rūšis – t. y. nykstanti, pažeidžiama, reta arba endeminė gyvūnų rūšis, kuri Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo nustatyta tvarka yra įrašyta į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių ir (arba) Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių sąrašus arba saugoma pagal tarptautinius susitarimus. Žvėrys, kurių skaičius mažėja ir kuriems gresia išnykimas, yra įrašomi į Lietuvos raudonąją knygą. Lietuvos raudonoji knyga – tai retų ir nykstančių gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei bendrijų, kurios paskelbtos saugomomis, sąrašas, taip pat informacija apie šių rūšių ir bendrijų retumą, joms gresiantį išnykimo pavojų, rūšių ir jų populiacijų būklę Lietuvoje ir priemones joms išsaugoti. 2000 m. į Lietuvos raudonąją knygą įrašyta ir lūšis. Teisėjų kolegijos nuomone, teismai teisingai vertino šio gamtinio objekto svarbą, atsižvelgdami ne tik į formaliuosius kriterijus, bet ir reikšmę konkrečiame gamtiniame regione. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento duomenimis, dėl medžioklės, miškų kirtimo daugelyje Europos šalių lūšys visai išnyko, o ištisinis šio žvėries arealas suskilo į daugelį izoliuotų dalių. Lietuva taip pat atsidūrė už ištisinio lūšies arealo ribų. Lietuvos miškuose 2015 m. gyveno tik 97 lūšys ir tik kai kuriuose miškų masyvuose, daugiausia Šiaurės Lietuvoje. Atsižvelgdama į tai, kad lūšių populiacija Lietuvoje per maža, kad atsikurtų savaime, o jų būklės gerinimas įmanomas tik kompleksiskai saugant ir tvarkant buveines bei gausinant populiacijas, ir siekdama pagerinti Lietuvoje gyvenančių retų ir pagal tarptautines konvencijas bei Lietuvos Respublikos teisės aktus saugomų rūšių būklę šalyje, Aplinkos ministerija inicijavo Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis finansuojamą projektą „Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimas nelaisvėje“ ir parengė Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimo nelaisvėje programą. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgus į nurodytus duomenis, darytina išvada, kad lūšis yra reikšmingas gyvūnas ekosistemai, o minėtas projektas valstybei buvo prioritetinis, jei buvo skiriamos lėšos lūšims veisti nelaisvėje. Aplinkos ministerijos Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento duomenimis, reprodukcinis šios rūšies potencialas gali padengti tik gamtines netektis, todėl sumedžiojus net ir vieną lūšį, ypač Kazlų Rūdos miškų masyve, kur jos veisiamos dirbtinai (per 2013–2015 m. čia į laisvę paleistos 5 lūšys), populiacijai bei rūšies apsaugos būklei buvo padaryta didelė žala. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad lūšies, kaip ypač saugomo objekto, vertingumą bei reikšmingumą patvirtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. įsakymu patvirtintoje Saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikoje už neteisėtais veiksmais sunaikintą lūšį nustatytas vienas iš didžiausių bazinių tarifų (4795,70 Eur).

Taigi, nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų pateiktas didelės žalos požymio motyvavimas pažeisto objekto ekologiniu vertingumu, kad nušautas nemedžiotos ir ties išnykimo riba esančios gyvūnų rūšies jaunas (ne jaunesnis nei

vienerių metų amžiaus), reproduktyvus patinas, šios ypatingai saugomos gyvūnų rūšies (lūšių) atkūrimo gamtai žala, kad buvo sumedžiota dirbtinai išveista lūšis teritorijoje, kurioje aplinkos apsaugos darbuotojai, siekdami išsaugoti rūšies populiaciją, jas veisė dirbtinai, ir padaryta žala gamtinei aplinkai, sutrikdžiusi jos natūralius biologinius procesus, yra teisingas ir pagrįstas tinkamais teisiniais argumentais. Dėl to teisėjų kolegija kasatoriaus skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-697/2020

BK 300 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl tinkamo veikos pavojingumo nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius K. M. nuteistas už tai, kad 2015 m. liepos 20 d. tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytoje vietoje savo ranka UAB „Vilkaviškio vandenys“ 2015 m. liepos 20 d. šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutarties su vartotoja A. D. reversinėje pusėje, eilutėje „Abonento parašas“, pasirašė už A. D. ir taip suklastojo tikrą dokumentą, t. y. UAB „Vilkaviškio vandenys“ 2015 m. liepos 20 d. šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutartį.

Kasaciniame skunde nuteistasis ir jo gynėjas nurodė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, kvalifikuodami K. M. veiką pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Kasatorių vertinimu, nors byloje patikimai nustatyta, kad K. M. suklastojo A. D. parašą viename iš sutarties dėl šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo egzempliorių, tokia jo veika nesukėlė jokių padarinių, žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms.

Teisėjų kolegija šiems kasacinio skundo argumentams pritarė ir pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje teismai visiškai nevertino teisinės sutarties prigimties, rūšies, turinio, jos sudarymo aplinkybių, jos veikimo pradžios ir ja sukeltų teisinių pasekmių.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad K. M. savo ranka UAB „Vilkaviškio vandenys“ 2015 m. liepos 20 d. šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutarties su vartotoja A. D. reversinėje pusėje, eilutėje „Abonento parašas“, pasirašė už A. D. Iš bylos duomenų matyti, kad 2015 m. liepos 20 d. šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutartį su A. D. pasirašė K. M., kaip UAB „Vilkaviškio vandenys“ teisėtas atstovas, ir ši aplinkybė nėra ginčijama byloje. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į K. M. veikos turinį, konkrečiai, pasirašymą už kitą asmenį, suvokiant, kad jis neturi jokios teisės atstovauti A. D., darytina išvada, kad K. M. veikė tyčia. Tačiau tinkamam sprendimui priimti šioje byloje yra reikšmingi šie esminiai aspektai, kuriuos pabrėžia ir aptarta teismų praktika, – ar K. M. pasirašymas A. D. vardu esmingai pažeidė jos kaip buto valdytojos teises ir (ar) sukėlė jai teisiškai reikšmingų padarinių.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutartis civilinėje teisėje yra priskiriama viešųjų sutarčių grupei, kur viešoji sutartis įvardijama kaip sutartis, kurią sudaro juridinis asmuo (verslininkas), teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes visiems, kas tik kreipiasi (transporto, ryšių, elektros, šilumos, dujų, vandentiekio ir kt. organizacijos) CK 6.161 straipsnis). CK 6.184 straipsnyje nustatyti sutarčių sudarymo ypatumai taikomi išimtinai viešosioms sutartims. Pagal šio straipsnio 1 dalyje įtvirtintus reikalavimus, viešas paslaugas teikiantis ar prekes parduodantis asmuo, prie tokių asmenų yra priskiriamos visos komunalines paslaugas teikiančios įmonės, privalo sudaryti sutartį nuo suinteresuoto asmens ofertos pateikimo, t. y. vienas esminių viešųjų sutarčių požymių yra paslaugas teikiančio subjekto pareiga sudaryti tiekimo sutartis su visais besikreipiančiais asmenimis ir teikti paslaugas vienodomis sąlygomis tam tikrai vartotojų kategorijai. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad teismų praktikoje pažymima, kad viešosios sutarties sudarymo atveju taikomos bendrosios ofertos ir akcepto formą reglamentuojančios CK 6.167–6.178 straipsnių nuostatos, nenustatančios jokios specialios ofertos ir akceptavimo veiksmų atlikimo formos, todėl, nesant CK nustatytų imperatyvių reikalavimų sutarties formai ir sutarties formos nesilaikymo padarinių, sutartinių santykių tarp ginčo šalių buvimą gali patvirtinti ir konkludentiniai šalių veiksmai. Ši išvada darytina, nes viešosioms sutartims yra taikomas bendrasis sandorių sudarymo formą reglamentuojantis CK 1.71 straipsnis,

konkrečiai – šio straipsnio 1 dalis, pagal kurią sandoriai gali būti sudaromi žodžiu, raštu arba konkliudentiniais veiksmais. Paprastai komunalinių paslaugų sutartys laikomos sudarytomis nuo vartotojo prijungimo prie atitinkamų tinklų. Konkliudentiniams veiksams pripažinti pakanka dalinio atsiskaitymo už paslaugas fakto nustatymo.

Šioje byloje nustatyta, kad A. D. 2015 m. gegužės 14 d. pateikė UAB „Vilkaviškio vandenys“ rašytinį prašymą dėl šalto vandens tiekimo į jos nuomojamą butą. Realiai A. D. nuomotas butas prie šalto vandens tinklų prijungtas CK nustatytais terminais. Iš A. D. ir UAB „Vilkaviškio vandenys“ tarpusavio atsiskaitymų dokumentų matyti, kad A. D. paskutinį kartą atsiskaitė už UAB „Vilkaviškio vandenys“ tiekiamą šaltą vandenį ir nuotekų šalinimą 2016 metų vasarį. Dėl to byloje susiklosčiusi teisinė situacija, kai A. D. pateikė UAB „Vilkaviškio vandenys“ privalomą vykdyti prašymą dėl šalto vandens tiekimo, o vėliau dėl šio prašymo A. D. nuomotas butas buvo prijungtas prie šalto vandens tiekimo tinklų ir A. D. už šaltą vandenį iš dalies atsiskaitė, teisėjų kolegijos nuomone, vertintina kaip viešosios sutarties sudarymas konkliudentiniais veiksmais. Dėl to nėra teisinio pagrindo daryti išvadą, kad K. M. neteisėtas veikimas (pasirašymas už A. D. jos ir UAB „Vilkaviškio vandenys“ 2015 m. liepos 20 d. šalto vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sutartyje) kaip nors pakeitė A. D. ir UAB „Vilkaviškio vandenys“ tarpusavio teises ir pareigas, kitus tarpusavio įsipareigojimus ar sukėlė jiems kokius nors papildomus teisiškai reikšmingus padarinius prie konkliudentiniais veiksmais sudarytos ir galiojančios sutarties.

Atsižvelgusi į šias aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad K. M. veika pagal pavojingumą nesudaro teisinio pagrindo taikyti baudžiamąją atsakomybę, nustatytą už tyčinį tikro dokumento suklastojimą (BK 300 straipsnio 1 dalis). Dėl to pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius panaikino ir baudžiamąją bylą nutraukė, nenustačius K. M. veikoje visų būtinųjų BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos požymių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-290-1073/2020

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl tinkamo įrodymų vertinimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorius E. P. nuteistas už tai, kad 2017 m. vasario 28 d. apie 21.00 val. prie Dailidės ežerėlio, išgertuvių metu kilus žodiniam konfliktui, pargriovė ant žemės nukentėjusįjį A. Š., tuomet rankomis ir kojomis sudavė jam ne mažiau kaip tris smūgius į galvą ir veidą ir nesunkiai sutrikdė nukentėjusiajam sveikatą.

Kasaciniame skunde nuteistasis nurodė, kad abiejų instancijų teismai tinkamai nepatikrino nukentėjusiojo A. Š. ir liudytojos L. K., pateikusių informaciją apie jį, kaip nusikaltusį asmenį, parodymų patikimumo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje byloje yra nukentėjusiojo A. Š. 2017 m. kovo 1 d. protokolas-pareiškimas Alytaus apskrities vyriausiajam policijos komisariatui, iš kurio turinio matyti, kad jį, 2017 m. vasario 28 d. apie 21.00 val. Alytaus mieste einantį pro Dailidės ežerą, prie miško, sumušė nepažįstami asmenys. Iš esmės tokias pat aplinkybes A. Š. parodė ir 2017 m. kovo 1 d. apklaustas kaip liudytojas, taip pat 2017 m. balandžio 26 d. parodymų patikrinimo vietoje metu. Analogiškas aplinkybes (t. y. tai, kad 2017 m. vasario 28 d. apie 20.00 val. prie „Dailikės“ jį užpuolė ir sumušė nepažįstami asmenys) nukentėjusysis buvo nurodęs ir Alytaus apskrities ligoninėje, kur jį 2017 m. kovo 1 d. apie 13.18 val. apžiūrėjo ligoninės traumatologas. Nenustačius nusikalstamą veiką padariusių asmenų, 2017 m. gegužės 16 d. prokuratūros nutarimu ikiteisminis tyrimas buvo sustabdytas. 2018 m. vasario 19 d. (t. y. praėjus beveik metams po įvykio) Alytaus apylinkės prokuratūroje buvo gautas nukentėjusiojo A. Š. vardu surašytas prašymas atnaujinti baudžiamąją bylą, nurodant, kad atsirado liudytoja L. K., kuri matė, kaip jį, 2017 m. vasario 28 d. apie 21.00 val. einantį pro Dailidės ežerėlį, sumušė ir jam žandikaulį

sulaužė dabar jau jam žinomas E. P. Šį prašymą, kaip nustatyta byloje, parašė ir E. P., kaip nusikalstamą veiką prieš nukentėjusįjį padariusį asmenį, nurodė liudytoja L. K.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš skundžiamų teismų sprendimų turinio matyti, kad nuteistojo E. P. kaltė šioje byloje iš esmės pagrįsta dviejų asmenų – nukentėjusiojo A. Š. ir liudytojos L. K. – parodymais, iš kurių vienas, t. y. A. Š., kaip nustatyta byloje, viena vertus, turi psichinių trūkumų (igimtas intelekto sutrikimas – lengvas protinis atsilikimas, reikalaujantis dėmesio ar gydymo), kita vertus, jis buvo (yra) lengvai pasiduodantis L. K. įtaigai, dėl ko ši, žinodama ir apie nukentėjusiojo psichinius trūkumus, galėjo juo manipuliuoti. Tuo tarpu L. K., pateikdama informaciją apie nusikalstamą veiką padariusį asmenį (E. P.), turėjo savo tikslų – tai buvo kerštas E. P., taip pat tikslas gauti iš jo pinigų. Dėl to, teisėjų kolegijos nuomone, tiek nukentėjusiojo, tiek ir pirmiau nurodytos liudytojos parodymai patikimumo aspektu turėjo būti išsamiai patikrinti atliekant BPK nustatytus proceso veiksmus, pavyzdžiui, parodymą atpažinti, parodymų patikrinimą vietoje, apklausiant kitus asmenis, gaunant specialisto išvadas ir pan.

Kartu kasacinis teismas pabrėžė ir tai, kad nukentėjusiojo liga bei tai, kad jis prieš įvykį kartu su L. K. išgėrė beveik visą 0,7 l butelį degtinės, parūkė „žolės“, tamsiu paros metu pirmą kartą matė jį sumušusį asmenį, yra veiksniai, galintys turėti įtakos nukentėjusiojo gebėjimui prisiminti ir duoti teisingus parodymus apie jam pačiam žinomas, o ne iš kitų asmenų išgirstas ar netgi įteigtas aplinkybes, turinčias reikšmės bylai išspręsti, taip pat ir dėl konkrečiai įvardyto kaip nusikalstamą veiką padariusio asmens. Tačiau abiejų instancijų teismai, vertindami nukentėjusiojo A. Š. parodymų patikimumą ar netgi leistinumą, tokių aplinkybių (pavyzdžiui, kaip gali keistis asmens situacijos suvokimas bei jos vertinimas apsvaigus nuo alkoholio A. Š. nustatytos ligos kontekste, dėl liudytojos L. K. įtakos jam ir pan.) netyrė ir dėl jų nepasisakė; jiems dėl šių aplinkybių nekilo abejonių, nors, vadovaujantis išsamiau ir nešališku bylos aplinkybių ištyrimo principu (BPK 241 straipsnio 2 dalis), turėjo kilti.

Taigi, nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija pripažino, kad apeliacinės instancijos teismas, turėdamas pareigą kruopščiai patikrinti apskūsto nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą, bylą išnagrinėjo esmingai pažeisdamas baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimus (BPK 369 straipsnio 3 dalis). Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275-303/2020

BPK 70 straipsnio taikymas

Dėl Europos Sąjungos valstybės perduoto pagal Europos arešto orderį asmens baudžiamosios atsakomybės Lietuvos Respublikoje ribų

Kasaciniame skunde nuteistasis kartu su gynėju, be kita ko, teigė, kad Lietuvos Respublikos teismas, nuteisdamas jį pagal BK 24 straipsnio 5, 6 dalis, 180 straipsnio 3 dalį, pažeidė jo baudžiamosios atsakomybės ribas, nes jis buvo perduotas Lietuvai pagal Europos arešto orderį (toliau – ir EAO) tik dėl BK 24 straipsnio 6 dalyje, 180 straipsnio 3 dalyje nustatytos veikos, taigi jam inkriminuojant tik padėjimą įvykdyti kvalifikuotą plėšimą, o ne kurstymą ir padėjimą įvykdyti kvalifikuotą plėšimą. Kasatoriaus nuomone, siekiant patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 24 straipsnio 5 dalį, 180 straipsnio 3 dalį, turėjo būti gautas jį perduodančios pagal EAO valstybės – Vokietijos Federacinės Respublikos – sutikimas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal BPK 70 straipsnio 1 dalį užsienio valstybės išduotas ar perduotas asmuo negali būti Lietuvos Respublikoje sulaikytas, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistas už iki jo išdavimo ar perdavimo padarytą nusikalstamą veiką, už kurią nebuvo išduotas ar perduotas, išskyrus atvejus, kai gautas asmenį išdavusios ar perdavusios užsienio valstybės sutikimas; asmuo, turėdamas galimybę išvykti iš Lietuvos Respublikos, ja nepasinaudojo per keturiasdešimt penkis dienas ar per kitą Lietuvos Respublikos tarptautinėje sutartyje nurodytą terminą arba palikęs Lietuvos Respublikos teritoriją vėl į ją sugrįžo; asmuo prieš perdavimą pagal Europos arešto orderį sutiko, kad jis gali būti persekiojamas ir dėl kitų

nusikalstamų veikų, padarytų iki jo perdavimo; asmuo, perduotas pagal Europos arešto orderį, raštu sutinka, kad jis gali būti persekiojamas ir dėl kitų nusikalstamų veikų, padarytų iki jo perdavimo; asmuo buvo perduotas pagal Europos arešto orderį, bet už nusikalstamą veiką, padarytą iki asmens perdavimo, Lietuvos Respublikos įstatymai nenustato laisvės atėmimo ar arešto bausmės arba negali būti taikoma kardomoji priemonė – suėmimas; kitais Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nurodytais atvejais.

Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad BPK 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog baudžiamojo proceso taisyklės yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktu, nurodytų šio kodekso priede, nuostatomis. BK 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog šio kodekso nuostatos yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktu, nurodytų šio kodekso priede, nuostatomis. BPK priedo 3 punkte ir BK priedo 7 punkte nurodytas 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (toliau – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR). Šiame kontekste, teisėjų kolegijos nuomone, vertinant baudžiamojo ir baudžiamojo proceso įstatymo taikymą nagrinėjamoje byloje reikšminga ir Europos Sąjungos teisėje įtvirtinta Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareiga, pagal kurią nacionaliniai teismai turi aiškinti nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų Europos Sąjungos teisę; taikydamas nacionalinę teisę, nacionalinis teismas turi ją aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdamas į pamatinio (pagrindų) sprendimo nuostatas ir tikslus, kad pasiektų juo siekiamą rezultatą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Europos arešto orderį perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės išduodančiojoje valstybėje ribos ir sutikimo persekioti jį dėl „kitos nusikalstamos veikos“ nei ta, dėl kurios jis buvo perduotas, procedūra yra nustatytos Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 27 straipsnyje. Kriterijai, reikšmingi vertinant, ar perduotas asmuo persekiojamas dėl kitos nusikalstamos veikos nei ta, dėl kurios jis buvo perduotas, pagal šio straipsnio 2 dalį, ir todėl būtinos jo 3 dalies g punkte ir 4 dalyje nustatytos sutikimo procedūros, yra aiškinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 1 d. sprendime byloje *Leymann ir Pustovarov*, C-388/08 PPU. Bylos *Leymann ir Pustovarov* sprendime yra priminta, kad „Pamatinis sprendimas, be kita ko, skirtas teisminei bendradarbiavimui palengvinti ir paspartinti, <...> Europos arešto orderio mechanizmo įgyvendinimas reikalauja aukšto valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo laipsnio“ (42, 50 punktai). Šiame sprendime taip pat nurodoma: „Siekiant įvertinti, ar procesinis dokumentas lemia „kitokios nusikalstamos veikos“, nei nurodytoji Europos arešto orderyje, atsiradimą, norint nustatyti, ar būtinas sutikimas, reikia palyginti nusikalstamos veikos aprašymą Europos arešto orderyje ir vėlesniame procesiniame dokumente. Siekiant nustatyti, ar vertinama nusikalstama veika yra „kita nusikalstama veika“ nei ta, dėl kurios asmuo buvo perduotas, <...> reikia patikrinti, ar nusikalstamos veikos sudėties požymiai pagal jos aprašymą išduodančiosios valstybės narės įstatymuose yra tie patys, dėl kurių asmuo buvo perduotas, ir ar pakankamai sutampa duomenys arešto orderyje ir vėlesniame procesiniame dokumente“ (55, 57, 59 punktai).

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad iš apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje Lietuvos Respublikos išduoto EAO ir joje priimtų teismų sprendimų matyti, kad kasatorius nebuvo nuteistas už kitų, ne EAO nurodytų, nusikalstamų veikų, t. y. BK 180 straipsnyje, 300 straipsnio 1 dalyje ir 253 straipsnio 1 dalyje nustatytų nusikalstamų veikų, susijusių su EAO nurodytomis aplinkybėmis, padarymą. EAO išdėstant aplinkybių, kuriomis nusikalstama veika buvo padaryta, aprašymą (Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 8 straipsnio 1 dalies e punktas) buvo aprašytas ir kasatoriaus dalyvavimo padarant plėšimą laipsnis. Vėliau Lietuvos Respublikoje vykusio baudžiamojo proceso metu šis faktinių aplinkybių aprašymas nesikeitė, tačiau atitinkamos aplinkybės buvo kvalifikuotos inkriminuoju kasatoriui papildomą bendrininkavimo formą – kurstymą, kuri EAO nebuvo nurodyta. Teisėjų kolegijos vertinimu, pagal Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 8 straipsnio 1 dalies d punkto ir 2 straipsnio prasmę, šioje byloje toks nusikalstamos veikos, dėl kurios asmuo buvo išduotas pagal EAO, teisinės kvalifikacijos patikslinimas, grindžiamas tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis, dėl kurių asmuo buvo išduotas, ir neturintis įtakos (pagrindinės) veikos – plėšimo sudėties požymiams bei sankcijai, nustatytai už tokią veiką pagal Lietuvos Respublikos teisę, nereiškia kitos nusikalstamos veikos, t. y. ne tos, dėl kurios

asmuo yra perduotas, atsiradimo (Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 27 straipsnio 2 dalis, BPK 70 straipsnis).

Taigi, palyginusi nusikalstamos veikos aprašymą EAO ir vėlesniuose Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų ir teismų procesiniuose dokumentuose, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad kasatoriaus persekiojimas ir nuteisimas kaip padėjėjo ir kurstytojo, atliekant kvalifikuotą plėšimą, nebuvo jo baudžiamosios atsakomybės ribų išplėtimas, negavus atskiro sutikimo iš jį pagal EAO perdavusios valstybės – Vokietijos Federacinės Respublikos, nes duomenys EAO ir vėlesniuose procesiniuose dokumentuose pakankamai sutampa.

Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija nuteistojo kasacinį skundą šioje dalyje atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-303/2020

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl pripažinus negaliojančia ab initio (nuo sudarymo momento) akcijų pasirašymo sutartį bendrovei grąžintų akcijų perleidimo kitiems asmenims, kai Juridinių asmenų registre buvo įregistruoti pakeisti bendrovės įstatai

Ieškovė teismo prašė nustatyti, kad atsakovės UAB „Skomė“ visuotinio akcininkų susirinkimo 2009 m. gegužės 13 d. sprendimas padidinti bendrovės įstatinį kapitalą, išleidžiant naujas akcijas, laikomas negaliojančiu; įpareigoti atsakovę pakeisti bendrovės įstatų dalį, susijusią su bendrovės įstatinio kapitalo dydžiu; pripažinti atsakovės su akcininkais 2016 m. sudarytas akcijų pasirašymo sutartis niekinėmis ir negaliojančiomis nuo jų sudarymo momento. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas pripažino pagrįstomis pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadas, kad ankstesnėje byloje priimtu teismo sprendimu 2009 m. gegužės 20 d. UAB „Skomė“ ir UAB „Baltic Arms“ sudarytos akcijų pasirašymo sutarties pripažinimas negaliojančia *ipso facto* (savaime) nesukėlė teisinių pasekmių UAB „Skomė“ 2009 m. gegužės 13 d. visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo padidinti bendrovės įstatinį kapitalą, išleidžiant naujas akcijas, galiojimui ar pakeistų bendrovės įstatų įregistravimo Juridinių asmenų registre teisėtumui, kadangi, akcijų pasirašymo sutartį pripažinus negaliojančia, įstatymas neįtvirtina, kad dėl to atsirastų retroaktyvūs teisiniai padariniai, susiję su pakeistų bendrovės įstatų dalies, nustatančios įstatinio kapitalo dydį, ar pačių akcijų negaliojimu. Kita vertus, kasacinis teismas pripažino, kad šiuo atveju susiklosčiusi situacija, atsižvelgiant į teisinius padarinius, kurie atsirado pripažinus negaliojančia *ab initio* 2009 m. gegužės 20 d. akcijų pasirašymo sutartį po to, kai padidinus įstatinį kapitalą pakeisti UAB „Skomė“ įstatai jau buvo įregistruoti Juridinių asmenų registre, atitinka Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 45 straipsnio 12 dalyje įtvirtintus teisinius padarinius, kai akcijas pasirašęs asmuo per akcijų pasirašymo sutartyje nustatytą terminą neapmoka akcijų, dėl to akcijų pasirašymo sutartis tokiu atveju netenka galios, o neapmokėtas savo akcijas įgyja pati bendrovė, nors dėl įstatinio kapitalo padidinimo pakeisti bendrovės įstatai tuo metu jau gali būti įregistruoti Juridinių asmenų registre.

ABI 45 straipsnio 12 dalyje nustatytu atveju bendrovės įgytos akcijos turi būti perleistos kitų asmenų nuosavybėn ne vėliau kaip per 12 mėnesių terminą, skaičiuojant jį nuo akcijų apmokėjimo termino pabaigos. Jei akcijos neperleidžiamos per šioje dalyje nustatytą terminą, bendrovė turi atitinkamai sumažinti įstatinį kapitalą anuliuodama akcijas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kadangi ABI 45 straipsnio 12 dalyje įtvirtinto 12 mėnesių termino, per kurį bendrovė turi perleisti akcijas kitų asmenų nuosavybėn, pradžia siejama su akcijų pasirašymo sutartyje nustatyto akcijų apmokėjimo termino pabaigos momentu, o akcijų pasirašymo sutartį pripažinus negaliojančia *ab initio* tokia sutartis laikoma nesudaryta, todėl ginčo atveju šio termino pradžią tikslinga sieti su termino, kuris yra skirtas akcijoms pasirašyti, pasibaigimu. Jei bendrovės visuotinis akcininkų

susirinkimas, priimdamas sprendimą padidinti bendrovės įstatinį kapitalą išleidžiant naujas akcijas, nenustato akcijoms pasirašyti skirto termino, taikytinas ABĮ 49 straipsnio 7 dalyje įtvirtintas 6 mėnesių terminas, kuris laikytinas įstatymų leidėjo nustatytu maksimaliu akcijoms pasirašyti skirtu terminu. Kasacinis teismas nurodė, kad vadovaujantis ABĮ 50 straipsnio 4 dalimi, dėl įstatinio kapitalo padidinimo papildomais įnašais pakeisti bendrovės įstatai registruojami Juridinių asmenų registre tik po to, kai yra pasirašytos akcijos ir įmokėti pradiniai įnašai, o pagal ABĮ 49 straipsnio 7 dalį pakeistų bendrovės įstatų nepateikus Juridinių asmenų registro tvarkytojui per 6 mėnesius nuo visuotinio akcininkų susirinkimo, priėmusio sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, dienos visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas padidinti įstatinį kapitalą laikomas negaliojančiu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad maksimaliu įstatymų leidėjo akcijoms pasirašyti skirtu terminu laikytinas 6 mėnesių terminas, skaičiuojant jį nuo visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo padidinti įstatinį kapitalą priėmimo dienos.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad, teismo sprendimu, pripažinus negaliojančia *ab initio* 2009 m. gegužės 20 d. UAB „Skomė“ ir UAB „Baltic Arms“ sudarytą akcijų pasirašymo sutartį ir pritaikius restituciją, kai UAB „Skomė“ 2009 m. gegužės 13 d. emisijos akcijos buvo gražintos bendrovei, ABĮ 45 straipsnio 12 dalyje įtvirtintas 12 mėnesių terminas, kuris skaičiuojamas nuo ABĮ 49 straipsnio 7 dalyje įtvirtinto maksimalaus akcijoms pasirašyti skirto termino pabaigos (t. y. nuo 2009 m. lapkričio 13 d.), per kurią UAB „Skomė“ galėjo perleisti akcijas kitų asmenų nuosavybėn, jau buvo pasibaigęs. Kadangi UAB „Skomė“ neperleido nurodytų akcijų kitų asmenų nuosavybėn per ABĮ 45 straipsnio 12 dalyje įtvirtintą 12 mėnesių terminą (UAB „Skomė“ akcijos su bendrovės akcininkais buvo pasirašytos 2016 metais), bendrovė pasibaigus šiam terminui privalėjo sumažinti įstatinį kapitalą, anuliudama visas 2009 m. gegužės 13 d. emisijos akcijas. Kasacinis teismas sprendė, kad, atsakovei neįvykdžius šios įstatyme įtvirtintos pareigos, ieškovės reikalavimas įpareigoti atsakovę pakeisti bendrovės įstatų dalį, susijusią su bendrovės įstatinio kapitalo dydžiu, yra teisėtas ir pagrįstas, todėl turi būti tenkintas. Atitinkamai kasacinis teismas pripažino pagrįstu ir ieškovės reikalavimą pripažinti niekinėmis ir negaliojančiomis nuo jų sudarymo momento atsakovės UAB „Skomė“ su akcininkais 2016 m. sudarytas akcijų pasirašymo sutartis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalis ir tenkino nurodytus ieškovės reikalavimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-334-611/2020

Šeimos teisė

Dėl skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su vaikais tvarkos nustatymo

Ieškovas prašė teismo nustatyti tokią jo bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarką, kad atsakovė būtų įpareigota kiekvieno mėnesio savaitgalį, taip pat per Velykas, atvežti vaikus į ieškovo gyvenamąją vietą Lietuvoje. Atsakovė su nepilnamečiais sūnumis gyvena Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė ieškovo bendravimo su vaikais tvarką, pagal kurią ieškovas su nepilnamečiais sūnumis bendrauja per socialinius tinklus ar kitomis elektroninio ryšio priemonėmis, taip pat vaikų gyvenamojoje vietoje kiekvieno mėnesio paskutinį savaitgalį ir per Velykas.

Kasacinio teismo vertinimu, remiantis protingumo principu ir vaikų interesais teismų nustatyta tėvo ir vaikų bendravimo tvarka realiai neįgyvendinama. Ieškovui pareigos su vaikais bendrauti kiekvieną mėnesį jam vykstant į vaikų gyvenamąją vietą JAV nustatymas neatitinka CK 1.5 straipsnyje įtvirtintų teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų. Net ir nesvarstant dėl ieškovo finansinių galimybių įvykdyti tokią bendravimo tvarką (apie tai bus pasisakyta toliau), yra aišku, kad tokia bendravimo tvarka realiai sunkiai įgyvendinama dėl didelio atstumo tarp ieškovo ir vaikų gyvenamųjų vietų. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, jog ir ieškovo prašoma nustatyti bendravimo su vaikais tvarka realiai negali būti įgyvendinama. Atsižvelgiant į atstumą tarp ieškovo ir vaikų gyvenamųjų vietų, bendravimo su

vaikais tvarka, pagal kurią nepilnamečiai būtų įpareigoti atvykti pas tėvą ir su juo praleisti vieną savaitgalį per mėnesį, būtų pažeidžiami vaikų interesai turėti stabilų gyvenimo ir dienos režimą, taip pat būtų neįmanomas normalus vaikų mokymosi režimas. Tokiu atveju, kai vaikai gyvena kitoje nei tėvas valstybėje, užtikrinti nuolatinį ir tiesioginį bendravimą sudėtinga, todėl tėvai ir teismas turi rasti kitą visoms šalims priimtinausią alternatyvų bendravimo su vaiku būdą, pavyzdžiui, pasitelkiant internetą, bendraujant telefonu, laiškais, atvažiuojant pasisvečiuoti, atostogauti ir pan. Skyrium gyvenantis ieškovas neturi siekti nustatyti tokią bendravimo tvarką, kuri būtų patogiausia jam. Kasacinio teismo vertinimu, bylą nagrinėję teismai, būdami įpareigoti tokio pobūdžio bylose būti aktyvūs (CPK 376 straipsnio 3, 4 dalys), turėjo pagrindą apsvarstyti tiek ieškovo vykimo į JAV susitikti su vaikais, tiek ir vaikų atvykimo į Lietuvą jų atostogų metu galimybes, atitinkamai nustatę jų mokslo režimą ir turimų atostogų JAV laiką.

Kasacinis teismas nurodė, kad esant tokiai situacijai, kai vaikai (pakankamai didelio amžiaus) išreiškė nenorą bendrauti su tėvu, o ieškovas iš esmės neatlieka jokių veiksmų tam, kad užmegztų nutrūkusį ryšį su vaikais, teismai pagrįstai nusprendė nustatyti ieškovo su vaikais bendravimą per socialinius tinklus ar kitomis elektroninėmis ryšio priemonėmis. Šios situacijos atveju pirmiausia turėtų būti dedamos ieškovo, kaip tėvo ir veiksniaus civilinių santykių dalyvio, pastangos tam, kad būtų atkurtas susilpnėjęs ryšys su vaikais. Ieškovo argumentai, kad ne jis, o vaikai ir atsakovė turėtų rodyti iniciatyvą bendrauti, teisiškai nepagrįsti. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į atsakovės vaidmenį susiklosčiusioje situacijoje. Pagal kasacinio teismo praktiką atsakovė turi pareigą kooperuotis su ieškovu stengdamiesi atkurti vaikų ryšį su juo, taip pat sudaryti sąlygas vaikams bendrauti su tėvu, ypač tokiu atveju, kai jos iniciatyva vaikai yra išvežti į užsienio valstybę ir atstumas tarp vaikų ir tėvo gyvenamųjų vietų yra didelis. Byloje nenustatyta, kad vaikų nenorą bendrauti su ieškovu lemtų netinkami motinos veiksmai, tačiau atsakovė taip pat turėtų dėti pastangas, siekdama padėti vaikams atkurti ir palaikyti ryšį su tėvu. Abiejų tėvų tikslas turi būti vienas – užtikrinti vaikų saugų ryšį su abiem tėvais.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje iš esmės nėra duomenų apie tai, ar atsakovė buvo gavusi ieškovo sutikimą išvežti vaikus į JAV, ir teismai šios aplinkybės nenustatė, nors pagal kasacinio teismo praktiką ši aplinkybė yra svarbi sprendžiant dėl to, kas turi prisiimti finansinę naštą dėl Lietuvoje gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su užsienyje gyvenančiais vaikais tvarkos vykdymo. Kasacinio teismo vertinimu, atsakovė turėtų atlyginti dalį ieškovo kelionės išlaidų (jei būtų nustatyta tokia tėvo ir vaikų bendravimo tvarka, kad ieškovas turėtų vykti į JAV), nes būtinybė jam keliauti į kitą šalį kilo atsakovei išvežus vaikus gyventi į JAV. Taigi sprendžiant dėl bendravimo su vaikais nustatymo tvarkos yra svarbu išsiaiškinti šalių finansinę galimybę apmokėti tėvo ir (ar) vaikų keliones (jų dalį), ir tik remiantis nustatytais duomenimis ir nustaciais, ar buvo duotas ieškovo sutikimas tam, kad vaikai būtų išvežti gyventi į JAV, atitinkamai paskirstyti šių kelionių išlaidas bylos šalims.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-412-916/2020

Dėl leidimo pakeisti nepilnamečiam vaikui pavardę be tėvo sutikimo

Ieškovė (vaiko motina), nesant skyrium gyvenančio tėvo sutikimo, teismo prašė pakeisti nepilnamečio vaiko (dukters) pavardę teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1R-333 patvirtintų Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių (toliau – Taisyklės) 12.1 punkte įtvirtintu pagrindu, t. y. suteikiant vaikui vieno iš tėvų (šiuo atveju – motinos) pavardę (kai tėvo ir motinos pavardės skirtingos). Ieškovė reikalavimą grindė dukters poreikiu jaustis visaverčiu, tokią pačią pavardę turinčiu nariu šeimoje, kurią po santuokos įregistravimo su kitu asmeniu sukūrė ji, motina, atsižvelgiant į tai, kad mergaitės biologinis tėvas nuo 2017 metų nebendrauja su dukterimi ir nedalyvauja ją auklėjant, dėl ko tarp ginčo šalių nepilnametės dukters ir jos biologinio tėvo nesusiklostė joks emocinis, socialinis ir dvasinis ryšys. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas jį atmetė.

Atsižvelgdamas į vaiko vardo ir pavardės pakeitimo pagrindų ir tvarkos teisinį reglamentavimą, kasacinis teismas darė išvadą, kad vaiko pavardė gali būti keičiama tik tais atvejais, kai egzistuoja Taisyklių 12 punkte įtvirtinti pagrindai. Visais atvejais, kai keičiama jaunesnio kaip 16 metų nepilnamečio vaiko pavardė, reikalingas abiejų tėvų sutikimas. Vienintelė išimtis, kai jaunesnio kaip 16 metų nepilnamečio vaiko pavardės keitimui nereikalingas kito iš tėvų sutikimas – kai jam įsiteisėjusiu teismo sprendimu laikinai ar neterminuotai yra apribota tėvo valdžia.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, kai jaunesnio kaip 16 metų nepilnamečio vaiko pavardės pakeitimą teismo tvarka inicijuoja vienas iš tėvų, nesant kito iš tėvų sutikimo, turi būti laikomasi prezumpcijos, kad vaikui suteiktos pavardės, kaip jo identiškumo elemento, pastovumas ir jos išsaugojimas geriausiai atitinka vaiko interesus. Kasacinis teismas konstatavo, kad Taisyklėse nurodytas nepilnamečio vaiko pavardės pakeitimo pagrindų sąrašas yra baigtinis ir tai atitinka tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintą valstybės pozityviają pareigą užtikrinti vaiko identiškumo išsaugojimą. Minėta prezumpcija, kad vaiko interesus geriausiai atitinka jam suteiktos pavardės išsaugojimas, galėtų būti paneigta tik išimtiniais atvejais. Teismas gali priimti sprendimą pakeisti jaunesnio kaip 16 metų nepilnamečio vaiko pavardę, jei nustatytų, kad egzistuoja Taisyklėse įtvirtintas vaiko pavardės keitimo pagrindas, bei padarytų išvadą, kad toks pavardės pakeitimas, atsižvelgiant į byloje nustatytas aplinkybes, atitiktų geriausius vaiko interesus. Pažymėtina, kad pareigą įrodyti vaiko pavardės pakeitimo atitiktį geriausiems vaiko interesams, paneigiant minėtą prezumpciją, turi tas iš tėvų, kuris kreipiasi į teismą dėl vaiko pavardės pakeitimo, nesant kito iš tėvų sutikimo.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į geriausių vaiko interesų principo turinį, darė išvadą, jog teismas, spręsdamas, ar jaunesnio kaip 16 metų nepilnamečio vaiko pavardės pakeitimas, nesant vieno iš tėvų sutikimo, atitiktų geriausius to vaiko interesus, galėtų atsižvelgti į šias aplinkybes, kurių sąrašas nėra baigtinis: vaiko nuomonę; vaiko identiškumą; kiek laiko vaikas turi jam suteiktą pavardę, kurią norima pakeisti; kokią poveikį vaiko pavardės pakeitimas turėtų jo santykių su kiekvienu iš tėvų ir artimaisiais giminaičiais išsaugojimui ir vystymuisi; vieno iš tėvų netinkamą elgesį, kuris pateisintų vaiko pavardės pakeitimą; kokius sunkumus visuomenėje vaikas patiria ar gali patirti, turėdamas jam suteiktą pavardę ar pavardę, į kurią jam norima pakeisti turimą pavardę (pvz., patyčias, priekabiavimą, nepatogumus ir pan.); kt. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tėvo pareigos bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant pažeidimas, lėmęs emocinio, socialinio ir dvasinio ryšio tarp tėvo ir dukters neatsiradimą, nepriklausomai nuo to, dėl kurio iš tėvų kaltės ši pareiga buvo pažeista, nėra ta aplinkybė, kuri pateisintų vaiko pavardės pakeitimą vaiko interesų naudai.

Kasacinis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, jog, ieškovei nepateikus aiškių ir įtikinamų įrodymų, kad vaiko pavardės pakeitimas atitiktų jo geriausius interesus, tai sudaro pakankamą pagrindą atmesti ieškinio reikalavimą dėl vaiko pavardės pakeitimo, nesant skyrium gyvenančio tėvo sutikimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-327-378/2020

Dėl nepilnamečio vaiko teisės būti išklaustam

Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos ir bendravimo su vaiku tvarkos pakeitimo, išlaikymo priteisimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį. Šioje byloje vienas iš ginčo klausimų buvo dėl vaiko teisės būti išklaustam teisme sprendžiant klausimą dėl jo gyvenamosios vietos pakeitimo tėvams gyvenant skyrium, nes ieškovas kasaciniame skunde teigė, kad šią bylą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo nagrinėję teismai neišklausė vaiko nuomonės, nesiaiškino šio vaiko poreikio dėl galimybės gyventi su ieškovu, nepagrįstai rėmėsi tik užsienio valstybės teismuose vykusio teismo proceso dėl neteisėto vaiko išvežimo metu išdėstyta vaiko nuomone.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai teisės aktai įtvirtina nuostatą, jog, sprendžiant ginčus dėl vaikų, būtina išsiaiškinti vaiko pažiūras ir norus jį liečiančiu

klausimu, nepriklausomai nuo vaiko amžiaus, svarbu, kad vaikas sugebėtų suformuluoti savo pažiūras, tačiau akcentuojamas tik pats vaiko nuomonės išklauskos faktas. Vaiko nuomonės išklauskos forma, vieta, kurioje vaikas ją išreiškė, nėra esminė, jeigu visuma įrodymų leidžia teigti, kad vaiko nuomonė buvo išreikšta laisva valia, vaikui sudarant tinkamas sąlygas pagal savo amžių ir brandą ją pareikšti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo ir kasacinio teismo jurisprudencija suponuoja išvadą, kad kiekvienu konkrečiu atveju teismas turi teisę pasirinkti bet kurią iš paminėtų vaiko išklauskos formų, kuri leistų užtikrinti vaikui geriausią būdą laisvai ir nevaržomai išreikšti savo požiūrį.

Šioje byloje sprendžiant dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo buvo pateikti ir teismų įvertinti įrodymai: užsienio valstybės teisme tarybos posėdžių salėje vykusios vaiko apklausos (dalyvaujant rusų ir anglų kalbų vertėjai) dokumentai, kuriais remiantis nustatyta, kad užsienio valstybėje teismo paskirtos kuratorės (psichoterapeutės (klinikinės psychologės, mediatorės)) apklaustas vaikas nurodė, jog jam labai patinka gyventi užsienio valstybėje, jis turi daug draugų ir sportuoja, jo didžiausias noras yra gyventi užsienio valstybėje su motina, taip pat Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – Tarnyba) išvada, iš kurios matyti, kad atsakovė dėl vaiko teisių ir geriausių interesų pažeidimų Tarnybai nėra žinoma, taip pat nėra duomenų, kad vaiko motina juo rūpintųsi netinkamai. Kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, remdamasis užsienio valstybėje vykusiuose teismo procesuose apklausto vaiko dokumentais, nustatė, jog berniukas, užsienio valstybėje gyvendamas nuo (duomenys neskelbtini), jau gali gerai suprasti (duomenys neskelbtini) kalbą, vaikas gyvena kartu su motina ir patėviu, kuris moko jį (duomenys neskelbtini) kalbos, vaikas visą laiką lanko mokyklą bei papildomus užsiėmimus po pamokų, turi draugų, naujoje aplinkoje yra prisitaikęs. Kasacinio teismo vertinimu, bylą nagrinėjusių teismų įvertinti ir byloje išvardyti bei aptarti įrodymai yra nuoseklūs, todėl pakankami spręsti apie vienareikšmę nepilnamečio vaiko nuomonę dėl gyvenimo su motina. Šiuo atveju matyti, kad vaikas išreiškė nuomonę, jog nori gyventi su motina, su kuria vaiką sieja tvirtas ryšys, o duomenų, kad motina įgyvendintų vaiko teises prieš jo interesus, nėra, todėl nėra pagrindo teigti, kad vaiko išreikštas noras prieštarautų jo interesams (CPK 178 straipsnis). Byloje taip pat nenustatyta, kad atsakovė ribotų ieškovo bendravimą su sūnumi, trukdytų jam dalyvauti auklėjant sūnų.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad byloje nėra duomenų, kad vaiko apklausa užsienio valstybėje vykusio teismo proceso metu būtų atlikta pažeidžiant teisės aktus ar vaiko norus. Vaiko nuomonė buvo išklaudyta kvalifikuotų specialistų, vaikas buvo apklaustas laisva valia, dalyvaujant specialistams, nepilnamečio vaiko nuomonė ir jo noras gyventi su motina buvo atspindėti rašytiniuose dokumentuose. Tai, kad vaikas buvo apklaustas kitoje (grobimo) byloje, šioje byloje nekeičia esmės, nes užsienio specialistų buvo išsiaiškintos tos pačios faktinės aplinkybės, kurios yra svarbios ir šioje byloje, sprendžiant dėl vaiko nuomonės apie jį supančią aplinką. Kasacinis teismas nusprendė, kad nėra pagrindo abejoti, jog vaiko nuomonė būtų buvusi išklaudyta netinkamai ir nebuvo pagrindo ja vadovautis šioje byloje.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-483-611/2020

Dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo

Ieškovė (socialinės globos įstaiga) kreipėsi į teismą prašydama neterminuotai apriboti atsakovų tėvų valdžią jų nepilnamečio vaiko atžvilgiu ir laikinąją globėją skirti ieškovę. Pirmosios instancijos teismas neterminuotai apribojo atsakovo tėvo valdžią vaiko atžvilgiu, o kitą ieškinio dalį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas tenkino ieškinį visiškai, t. y. neterminuotai apribojo ir atsakovės tėvų valdžią vaiko atžvilgiu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad kai tėvai dėl vienokių ar kitokių priežasčių patiria sunkumų, valstybė visų pirma siūlo tėvams pagalbą nepaimdama iš šeimos vaiko. Tačiau jei pagalba nepriimama ar ji neduoda teigiamų rezultatų, vaikas negali laukti neapibrėžtą laiką, vaiko

poreikiai gyventi saugų, sveiką gyvenimą, būti ugdomam, jausti suaugusiojo rūpestį ir meilę turi būti tenkinami kas dieną, todėl, esant įstatyme nustatytiems pagrindams, vaikas paimamas iš šeimos. Vaiką atskyrus nuo šeimos jam nustatoma laikinoji globa, kurios tikslas – grąžinti vaiką į šeimą (CK 3.253 straipsnio 1 dalis), todėl valstybė ir toliau teikia pagalbą šeimai, kad vaiko tėvai būtų pajėgūs vykdyti savo pareigas ir užtikrintų vaiko teises saugiai augti jų šeimoje. Tačiau laikinoji globa yra laikinas sprendimas vaikui, tuo tarpu tolesnei vaiko gerovei užtikrinti turi būti priimami nuoseklūs į ateitį orientuoti geriausiai jo interesus atitinkantys nuolatiniai sprendimai – arba grąžinti vaiką į šeimą, arba nustatyti jam nuolatinę globą, arba jį įvaikinti.

Plėtodamas kasacinio teismo praktiką bylose dėl tėvų valdžios ribojimo, kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai yra sprendžiama dėl tėvų valdžios apribojimo, turi būti nustatomi ne tik kalti tėvų veiksmai ar neveikimas, sudarantys įstatyme nustatytą tėvų valdžios apribojimo pagrindą, bet taip pat turi būti įvertinta, ar ir kaip kito tėvų elgesys. Pažymėtina, kad tėvų elgesys turi pasikeisti ne epizodiškai, bet teigiami pokyčiai turi būti stabilūs ir apimti visas sritis: rūpinimąsi vaikų sveikata, auklėjimą, bendravimą su pedagogais, alkoholio vartojimo problemų sprendimą, švarios ir tvarkingos namų aplinkos sukūrimą ir t. t. Taigi, ginčo atveju netgi pripažįstant paskutiniu metu tam tikrus teigiamus atsakovės elgesio pokyčius (dėl buities sąlygų gerinimo, susirūpinimo vaiko sveikata), pagrindinė teismų sprendimuose akcentuota priežastis, lėmusi netinkamą tėvų pareigų įgyvendinimą, yra susijusi su alkoholio vartojimu, kenkiančiu pamatinėms vaikų teisėms ir interesams. Bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad atsakovė paskirtus įpareigojimus vykdė tik iš dalies, bendradarbiavimas dažniausiai vyko socialinės darbuotojos iniciatyva, atsakovė nėra motyvuota keisti savo gyvenimo būdą, jos elgesys nesikeičia jau ilgą laiką, savo elgesį atsakovė pakoreguoja trumpam, tik siekdama susigrąžinti vaiką į šeimą, tačiau po susigrąžinimo vėl netinkamai prižiūri dukterį, duomenų apie tai, kad jos elgesys gali pasikeisti, nėra. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje nenustatyta, jog vaikas gali būti grąžintas į šeimą ir atsakovė yra pajėgi juo tinkamai pasirūpinti, tuo tarpu laikinoji globa trunka ilgiau nei 8 mėnesius ir šiuo metu turi būti priimtas nuolatinis ir geriausiai vaiko interesus atitinkantis sprendimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020

Daiktinė teisė

Dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo

Ieškovė prašė teismo nustatyti naudojimosi žemės sklypu tvarką. Pirmosios instancijos teismas patvirtino ieškovės ir tam tikrų atsakovų sudarytą dalinę taikos sutartį pagal ieškovės pateiktą žemės sklypo planą. Apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškinį ir atsisakė patvirtinti dalinę taikos sutartį. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad, nustačius žemės sklypo naudojimosi tvarką pagal ieškovės pateiktą žemės sklypo planą, pažeidžiamos atsakovės Lietuvos Respublikos, kaip žemės sklypo bendraturtės, taip pat žemės sklypo naudotojų teisės ir teisėti interesai.

Byloje nustatyta, kad žemės sklypas yra ieškovės ir atsakovų bendroji dalinė nuosavybė. Ieškovei priklausanči žemės sklypo dalis yra antra pagal dydį po atsakovei Lietuvos Respublikai priklausančios dalies ir sudaro apie 31 procentą viso žemės sklypo ploto. Žemės sklype yra gyvenamosios pagrindinės naudojimo paskirties pastatas – gyvenamasis namas. Dalis gyvenamojo namo patalpų savininkų yra kartu ir žemės sklypo bendraturčiai (ieškovė ir atsakovai), tačiau likusi dalis – 14 gyvenamojo namo patalpų savininkų (tretieji asmenys) valstybinės žemės nėra išsipirkę ar išsinuomoję (yra faktiniai žemės sklypo naudotojai). Byloje nustatyta aplinkybė, kad ieškovės pateiktame teismui tvirtinti daline taikos sutartimi žemės sklypo plane nėra nustatyta Lietuvos Respublikai, kaip žemės sklypo bendraturtei, paskiriama individualiai naudotis žemės sklypo konkrečiai tiksliai nustatyta atitinkamo dydžio dalis ir jos išsidėstymas. Lietuvos Respublikai naudotis

skiriamo žemės sklypo dalis nustatyta tik bendrai su kitais bendraturčiais naudotis skiriamuose žemės sklypo plotuose.

Kasacinis teismas nurodė išsamią ir nuoseklią savo praktiką bylose dėl naudojimosi bendrosios dalinės nuosavybės objektu tvarkos nustatymo, pažymėjo, kad teismas, spręsdamas bendraturčių ginčą dėl naudojimosi bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektu tvarkos nustatymo, nepriklausomai nuo to, pagal kurio bendraturčio ieškinį nagrinėjama byla, turi paisyti visų bendrosios dalinės nuosavybės dalyvių įstatymų saugomų interesų.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tretieji asmenys – patalpų savininkai nėra ginčo žemės sklypo bendraturčiai, jų, kaip valstybinės žemės sklypo dalies naudotojų, teisės išvestinės iš žemės sklypo savininko – valstybės, todėl nustatant žemės sklypo naudojimosi tvarką jų, kaip teisėtų valstybinės žemės naudotojų, sutikimas nėra reikalingas. Kita vertus, kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad valstybė, dalyvaudama susitarime dėl žemės naudojimo tvarkos nustatymo su kitais žemės bendraturčiais, turi paisyti butų ir kitų statinių savininkų teisių, kurios kilo iš įstatymo – teisės į teritorijų planavimo dokumentuose nustatyto dydžio žemės sklypo, kuris būtinas statiniams ar įrenginiams eksploatuoti pagal Nekilnojamojo turto kadastrę įrašytą jų tiesioginę paskirtį, nuomą arba teisės įsigyti tokią žemę nuosavybėn be aukciono (Žemės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 1 punktas, 10 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Šių teisių įgyvendinimas pagal nurodytą teisinį reglamentavimą neatskiriamas nuo poreikio eksploatuoti statinį vertinimo, o tai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti tokio susitarimo tarp žemės bendraturčių dėl žemės naudojimo tvarkos nustatymo sudarymą, kuris nepažeistų įstatymu ginamų statinių (butų) savininkų teisių. Nacionalinė žemės tarnyba šioje byloje nesutiko su taikos sutartimi prašoma nustatyti naudojimosi žemės sklypu tvarka, nurodydama, kad ji neatitinka patalpų savininkų ir žemės sklypo naudotojų interesų. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad šios bylos atveju valstybei, kuriai priklauso didžiausia žemės sklypo dalis, individualiai skirtina naudotis dalis žemės sklypo plane iš viso nenustatyta, nors nebuvo kliūčių ieškovei siūlyti teismui žemės sklypo dalies skyrimo naudotis valstybei variantą. Teismui patvirtinus tokią žemės sklypo naudojimosi tvarką, pažeidžiami ne tik valstybės interesai, bet ir žemės sklypo naudotojų – patalpų bendraturčių, kurie turi teisę naudotis atitinkama žemės sklypo, reikalingo visam pastatui eksploatuoti, dalimi, ją išsinuomoti arba įsigyti teisės aktų nustatyta tvarka. Dėl nurodytų priežasčių kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, patvirtindamas taikos sutartį ir tenkindamas ieškinio reikalavimus, pareikštus Lietuvos Respublikai, nustatęs naudojimosi žemės sklypu tvarką pagal pateiktą projektą be valstybei nustatytos individualiai naudotis žemės sklypo dalies, nepaisė visų bendrosios dalinės nuosavybės dalyvių įstatymų saugomų interesų, priėmė tik vienai pusei priimtinausią sprendimą, neatsižvelgė į visų ginčo šalių turimas bendrosios dalinės nuosavybės dalis. Kasacinio teismo vertinimu, teismui teikiant tvirtinti naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo projektą nebuvo įgyvendinta įstatyme įtvirtinta kiekvieno bendraturčio pareiga visus su bendru turtu susijusius klausimus spręsti vadovaujantis interesų derinimo, proporcingumo, savitarpio supratimo principais bei išnaudoti visas galimybes suderinti savo valią dėl bendro daikto (žemės sklypo), nesiekti savo interesų apsaugos kito bendraturčio teisių suvaržymo sąskaita ir aktyviai ieškoti priimtinausio visiems bendraturčiams ginčo sprendimo būdo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-351-701/2020

Sutarčių teisė

Dėl esminės šalių nelygybės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartiniuose teisiniuose santykiuose

Ieškovė (statytoja) prašė teismo pakeisti su atsakove (viešoji vandens tiekėja) sudarytos sutarties dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo objektų statybos (toliau – Sutartis) nuostatas dėl vandentiekio infrastruktūros neatlygintino perleidimo, nustatant, jog nurodyta

infrastruktūra perleidžiama už atitinkamą atlygį. Ieškovė nurodė, kad jai statant gyvenamuosius namus žemės sklype, kilo poreikis iki jų įrengti atitinkamą vandentiekio ir nuotekų šalinimo tinklų infrastruktūrą. Kasaciniame skunde ieškovė iš esmės teigė, kad ikisutartiniuose santykiuose atsakovė neatsižvelgė į jos pageidavimą dėl tinklų statybos sutarties projekto nuostatos, įtvirtinančios, kad statytoja įsipareigoja neatlygintinai perduoti Vilniaus rajono savivaldybės (trečiojo asmens) nuosavybėn pastatytus tinklus, pakeitimo, todėl ši sutarties dalis buvo sudaryta su ieškovės valios defektu, t. y. ji neatspindi ieškovės tikrosios valios, pasirašyta esant esminei šalių nelygybei, dėl to ši sąlyga turi būti pakeista sutartyje nustatant pareigą perimti tinklus iš ieškovės atlygintinai.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 6.228 straipsnyje nustatyta teismo teisė pašalinti esminę šalių nelygybę, kai sudarant sutartį vienai šaliai nepagrįstai suteiktas perdėtas pranašumas. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą yra konstatuota, kad, sprendžiant dėl sutarties ar atskiros sąlygos keitimo ar negaliojimo CK 6.228 straipsnio pagrindu, būtina atsižvelgti į sutarties prigimtį ir tikslą. Kasacinio teismo vertinimu, iš šioje byloje teismų nustatytų aplinkybių spręstina, kad sutarties tikslas buvo ieškovės siekis prijungti projektuojamus gyvenamuosius namus prie esamos geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros, o, ieškovės įsitikinimu, vienintelis būdas pasiekti šį tikslą yra gauti bendrąsias ir specialiąsias prisijungimo sąlygas, t. y. sudaryti sutartį su atsakove. Tačiau byloje nenustatyta, ar ieškovės galimybė prisijungti prie centralizuotų vandentiekio tinklų buvusi vienintelė, taip pat ar ieškovė priėmė sprendimą sudaryti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų statybos sutartį, prisijungiant prie atsakovės valdomos infrastruktūros, atsakovės siūlomomis sąlygomis suprasdama ar turėjusi suprasti, kad tokios sutarties sudarymas yra vienintelė teisėta galimybė tęsti statybos darbus, tuo įgyvendinant, be kita ko, Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą privačios nuosavybės teisę, ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą. Kasacinis teismas savo praktikoje yra suformulavęs, kad teisingo atlyginimo už iš savininko paimamą nuosavybę principas reiškia, jog savininkui turi būti atlyginamas praradimas, kurį jis patiria netekdamas savo turto. Nors šie išaiškinimai suformuluoti byloje, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl nuosavybės paėmimo visuomenės poreikiams, kasacinio teismo vertinimu, jie yra aktualūs ir sprendžiant ginčus, kai savininkui dėl susiklosčiusios situacijos daroma įtaka, kad jis savo nuosavybę perleistų neatlygintinai viešajam subjektui – savivaldybei.

Kasacinis teismas nurodė, kad tokio pobūdžio byloje, kuriose monopolines teises tam tikrame rinkos segmente turintis subjektas, paprastai vykdomas jam pavestą viešąją funkciją – ginčo atveju asmenų aprūpinimo geriamuoju vandeniu funkciją, privalo ne tik laikytis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų, bet ir užtikrinti, kad jo veikimas atitiktų teisėtumo principo reikalavimus. Ginčo atveju ieškovė kreipėsi į atsakovę prašydama išduoti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros objektų statybos bendrąsias ir specialiąsias sąlygas, atsakovės atsakymas, kad ieškovės prašymas galės būti patenkintas tik tuo atveju, jeigu ji įsipareigos sukurtą turtą neatlygintinai perleisti viešajon (trečiojo asmens, savivaldybės) nuosavybėn, turėjo atitikti teisėtumo principą, be kita ko, garantuojantį nuosavybės teisės apsaugą. Teisėtumo principo laikymosi taip pat reikalaujama ir CK 6.228 straipsnio nuostatose, kuriose įtvirtinta, kad viešosios sutarties požymių turinčios sutarties šalis neturi teisės nesąžiningai pasinaudoti tuo, jog kita šalis nuo jos priklauso, t. y. kad kita šalis neturi galimybės kitaip pasiekti sutartimi siekiamo tikslo, kaip tik sudaryti sutartį jai pasiūlytomis sąlygomis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš byloje taikytų teisės aktų nuostatų matyti, jog įstatymų leidėjas bei vykdomosios valdžios subjektai ne tik nustato tokio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo iš juos sukūrusių subjektų, siekiant efektyviau vykdyti viešąją funkciją – užtikrinti geriamojo vandens tiekimą asmenims, bet nustato ir kitus šio turto panaudojimo visuomenės poreikiui bei viešosios funkcijos tinkamam ir efektyviam vykdymui būdus (nuomą, panaudą ar kt.), kurie nepaneigia savininko teisių. Savivaldybė, planuodama savo funkcijos – geriamojo vandens tiekimo asmenims vykdymą, nustato tam reikalingus resursus, tarp jų – ir materialinius bei finansinius, todėl nuosavybės neatlygintinas paėmimas iš savininkų, šiems nesutinkant, paprastai neturėtų būti taikomas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai nenustatė šiai bylai svarbių aplinkybių, neatskleidė bylos esmės. Dėl to kasacinis teismas nusprendė panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-318-916/2020

Dėl valstybei priklausančių gyvenamųjų patalpų nuomos sutarties pratęsimo, nuomotojui nesilaikius įstatyme įtvirtinto minimalaus termino informuoti nuomininką apie terminuotos nuomos sutarties nepratęsimą

Ieškovas teismo prašė pripažinti, kad jis ir atsakovė atnaujino valstybei priklausančių gyvenamųjų patalpų nuomos sutartį (toliau – nuomos sutartis) tomis pačiomis sąlygomis naujam 10 metų terminui CK 6.607 straipsnio 2 dalies pagrindu. Atsakovė raštu informavo ieškovą apie ketinimą nepratęsti nuomos sutarties šiek tiek daugiau nei prieš vieną mėnesį iki pasibaigiant nuomos sutarties terminui, nors įstatyme įtvirtintas minimalus 3 mėnesių informavimo terminas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 6.607 straipsnis reglamentuoja nuomininko pirmenybės teisę pratęsti nuomos sutartį. Pirmenybės teisė reiškia, kad nuomininkas turi pirmumo teisę prieš kitus potencialius gyvenamųjų patalpų nuomininkus, nuomotojui tęsiant patalpų nuomą, tačiau ne teisę reikalauti, kad nuomotojas tęstų nuomos santykius, nors ir neketina toliau nuomoti patalpų. Ši teisės norma taip pat įtvirtina nuomininko pirmenybės teisės atsiradimo sąlygą – tinkamą nuomos sutarties sąlygų vykdymą. CK 6.607 straipsnio 1 dalis nustato savaiminį terminuotos nuomos sutarties pratęsimą, jeigu šalys nesusitaria dėl naujo nuomos laikotarpio – ji pratęsiama tokiam pat terminui, o jeigu ankstesnis sutarties terminas buvo ilgesnis nei dvylika mėnesių, tai sutartis pratęsiama dvylikai mėnesių. CK 6.607 straipsnio 2 dalyje taip pat reglamentuojamas savaiminis terminuotos nuomos sutarties pratęsimas, tačiau esant specialiam pagrindui – jei nuomotojas raštu nepraneša nuomininkui apie pasiūlymą sudaryti naują nuomos sutartį arba apie atsisakymą pratęsti sutartį ne vėliau kaip prieš tris mėnesius iki nuomos sutarties pabaigos. Tokiu atveju, nuomininkui neatsisakant pratęsti sutartį, nuomos sutartis pripažįstama pratęsta tokiam pat terminui tomis pačiomis sąlygomis. Kasacinis teismas, aiškindamas CK 6.607 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatas, atsižvelgdamas į tai, kad jos reglamentuoja panašius savaiminio nuomos sutarties pratęsimo atvejus, siekdamas aiškinimu užtikrinti minėtų to paties straipsnio dalių suderinamumą, konstatavo, kad CK 6.607 straipsnio 2 dalis aiškintina atsižvelgiant į 6.607 straipsnio 1 dalį, kuri nustato, kad jeigu ankstesnis sutarties terminas buvo ilgesnis nei dvylika mėnesių, tai sutartis pratęsiama dvylikai mėnesių. Taigi įstatymų leidėjas dvylika mėnesių nustatė kaip maksimalų savaiminio sutarties pratęsimo terminą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas suformulavo teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.607 straipsnio 2 dalies atveju nuomos sutartis pratęsiama tokiam pat terminui, bet ne ilgesniam kaip 12 mėnesių, jeigu šalys nesusitaria kitaip.

Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovei raštu įspėjus ieškovą apie ketinimą nebetęsti nuomos sutarties likus mažiau nei 3 mėnesiams, CK 6.607 straipsnio 2 dalyje nustatytu pagrindu nuomos sutartis galėjo būti laikoma pratęsta 12 mėnesių terminu. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ginčo atveju šis terminas jau yra suėjęs, vien dėl to nėra pagrindo spręsti klausimo dėl nuomos sutarties pratęsimo nurodytu terminu.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-219/2020

Dėl automobilio remonto sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo sutarties, pagal tokią sutartį darbų kokybės, informavimo pareigos bei jos sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu

Ieškovė (rangovė) teismo prašė atimesti atsakovo (užsakovo) reikalavimą grąžinti už automobilio remontą sumokėtus pinigus, kurių buvo patenkinusi Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Atsakovas priešieškiniu prašė priteisti iš ieškovės pinigus, sumokėtus už netinkamai atliktus automobilio remonto darbus. Šioje byloje nustatyta, kad ieškovė ir atsakovas sudarė užsakomų darbų paraišką-sutartį dėl automobilio remonto, kurioje buvo nurodyti atsakovo nusiskundimai („neperjungia bėgių, važiuoja avariniu, nerodo greičio“). Po trijų dienų po remonto atsakovas sugrįžo pas ieškovę, nurodė, kad neveikia automobilio automatinė pavarų dėžė, veikia tik avariniu režimu (problemų dėl greičio rodymo nebekilo). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį ir atmetė priešieškinių.

Kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai viena sutarties dėl automobilio remonto šalis rangovas yra verslininkas, o remontuojamas automobilis yra naudojamas kitos šalies užsakovo ar jo šeimos buitiniams ar asmeniniams poreikiams tenkinti, tokia sutartis laikoma vartojimo rangos sutartimi. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad kai automobilio techninio aptarnavimo ir remonto sutartis yra vartojimo sutartis, techninį aptarnavimą ir remontą atliekančio asmens (verslininko) pareigos suteikti automobilio valdytojui (vartotojui) būtina, teisinga, išsamią ir neklaidinančią informaciją apimtis gali skirtis, be kita ko, priklausomai nuo užsakymo paraiškoje automobilio valdytojo nurodytų gedimų ir (ar) pageidavimų konkretumo laipsnio. Tais atvejais, kai automobilio valdytojas (vartotojas) užsakymo paraiškoje nurodo konkrečius pageidavimus (pvz., pakeisti automatinės pavarų dėžės valdymo bloką nauju), techninį aptarnavimą ir remontą atliekančio asmens (verslininko) pareiga suteikti būtina, teisinga, išsamią ir neklaidinančią informaciją yra siauresnė, jos turinį pirmiausiai sudaro informacijos, susijusios su nurodyto pageidavimo vykdymu, suteikimas vartotojui. Tuo tarpu kai automobilio valdytojas (vartotojas) užsakymo paraiškoje nenurodo konkrečių pageidavimų, o tik automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemą (pvz., neperjungia bėgių, važiuoja avariniu režimu), techninį aptarnavimą ir remontą atliekančio asmens (verslininko) pareigos suteikti vartotojui būtina, teisinga, išsamią ir neklaidinančią informaciją apimtis yra platesnė. Tokiu atveju verslininkas, be kita ko, privalo: 1) nustatyti ir informuoti vartotoją apie užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos priežastis ir šioms priežastims pašalinti reikalingus remonto darbus; 2) nustatyti ir informuoti vartotoją apie automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos išlikimo riziką tuo atveju, jei vartotojas atsisakytų visų ar dalies reikalingų darbų; 3) suderinti su vartotoju atliktinų remonto darbų sąrašą. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į CK 6.663 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nuostatą, pagal kurią rangos darbų rezultatas turi būti tinkamas naudoti pagal paskirtį protingą terminą, techninį aptarnavimą ir remontą atliekančio asmens (verslininko) pareiga suteikti automobilio valdytojui (vartotojui) būtina, teisinga, išsamią ir neklaidinančią informaciją taip pat apima pareiga informuoti vartotoją apie: 1) egzistuojančias ir panaudojant vidutinio (standartinio) lygio diagnostikos metodus įmanomas nustatyti priežastis (susijusius gedimus, atskirų detalių ar mechanizmų veikimo kokybės trūkumus ir kt.), dėl kurių net ir pašalinta užsakymo paraiškoje nurodyta automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problema gali atsinaujinti (pasikartoti) per protingą laiką po remonto darbų atlikimo, t. y. dėl kurių rangos darbų, kuriais pašalinama esama užsakymo paraiškoje nurodyta automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problema, rezultatas nebus tinkamas naudoti pagal paskirtį protingą terminą; 2) šioms priežastims pašalinti reikalingus papildomus remonto darbus, informuojant vartotoją apie užsakymo paraiškoje nurodytą automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos atsinaujinimo per protingą laiką riziką tuo atveju, jei jis atsisakytų visų ar dalies reikalingų papildomų darbų.

Vadovaudamasis vartotojo, kaip silpnesnės šalies, interesų prioritetinio gynimo principu, kasacinis teismas formulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę apžvelgiamos nutarties 41-43 punktuose:

41. tais atvejais, kai, atlikus automobilio remontą, pašalinama automobilio valdytojo (vartotojo) užpildytoje užsakymo paraiškoje nurodyta automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problema, tačiau nepraėjus protingam terminui po remonto darbų atlikimo ta pati problema

atsinaujina ir dėl to rangos darbų rezultatas tampa netinkamas naudoti pagal paskirtį (išskyrus atvejus, kai vartotojas, informuotas apie nustatytoms automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos priežastims pašalinti reikalingus papildomus remonto darbus, visų ar dalies jų atsisakė), preziumuojama:

41.1. kad užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos šalinimo darbai buvo atlikti netinkamai; ir (arba)

41.2. kad atliekant užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos šalinimo darbus jau egzistavo kitos priežastys, dėl kurių ta pati problema atsinaujino (pasikartoję) nepraėjus protingam terminui po remonto darbų atlikimo, ir kad šias priežastis buvo galima nustatyti panaudojant vidutinio (standartinio) lygio diagnostikos metodus.

42. Tokiu atveju rangovas (verslininkas), gindamasis nuo vartotojo pretenzijos ar ieškinio, turi paneigti šios nutarties 41.1 punkte nurodytą prezumpciją ir:

42.1. paneigti vieną iš šios nutarties 41.2 punkte nurodytų prezumpcijų; arba

42.2. įrodyti, kad jis tinkamai informavo vartotoją apie šios nutarties 41.2 punkte nurodytas kitas priežastis, dėl kurių ta pati problema atsinaujino (pasikartoję) per protingą terminą po remonto darbų atlikimo, ir šioms priežastims pašalinti reikalingus papildomus remonto darbus.

43. Rangovui (verslininkui) nepaneigus šios nutarties 41.1 punkte nurodytos prezumpcijos, laikytina, kad remonto darbai atlikti netinkamai, todėl taikytini CK 6.665 straipsnyje nustatyti vartotojo teisių gynimo būdai (rangovo atsakomybė už netinkamos kokybės darbą). Rangovui (verslininkui) paneigus šios nutarties 41.1 punkte nurodytą prezumpciją, tačiau nepaneigus nė vienos iš šios nutarties 41.2 punkte nurodytų prezumpcijų arba neįrodžius šios nutarties 42.2 punkte nurodytų aplinkybių, laikytina, kad vartotojui nebuvo tinkamai atskleista būtina, teisinga, išsami ir neklaidinanti informacija, todėl taikytini CK 6.228⁶ straipsnio 5 dalyje ir 6.674 straipsnyje nustatyti vartotojo teisių gynimo būdai (rangovo atsakomybė už netinkamą užsakovo – vartotojo informavimą).

Kasacinis teismas nurodė, kad įvykdžius sutartį (suteikus diagnostikos paslaugas ir atlikus remonto darbus) dalis vartotojo užsakymo paraiškoje nurodytų problemų, dėl kurių nagrinėjamoje byloje kilo ginčas („neperjungia bėgių, važiuoja avariniu“), buvo pašalinta, tačiau atsinaujino (pasikartoję) per trumpą terminą (vėliausiai – per tris dienas) po remonto darbų atlikimo. Kasacinio teismo vertinimu, toks terminas neatitinka CK 6.663 straipsnio 1 dalyje nustatyto protingo termino reikalavimo. Atsižvelgiant į tai, remiantis nurodytais išaiškinimais, preziumuojama, kad užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio veikimo problemos („neperjungia bėgių, važiuoja avariniu“) šalinimo darbai buvo atlikti netinkamai ir (arba) kad atliekant užsakymo paraiškoje nurodytos problemos šalinimo darbus jau egzistavo kitos priežastys, dėl kurių ta pati problema atsinaujino (pasikartoję), ir kad šias priežastis buvo galima nustatyti panaudojant vidutinio (standartinio) lygio diagnostikos metodus. Todėl ieškovė (verslininkė), gindamasi nuo atsakovo (vartotojo) pareikšto reikalavimo grąžinti už diagnostiką ir remontą sumokėtus pinigus, turėjo paneigti pirmiau nurodytas prezumpcijas arba (paneigusi tik pirmąją prezumpciją) įrodyti, kad, vykdydama sutartį, ji informavo vartotoją apie priežastis, dėl kurių ta pati problema gali atsinaujinti (pasikartoti) per protingą laiką nuo remonto darbų atlikimo. Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo atveju ieškovė nepaneigė šios nutarties 41.1 punkte nurodytos prezumpcijos, kad užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio ar atskirų jo agregatų veikimo problemos šalinimo darbai buvo atlikti netinkamai. Kasacinio teismo vertinimu, ieškovei nepaneigus šios nutarties 41.1 punkte nurodytos prezumpcijos, laikytina, kad dalies užsakymo paraiškoje nurodytų automobilio veikimo problemų – „neperjungia bėgių, važiuoja avariniu“ – šalinimo darbai buvo atlikti netinkamai. Kasacinis teismas konstatavo, kad tai sudaro pagrindą taikyti CK 6.665 straipsnyje nustatytus vartotojo teisių gynimo būdus. Remiantis CK 6.665 straipsnio 1 dalies 2 punktu, jeigu darbai atlikti nukrypstant nuo sutarties sąlygų, dėl kurių darbų rezultatas negali būti naudojamas pagal sutartyje nurodytą paskirtį arba pablogėja jo naudojimo pagal sutartyje nurodytą paskirtį galimybės (sąlygos), o jeigu paskirtis sutartyje nenurodyta, – pagal normalią paskirtį, tai užsakovas savo pasirinkimu turi teisę, jei įstatymas ar sutartis nenustato ko kita, reikalauti iš rangovo atitinkamai sumažinti darbų kainą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad atsakovo reiškiamo ieškovei reikalavimo dalis grąžinti

sumokėtas lėšas už užsakymo paraiškoje nurodytų automobilio veikimo problemų – „neperjungia bėgių, važiuoja avariniu“ šalinimo darbus yra pagrįsta.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad tuo atveju, jei šioje byloje ieškovė būtų paneigusi tik nutarties 41.1 punkte nurodytą prezumpciją įrodydama, kad automobilio pavaros šiuo metu nepersijunginėja ne dėl jos anksčiau diagnozuotų ir pašalintų priežasčių, o dėl kitų – mechaninių priežasčių, nebūtų pagrindo taikyti CK 6.665 straipsnyje nustatytą vartotojo teisių gynimo būdų, tačiau išliktų pagrindas taikyti CK 6.228⁶ straipsnio 5 dalyje ir 6.674 straipsnyje nustatytus vartotojo teisių gynimo būdus (rangovo – verslininko atsakomybę už netinkamą užsakovo – vartotojo informavimą). Tokiu atveju, siekdama išvengti atsakomybės už netinkamą užsakovo – vartotojo informavimą taikymo, ieškovė būtų turėjusi: 1) paneigti vieną šios nutarties 41.2 punkte nurodytą prezumpciją, t. y. įrodyti, kad atliekant užsakymo paraiškoje nurodytos automobilio veikimo problemos šalinimo darbus neegzistavo priežastys, dėl kurių ta pati problema atsinaujino (pasikartojė), arba kad šių priežasčių nebuvo galima nustatyti panaudojant vidutinio (standartinio) lygio diagnostikos metodus; arba 2) įrodyti šios nutarties 42.2 punkte nurodytą aplinkybę – kad ji tinkamai informavo vartotoją apie priežastis, dėl kurių ta pati problema atsinaujino (pasikartojė) nepraėjus protingam terminui nuo remonto darbų pabaigos, ir šioms priežastims pašalinti reikalingus papildomus remonto darbus.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad šalių sudarytoje užsakomų darbų sutartyje 5.4.3 punkte nustatyta, jog ieškovė nesuteikia garantijos atliekamiems darbams, kai užsakovo prašymu arba sutikimu ieškovė panaudojo ne originalias ir (ar) nenaujas detales. Kasacinis teismas konstatavo, kad dėl užsakomų darbų sutarties 5.4.3 punkte įtvirtintos sąlygos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų atsakovo, kaip vartotojo, nenaudai, todėl ši sutarties sąlyga pripažintina negaliojančia CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo procesinius sprendimus ir tenkino ieškinį ir priešieškinį iš dalies.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-350-969/2020

Civilinė atsakomybė

Dėl bendrovės akcininko veiksmų, susijusių su bendrovės reorganizavimu, teisėtumo ir žalos dydžio

Ieškovė (bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė) prašė teismo priteisti iš atsakovo žalą, kilusios dėl bendrovės reorganizavimo, atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad atsakovas yra vienintelis ieškovės akcininkas ir direktorius, kuris organizavo, pritarė ir įvykdė ieškovės reorganizavimą, kurio metu ieškovės turtą perleido kitam jo naujai įsteigtam ir vadovaujamam juridiniam asmeniui, tokiais savo veiksmais, sudarydamas sąmoningai nuostolingus sandorius, nuosekliai privedė ieškovę prie bankroto. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendrovės valdymo organų narių kompetencija bendrovės restruktūrizavimo procese yra ribota – nors bendrovės valdymo organams pavesta rengti reorganizavimo sąlygas, tai gali būti daroma tik turint visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą, be to, galutinio sprendimo teisė dėl bendrovės reorganizavimo visais atvejais priklauso visuotiniam akcininkų susirinkimui. Atsižvelgdamas į Akcinių bendrovių įstatymo nuostatas, reglamentuojančias bendrovės restruktūrizavimo procesą, ir ieškiniu apibrėžtas šios bylos nagrinėjimo ribas (tik atsakovo civilinė atsakomybė už ieškovės reorganizavimu galimai padarytą žalą), kasacinis teismas pripažino teisiškai pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad šioje byloje sprendinas atsakovo kaip juridinio asmens dalyvio (akcininko) civilinės atsakomybės klausimas.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad įstatyme įtvirtintų formalių restruktūrizavimui keliamų reikalavimų įvykdymas savaime nereiškia, kad restruktūrizavimo proceso tikslas buvo teisėtas ir kad suinteresuotų asmenų teisės šiuo procesu negalėjo būti pažeistos. Įstatymas nustato kreditorių teisių gynimo būdus ir tuo atveju, kai šios teisės yra pažeidžiamos pagal formalius

įstatymo reikalavimus įvykdyto reorganizavimo metu. Jei dėl nesąžiningai atlikto reorganizavimo ribotos atsakomybės bendrovė nebepali įvykdyti turimų įsipareigojimų kreditoriams, atsiranda pagrindas spręsti, jog bendrovės dalyviai piktnaudžiavo ribota atsakomybe ir kreditorių teisės gali būti ginamos vertinant sprendimus reorganizavimo procedūrose priėmusių bendrovių dalyvių (akcininkų) veiksmus CK 2.50 straipsnio 3 dalies aspektu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors atsakovas pagrįstai nurodo, jog įstatymas nereikalauja, jog reorganizuojant bendrovę atskyrimo būdu turtas ir įsipareigojimai būtų paskirstyti proporcingai, todėl turto ir įsipareigojimų neproporcingas paskirstymas reorganizavimo metu *per se* (savaiame) negali būti pripažintas neteisėtu, tačiau kilus ginčui teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos faktines aplinkybes, turi vertinti, ar vykdytas bendrovės reorganizavimas buvo pagrįstas ekonomine logika, sąžiningas, ar priešingai – tikrasis reorganizavimo tikslas buvo siekis išvengti kreditorių reikalavimų vykdymo.

Bylą nagrinėję teismai nustatė, jog įvykdytas reorganizavimas, kurio metu ieškovės turimas turtas buvo atskirtas ir perduotas atsakovo valdomai ir jo naujai įsteigta bendrovei, ieškovei paliekant visas jos turimas prievoles, iš esmės nulėmė ieškovės nemokumą ir jos negalėjimą vykdyti įsipareigojimus kreditoriams. Atsakovo bylos nagrinėjimo metu įrodinėtą restruktūrizavimo tikslą (pritraukti naujus investuotojus) bylą nagrinėję teismai, įvertinę byloje esančius įrodymus, pripažino neįrodytu. Kasacinis teismas pripažino pagrįsta bylą nagrinėjusių teismų išvadą, kad atsakovas, reorganizuodamas ieškovę, atliko nesąžiningus veiksmus CK 2.50 straipsnio 3 dalies prasme. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovas, būdamas vienintelis ieškovės akcininkas ir vadovas, negalėjo nežinoti bendrovės turtinės padėties ir to, kaip vykdomas reorganizavimas paveiks jos gebėjimą vykdyti prievoles, be to, atsakovui esant ir bendrovės vadovu, ir vieninteliu akcininku, reorganizavimas iš esmės buvo įvykdytas jo vienvaldiškai.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, jog iš atsakovo pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį priteistinos žalos dydis negali būti besąlygiškai sutapatinamas su reorganizavimo metu kitam juridiniam asmeniui perduota ieškovės turto verte. Atsižvelgdamas į šios bylos nagrinėjimo dalyką (ieškovės reorganizavimu kreditoriams padaryta žala), apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl žalos dydžio, kaip atsakovo civilinės atsakomybės pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį sąlygos, turi įvertinti, kurių ieškovės kreditorių reikalavimai nebuvo patenkinti dėl atsakovo nesąžiningai įvykdyto reorganizavimo, o ne dėl išimtinai po reorganizavimo susiklosčiusių aplinkybių. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-823/2020

Dėl komercinės paslapties sampratos ir nesąžiningo konkuravimo

Ieškovė (buvusi darbdavė) prašė teismo priteisti solidariai iš atsakovų (ieškovės buvusio darbuoto – gamybos direktoriaus ir jo naujai įsteigtos bendrovės) žalos atlyginimą. Ieškovė ir atsakovas (buvęs darbuotojas) buvo sudarę susitarimą dėl komercinės paslapties išsaugojimo. Ieškovės teigimu, atsakovas neteisėtai pasinaudojo komercinę paslaptį sudarančia informacija apie ieškovės žaliavų tiekėjus, prarastos klientės (užsakovės) poreikius. Be to, atsakovų siūlymu dalis ieškovės darbuotojų nutraukė darbo sutartis ir perėjo dirbti į atsakovo naujai įsteigtą bendrovę. Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – tenkino ieškinį.

Pasisakydamas dėl šiai bylai aktualios redakcijos, t. y. iki 2014 m. lapkričio 14 d. galiojusios CK 1.116 straipsnio normoje įtvirtintos komercinės paslapties sampratos bei pažymėdamas, kad ji esmingai nesikeitė, tik šiuo metu galiojančios redakcijos norma labiau apibrėžia informacijos, kuri gali būti pripažįstama komercine paslaptimi, apimtį, kasacinis teismas nurodė, kad atsakovui turėjo būti suformuotas aiškus ir nedviprasmiškas suvokimas, jog atitinkami duomenys yra ieškovės komercinė paslaptis, todėl komercine paslaptimi gali būti pripažįstama tik ta informacija, kuri buvo aiškiai atsakovui įvardyta, ji negali būti aiškinama plečiamai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad informacija apie žaliavų tiekėjus galėtų būti vertinama kaip sudaranti komercinę paslaptį, jeigu ją sudarytų ne tik tiekėjų pavadinimai, bet ir kitokia nevieša informacija apie juos, suteikianti ieškovei komercinį pranašumą. Tuo tarpu ieškovė įrodinėjo komercinės paslapties atskleidimą dėl žaliavų tiekėjų tik ta aplinkybe ir tik tiek, kad atsakovė (bendrovė) žaliavas perka iš tų pačių tiekėjų, tačiau nenurodė, kuo turima informacija apie žaliavų tiekėjus suteikė ieškovei konkurencinį pranašumą. Kasacinis teismas sutiko su kasacinių skundų argumentu, jog pati savaime informacija apie ledų gamybai reikalingų žaliavų gamintojus yra viešai prieinama, todėl nesukuria komercinės vertės ar konkurencinio pranašumo. Todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai informaciją apie žaliavų tiekėjus pripažino ieškovės komercine paslaptimi, netyręs ir nenustatęs, kuo gi ta informacija suteikia konkurencinį pranašumą ir kuo ji vertinga.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tam, jog būtų galima konstatuoti komercinės paslapties atskleidimą konkuruojančiam subjektui apie verslo partnerį, turi būti įrodyti ir nustatyti veiksmai, kad būtent dėl šios komercinę paslaptį sudarančios informacijos sužinojimo konkuruojantis subjektas sugebėjo užmegzti verslo santykius su ieškovės verslo partneriu ir tokiu būdu perimti partnerį. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į šios bylos ypatumą, kad, kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, būtent trečiojo asmens (ieškovės prarastos užsakovės) prašymu ir lėšomis atsakovas organizavo ledų gamybos cecho veiklą. Be to, trečiasis asmuo yra atsakovės (naujai įsteigtos bendrovės) dalininkas, turintis kontrolinį akcijų paketą. Pirmosios instancijos teismas taip pat nustatė, jog atsakovė tiekia tik dalį ieškovės tiekto ledų produkcijos asortimento, o trečiasis asmuo nutraukė bendradarbiavimą su ieškove dėl pačios ieškovės veiksmų, o ne dėl to, kad atsakovas perviliojo šią klientę iš ieškovės. Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju pagal nustatytas bylos aplinkybes nebuvo pagrindo spręsti, jog naujai įsteigta bendrovė perėmė ieškovės užsakovę kaip ledų produkcijos pirkėją dėl to, kad atsakovas atskleidė ieškovės komercinę paslaptį atsakovei (bendrovei) apie jos užsakovę. Nurodytos faktinės aplinkybės neleidžia daryti išvados, jog atsakovas atskleidė komercinę paslaptį apie trečiąjį asmenį (ieškovės užsakovę) jo naujai įsteigtai bendrovei.

Pasisakydamas dėl Konkurencijos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinto nesąžiningo konkuravimo, pasireiškiančio darbuotojų perviliojimu, kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad pati normos dispozicija nurodo, jog turi būti atliekami aktyvūs veiksmai, siekiant pervilioti darbuotojus. Tokie veiksmai gali pasireikšti kaip siūlymas pereiti dirbti į kitą įmonę, turi būti sudaromos sąlygos tam. Kita vertus, būtina atsižvelgti į tai, kad Konstitucija garantuoja teisę pasirinkti darbą, todėl sąžiningas perėjimas pas kitą darbdavį pats savaime negali būti vertinamas kaip darbuotojo perviliojimas. Atsižvelgdamas į tai bei į tai, kad šioje byloje buvusiems ieškovės darbuotojams, perėjusiems dirbti į atsakovo naujai įsteigtą bendrovę, nepatvirtinus buvus atsakovų siūlymo, tai, kad jie perėjo skirtingu laikotarpiu, nurodžius, kad darbo santykius jie nutraukė dėl juos netenkinančio ieškovės požiūrio į darbuotojus, t. y. ne be nesvarbios priežasties, kasacinis teismas darė išvadą, jog nėra teisinio pagrindo pripažinti, kad atsakovai neteisėtai perviliojo ieškovės darbuotojus. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas be teisinio pagrindo pripažino atsakovus nesąžiningai konkuruojant su ieškove.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-611/2020

Viešieji pirkimai

Dėl tiekėjo prašomų priteisti netiesioginių nuostolių, kilusių dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų, dydžio

Ieškovė (tiekėja) prašė teismo priteisti iš atsakovės (perkančiosios organizacijos) nuostolių atlyginimą, skaičiuojamą kaip prarastą pelną (atskaičius pelno mokestį), kuri ji būtų gavusi per septynerius viešojo pirkimo sutarties (keleivių vežimo) vykdymo metus. Ieškovės teigimu, jeigu

atsakovė būtų vadovavusi Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu (toliau – VPI), bendraisiais teisės principais ir Konkurso sąlygose įtvirtinta tvarka, ieškovė būtų buvusi pripažinta Konkurso laimėtoja, nes Konkurse būtų likęs tik jos vienos pasiūlymas.

Lietuvos apeliacinis teismas, antrą kartą išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, konstatavęs atsakovės veiksmų neteisėtumą ir priežastinį ryšį kaip jos deliktinės atsakomybės sąlygas, grąžino bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui žalos dydžiui nustatyti. Po šio Lietuvos apeliacinio teismo procesinio sprendimo, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė klausimą dėl žalos dydžio ir atmetė ieškinį tiekėjos išsemtų resursų pagrindu. Kasacinėje instancijoje kilo teisės klausimas dėl tiekėjo resursų, numatytų viešojo pirkimo sutarčiai įvykdyti, išnaudojimo ir (ar) kompensavimo galimybės bei šių aplinkybių įtakos netiesioginių nuostolių, kilusių dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų, dydžiui.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad tokių ginčų atvejais teismai pirmiausia turi įvertinti, ar ieškovės turėti resursai, numatyti viešojo pirkimo sutarčiai su atsakove vykdyti, pagal savo pobūdį vertintini kaip išsemiami ir negalintys būti kompensuoti (atkurti, pasitelkti papildomai). Kasacinis teismas nurodė, kad pagrindinis ieškovės resursas, dėl kurio išsėmimo kilo klausimas byloje, yra paslaugoms teikti naudojamos transporto priemonės, t. y. keleiviniai autobusai. Byloje nustatyta, kad atsakovės skelbtam viešojo pirkimo konkursui ieškovė buvo įsigijusi 8 miesto, priemiestinius autobusus, iš jų 3 vėliau pardavė; dalis ginčo konkursui skirtų autobusų, ieškovės nepripažinus konkurso laimėtoja, buvo naudojama kitoms sutartims vykdyti; ieškovė vėliau siekė juos parduoti. Byloje teismų taip pat konstatuota, kad pagal ginčo konkurso sąlygas ieškovė sutarties galiojimo laikotarpiu privalėtų keisti 7 iš 8 pasiūlyme pateiktų ir preliminariniame pirmųjų paslaugos teikimo metų išlaidų plane nurodytų transporto priemonių, kadangi jų amžius neatitiktų konkurso sąlygų nustatyto reikalavimo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tiekėjo netiesioginių nuostolių, kilusių dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų, nustatymo kontekste kaip išsemiami ir nekompensuojami vertintini tokie tiekėjo resursai, kurių panaudojimas vykdant prisiimtus įsipareigojimus paneigia galimybę juos panaudoti (kompensuoti) papildomiems įsipareigojimams vykdyti, nes šie resursai pagal savo pobūdį yra reti ir jų kompensavimas yra neįmanomas ar reikalauja neproporcingai didelių sąnaudų (pvz., reta ir itin brangi įranga, retos specializacijos ekspertas ir pan.). Kasacinio teismo vertinimu, keleiviniai autobusai nėra toks resursas, kuris ribotų ieškovės galimybes vienu metu vykdyti kelias keleivių pervežimo paslaugų sutartis – ne tik su atsakove, bet ir kitais užsakovais. Kartu tai reiškia, kad skundžiamų teismų procesinių sprendimų argumentacija neleidžia teigti, jog ieškovė šiuo atveju nepatyrė žalos. Kasacinis teismas darė išvadą, kad ieškovė galėjo vienu metu vykdyti kelias keleivių pervežimo sutartis, dėl to neteisėtai nesudaryta viešojo pirkimo sutartis suponuoja tam tikrą pajamų netekimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju ieškovė įrodinėjo žalą kaip negautą grynąjį pelną, kuris apskaičiuojamas iš negautų pajamų pagal su atsakove nesudarytą viešojo pirkimo sutartį, be kita ko, atėmus sąnaudas, kurios būtų patirtos uždirbant šias pajamas. Ieškovės įrodinėjamas žalos dydis grindžiamas jos pagal Konkurso sąlygas teikto pasiūlymo vienerių kalendorinių metų pajamų ir išlaidų planu, kuriame detalčiai nurodytos ieškovės planuotos gauti pajamos, veiklos sąnaudos, apskaičiuotas planuojamas pelnas. Kasacinis teismas išaiškino, kad tokiu kaip šios bylos atveju įrodinėjimo prasme apsunkintame negautų pajamų priteisimo procese, kai ieškovo pateiktų įrodymų nepakanka teismo įsitikinimui dėl tikslaus nuostolių dydžio susiformuoti, teismas, atsižvelgdamas į CK 1.5 straipsnyje nustatytus principus ir CK 6.249 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą reglamentavimą, turi teisę pats nuspręsti, kokio dydžio negautų pajamų atlyginimas ieškovei būtų sąžiningas ir teisingas pagal konkrečios bylos aplinkybes.

Atsižvelgdamas į tai, kad ieškovei priteistinas netiesioginių nuostolių atlyginimas, skaičiuojamas pagal Konkurse pateikto pasiūlymo kainą ir jo pagrindimą, taip pat atsižvelgdamas į nutartyje išvardytas nuostolių dydžiui nustatyti reikšmingas aplinkybes, kurios mažintų ieškovės numatytą gauti pelną, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovės pagal sutartį planuotos gauti pusė grynojo pelno sumos yra sąžiningas ir teisingas ieškovei atlygintinų nuostolių dydis.

Dėl sutartyje, sudarytoje viešųjų pirkimų būdu, įtvirtinto kainos apskaičiavimo būdo kvalifikavimo

Šalių ginčas, kilęs iš sutarties dėl geležinkelio ruožo statybos darbų įsigijimo (toliau – Sutartis), sudarytos viešųjų pirkimų būdu, vykdymo. Ieškovės (rangovės) teismo prašė atitinkamus darbus pripažinti kaip papildomus ir už juos priteisti skolą. Atsakovė (užsakovė, perkančioji organizacija) priešiškiniumi prašė iš ieškovių priteisti delspinigius, nes Sutartyje nustatytu terminu jos neatliko darbų. Pirmosios instancijos teismas tenkino priešiškinio dalį, o ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą ir tenkino ieškinio dalį. Šioje byloje vienas iš šalių nesutarimų ir teisės klausimų yra tas, kokią konkrečią kainodarą šalys Sutartyje įtvirtino (fiksutos kainos ar fiksuoto įkainio, ar kt.).

Kasacinis teismas nurodė, kad kaip konstatavo apeliacinės instancijos teismas, jei atitinkami techniniai sprendiniai neišplaukia iš statybos normatyvinių dokumentų turinio, pirmiausia techninio projekto, dėl ko tiekėjai, įskaitant ir atviro konkurso dėl geležinkelio ruožo statybos (toliau – Konkurso) laimėtoją (rangoves), negalėjo iš anksto suprasti tikrojo užsakovės poreikio dėl pirkimo objekto, tokie darbai iš esmės laikytini kaip papildomi, o atlygis už juos priklauso nuo šalių sutarimo dėl jų atlikimo ir apmokėjimo. Taigi konkretus Sutarties kainodaros taisyklių kvalifikavimas aktualus darbams, kurių atlikimo poreikis atsirado kiekio, o ne turinio atžvilgiu.

Kasacinis teismas nurodė, kad vienintelė aplinkybė, jog Konkurse tiekėjai negalėjo teikti alternatyvių pasiūlymų, jų pasiūlymai turėjo būti pateikti dėl viso pirkimo objekto, jie turėjo pateikti galutinę kainą, kurios pagrindu buvo renkamas laimėtojas, ir pan., *per se* (savaimė) nesuteikia pagrindo daryti išvadą, jog Sutarties sąlyga dėl maksimalios (fiksutos) kainos tik dėl to kvalifikuotina būtent kaip tokia kainodaros taisykle (fiksutos kainos). Tais atvejais, kai pirkimo objektas sudėtinis (kompleksinis), pasiūlymai paprastai vertintini pagal konkrečios pasiūlymo kainos išraišką (atskirai ar kartu su kitais kriterijais): tai akivaizdu, kai taikytina fiksuotos kainos taisyklė, kita vertus, tai patogiu ir kitais atvejais, nes net ir taikant fiksuoto įkainio taisyklę, kai pirkimo objektą sudaro keliolika dalių (įkainių), būtų pernelyg sunku pasiūlymus palyginti tarpusavyje, jei skirtingos dalys (įkainiai) bus nevienodai įkainotos, t. y. vienos pigiau, kitos – brangiau.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nors darbų kiekių žiniaraščiai, jų detalumas ir pareiga juos užpildyti viešojo pirkimo metu gali būti reikšmingi sprendžiant dėl rangos sutarties kontrahentų tarpusavio teisių ir pareigų, tai *per se* neleidžia daryti išvados dėl viešojo pirkimo sutarties konkrečios kainodaros. Šiuo tikslu būtina įvertinti kitas Konkurso dokumentų ir Sutarties nuostatas. Kasacinio teismo vertinimu, Sutarties nuostatos dėl mokėjimų rangovei (atsiskaitymas pagal faktiškai atliktus darbus) akivaizdžiai nedera su klasikiniu fiksuotos kainos institutu, o daugiau yra fiksuotos kainos ir faktinio atsiskaitymo (fiksuoto įkainio) junginys. Toks atsiskaitymo su rangove būdas akivaizdžiai naudingesnis užsakovėi, nes ši įsipareigoja sumokėti ne daugiau kaip suderėtą lėšų sumą, tačiau, esant tam tikroms aplinkybėms, sutaupyta rangovės sąskaita, t. y. tiek kai faktiškai darbų atliekama mažiau, nei sutarta, tiek iš dalies ir kai jų atliekama daugiau, nei sutarta, visą iš esmės tokio pasikeitimo naudą gautų tik užsakovė. Atsižvelgiant į tai, kad statybos rangos teisiniuose santykiuose neretai faktinė situacija nėra identiška užsakovų planams ir jų parengtiems dokumentams, tokia kainodara iš esmės reiškia „nepralaimimos loterijos“ tik vienai šaliai – užsakovėi – pritaikymą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad įprastiniuose komerciniuose santykiuose, abiem šalims laisvai derantis dėl priimtinių statybos rangos sutarties nuostatų, hibridinės kainodaros taisyklė *per se* nebūtų nesuderinama su sutarčių laisvės principu (rangovui iš esmės neturėtų būti draudžiama savo valia priimti neproporcingai didelę sutarties vykdymo riziką). Vis dėlto viešojo pirkimo sutarčių atveju sutarties laisvės principas taikytinas siauriau. VPĮ atskirai įtvirtintos konkrečios ir imperatyvios viešojo pirkimo sutarčių sudarymo, vykdymo ir keitimo procedūrinio bei materialaus pobūdžio taisyklės.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, šalių ginčui taikytinos redakcijos Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 18 straipsnio 6 dalies 3 punkte įtvirtinta, jog pirkimo sutartyje, kai ji sudaroma raštu, turi būti, *inter alia* (be kita ko), nustatyta kaina arba kainodaros taisyklės, nustatytos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtintą metodiką – Kainodaros metodiką, kurioje įtvirtintos fiksuotos kainos, fiksuoto įkainio, įkainio bazės ir dalinio sutarties vykdymo išlaidų padengimo kainodaros taisyklės. Pagal kasacinio teismo praktiką tai – imperatyviosios nuostatos. Sutartyje įtvirtinta hibridinė kainodara yra negalima pagal Kainodaros metodikos nuostatas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvada dėl Sutartyje įtvirtintos fiksuotos (maksimalios) kainos nustatymo taisyklės teisiškai nepagrįsta. Kasacinis teismas darė išvadą, kad toms darbų rūšims, kurios, pirma, darbų kiekių žiniaraščiuose (ar kituose dokumentuose) buvo įkainotos pagal atitinkamo mato vienetą arba bendrai, tačiau atitinkamą įkainį galima apskaičiuoti (pavyzdžiui, nurodyti bendras darbo kiekis ir bendras įkainis), antra, kurios pagal prigimtį gali būti dalomos, o darbo kiekio pokytis tiesiogiai koreliuoja su rangovės sąnaudomis, trečia, kurių pokyčio rizika pagal Sutartį neperkelta rangovei, pagal Sutartį buvo nustatytas fiksuoto įkainio (VPI) ar faktiškai atliktų darbų atlyginimo (apytikrės sąmatos) (CK) kainodaros būdas, dėl to atlyginimas už atitinkamų darbų kiekio pokytį nekvalifikuotinas kaip papildomi darbai, o yra Sutarties vykdymas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-360-916/2020

Dėl šalių sudaryto susitarimo dėl papildomų darbų aiškinimo ir reikšmės, sprendžiant dėl rangovo teisės į papildomų darbų atlyginimą

Vienas svarbiausių šalių nesutarimo dėl darbų pripažinimo kaip papildomų ir atsakovės pareigos už juos atsiskaityti aspektų – Šalių sudaryto susitarimo (toliau – Susitarimo) dėl papildomų darbų turinio aiškinimas ir jo nuostatų taikymas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad esant deklaratyvių ir teises bei pareigas nustatančių sąlygų tarpusavio sankirtai, prioritetas suteiktinas teisės ir pareigas nustatančioms sutarties sąlygoms, t. y. deklaratyviosios sąlygos negali paneigti sutartimi sukuriamų teisių ir pareigų. Be to, sutarčiai reikšmingų aplinkybių vertinimo ir visuminio sutarties aiškinimo principai (taisyklės) apima ir idėją, kad tam tikros sutarties sąlygos negalima aiškinti taip, jog būtų sugriautas sutarties tikslas ir prasmė. Tai reiškia, kad tam tikra sutarties sąlyga, nors savo lingvistine išraiška ir turiniu nėra dviprasmiška, negali būti aiškinama taip, kad jos aiškinimas ir prieštaravimas kitoms sutarties sąlygoms sukeltų absurdiškus padarinius, pavyzdžiui, sutarties negaliojimą. Pažymėtina, kad Susitarimo dėl papildomų darbų 12 punkte nustatyta, jog šis susitarimas netaikytinas Sutarties pakeitimu. Kasacinis teismas darė išvadą, kad pažodžiui laikantis Susitarimo dėl papildomų darbų 12 punkto, kuriuo iš esmės įtvirtinama deklaratyvaus pobūdžio, o ne teises ir pareigas nustatanti Sutarties sąlyga, būtų paneigtas Susitarimo dėl papildomų darbų tikslas ir esmė, nes jei jis apskritai (didesne ar mažesne apimtimi) būtų nelaikomas Sutarties pakeitimu, tai tiesiog taptų beprasmis, t. y. jo šalims nesukeliant jokių teisinių padarinių. Dėl to aiškinant ir taikant Susitarimą dėl papildomų darbų jo 12 punktas ignoruotinas, nes jo pažodinis laikymasis sukeltų absurdišką rezultatą, t. y. paneigtų bet kokią šalių susitarimo prasmę.

Įvertinęs visas Susitarimo dėl papildomų darbų nuostatas, šio sudarymo tikslą ir padarinius kasacinis teismas konstatavo, kad šalys iš esmės nukrypo nuo klasikinio papildomų darbų įsigijimo keičiant statybos rangos sutarties kainą modelio, įtvirtinto Sutartyje ir reguliuojamo CK normose. Nagrinėjamu atveju šalys, nesutarusios dėl Sutarties turinio aiškinimo ir taikymo (Sutarties vykdymo), iš esmės nusprendė sukeisti vietomis įprastinio rangovo ir užsakovo bendradarbiavimo modelio etapus, todėl nutarė iš pradžių atlikti ginčo darbus, o vėliau pagal jų nesutarimą nagrinėjančios institucijos sprendimą prisiimti darbų atlyginimo riziką ir atitinkamą piniginę prievolę. Tokiu būdu abi šalys, be kita ko, laikydamosi priešpriešinių pozicijų dėl darbų kvalifikavimo kaip papildomų, prisiėmė panašios apimties riziką: rangovė, vertindama, kad atitinkami darbai Sutartyje nenurodyti, juos atlikdama rizikavo, jog patirtos išlaidos didesne ar

mažesne apimtimi jai nebus kompensuotos, o užsakovė, manydama, kad fiksuota (maksimali) Sutarties kaina apima bet kokius darbus, rizikavo atlyginti už papildomų darbų atlikimą.

Nors toks jau atliktų ar atliksimų darbų, kurie potencialiai gali būti pripažinti kaip papildomi (pagal šalių susitarimą dėl to atskirai turėtų spręsti kompetentinga institucija, dėl šalių veiksmų ja tapo bendrosios kompetencijos teismai), įsigijimo modelis nėra įprastas, bet *per se* (savaime) nėra neteisėtas, nes šalys jį sudarė abipusių nuolaidų pagrindu ir laisva valia, taip bent iš dalies išsprendė savo nesutarimus dėl ginčo darbų poreikio, būtinybės juos atlikti užtikrinant sėkmingą Sutarties vykdymą ir išvengiant papildomų neigiamų rizikų. Be to, Susitarimu, pirma, šalys iš dalies modifikavo užsakovės informavimo tvarką pagal Sutartį, nes apie ginčo darbus ji preliminariai informuojama prie Susitarimo pridėta pretenzija, bet, antra, išplečiant pagal Sutartį inžinieriaus turimas kompetencijas, šis, atstovaudamas užsakovei, parengia pažymą, kuriomis patvirtinamas darbų atlikimo faktas ir atitiktis Sutarčiai. Bet kokiu atveju tokia tvarka suponavo tai, kad pagal Susitarimo dėl papildomų darbų nuostatas ginčo darbai, kurie vėliau buvo patvirtinti inžinieriaus pažymomis, užsakovės atžvilgiu nėra siurpriziniai, laikoma, kad pranešimo apie juos tvarka neprieštarauja Sutarčiai, o ginčas, kurį šalys palieka spręsti po darbų atlikimo, yra tik dėl jų kvalifikavimo ir dėl to kylančių padarinių.

Kasacinis teismas konstatavo, kad galimas Sutarties kontrahentų teisių ir pareigų pokytis – atliktų darbų pripažinimas kaip papildomų ir pareiga už juos sumokėti, dėl kurio ir sudarytas Susitarimas dėl papildomų darbų, įvykdomas teismui išsprendus šalių nesutarimą dėl ginčo darbų (pagal inžinieriaus pažymą), preziumuojant, kad apie juos užsakovė tinkamai informuota ir davė sutikimą juos atlikti. Kasacinis teismas taip pat konstatuoja, kad tokia papildomų darbų pripažinimo ir atsiskaitymo už juos tvarka *per se* nėra nesuderinama su viešųjų pirkimų teisiniu reguliavimu. Nepriklausomai nuo to, kaip būtų vertinamas papildomų darbų įsigijimas – ar kaip Sutarties keitimas, ar kaip naujo sandorio sudarymas Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 73 straipsnio 4 dalies prasme, viešojo pirkimo sutarčių šalių susitarimas dėl papildomų darbų (įprastinio modelio ar modifikuoto, kaip nagrinėjamu atveju) iš principo yra leistinas, jei ginčo darbai iš tiesų yra papildomi pagal VPI ir atitinkamą viešojo darbų pirkimo sutartį. Tokiu atveju Susitarimas dėl papildomų darbų yra procedūrinis sandoris dėl atliktų darbų, kurie patvirtinami trečiojo asmens (inžinieriaus), galimo vertinimo kaip papildomų. Dėl to toks šalių susitarimas *per se* nepažeidžia viešųjų pirkimų principų, neiškreipia sąžiningos visų tiekėjų konkurencijos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-360-916/2020

Dėl rangovo galimybės savo teises ginti pasirinktu būdu (atlygio už papildomus darbus ir tiesioginių nuostolių santykio)

Ieškovės ginčija apeliacinės instancijos teismo argumentus, kuriais buvo grindžiamas atsisakymas tenkinti ieškinį ir tuo pagrindu, kad rangovė savo teisių gynybą įgyvendino sutarties, sudarytos viešųjų pirkimų būdu (toliau – Sutartis), nuostatų neatitinkančiu būdu, t. y. prašo ne atlyginti tiesioginius nuostolius, o priteisti skolą už papildomus darbus.

Kasacinis teismas nurodė, kad Sutarties konkrečiomis sąlygomis buvo pakeistas FIDIC Raudonosios knygos 17.4 punktas, nurodant, jog jeigu rangovas, ištaisydamas trūkumus, tuos nuostolius arba atlygindamas žalą, uždelsia ir (arba) patiria papildomų išlaidų, tai jis privalo pateikti inžinieriui kitą pranešimą ir jam pagal Sutarties 20.1 papunktį turi būti suteikta teisė gauti laiko pratęsimą ((a) pastraipa); tiesioginių nuostolių atlyginimą ((b) pastraipa); kreipdamasis dėl patirtų nuostolių atlyginimo, rangovas privalo pateikti rašytinius nuostolių dydį pagrindžiančius įrodymus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas visiškai nedetalizavo, kas pagal jį laikytini tiesioginiai nuostoliai Sutarties kontekste. Kasacinio teismo vertinimu, tiesioginiai nuostoliai pagal Sutartį nelaikytini civilinės atsakomybės instituto sąvoka, jos sąlyga.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad CK 6.684 straipsnio nuostatose įtvirtintas statybos rangos sutarčių kainos keitimas dėl papildomų darbų nėra detalizuotas, todėl šios normos taikymo prasme aiškintinas kaip apimantis įvairias situacijas, įskaitant atvejus, kai rangovui už papildomus darbus atlyginamos tik tiesioginės išlaidos, taip pat kai, be išlaidų, jam sumokama ir

racionalus, rinkos situaciją atitinkantis pelnas. Vis dėlto negalima daryti išvados, kad šalys, vadovaudamosi sutarčių laisvės principu, ribojamos susitarti dėl kurio nors vieno iš nurodytų statybos rangos sutarties kainos keitimo būdų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors rangovui racionalu tikėtis, kad papildomų darbų atlikimas bus ne tik nenuostolingas, bet ir pelningas, tačiau šalys gali susitarti ir dėl kitokios ekonominės logikos, pavyzdžiui, tik dėl patirtų išlaidų atlyginimo, ar dėl bet kokio kito atsiskaitymo modelio. Taigi, nepreziumuotina, kad tiesioginiai nuostoliai (sąnaudos, išlaidos) negali sutapti su atlyginimu už papildomus darbus. Tai ginčo atveju turėjo būti nustatyta aiškinant Sutarties turinį (CK 6.193 straipsnis).

Kita vertus, kasacinis teismas pažymėjo, kad jei kyla papildomų darbų poreikis dėl kiekio, o statybos rangos sutartis yra atlygintinė, t. y. apimanti tiek išlaidas, tiek pelną, tokiu atveju apmokėjimas apims abu kainos elementus, tačiau kai kyla turinio prasme naujų papildomų darbų poreikis, jų finansinė išraiška nebus tokia aiški. Nepriklausomai nuo to, ar Sutarties kaina turėtų būti keičiama dėl to, kad ieškovės reikalautų priteisti atlygį už papildomus darbus ar tik tiesioginius nuostolius (išlaidas), atsižvelgiant į tai, jog atsakovė piniginės prievolės rangovei neįvykdė, t. y. nesumokėjo skolos, šios dydžio nustatymas (pagrindimas), kasacinio teismo vertinimu, *per se* (savaime) neturėtų (nebent būtų nustatyti kiti pagrindai) suponuoti atitinkamos ieškinio dalies atmetimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-360-916/2020

Draudimo teisė

Dėl draudiko pareigos supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis

Ieškovė (draudėja) prašė teismo pripažinti mėšlo kratytuvo vagystę draudžiamuoju įvykiu ir priteisti iš atsakovės (draudikės) draudimo išmoką. Atsakovė įvykį pripažino nedraudžiamuoju ir nusprendė nemokėti draudimo išmokos, nes apdraustas mėšlo kratytuvus nebuvo saugomas draudimo taisyklėse nustatyta tvarka. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad draudiko pareigos supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis aspektu CK 6.992 straipsnio 2 dalyje nustatytas reguliavimas laikytinas specialiu CK 6.185 straipsnio 3 dalies atžvilgiu. CK 6.992 straipsnio 2 dalis nustato dvejopo pobūdžio draudiko pareigą: visų pirma pareigą sudaryti sąlygas viešai susipažinti su draudimo rūšies taisyklėmis, antra, pareigą prieš sudarant draudimo sutartį įteikti draudimo rūšies taisyklių kopiją draudėjui. CK 6.992 straipsnio 2 dalies gramatinė konstrukcija leidžia daryti išvadą, kad šios dvi pareigos yra savarankiškos, viena kitos nedubliuoja ir nepanaikina. Tai reiškia, kad, vadovaujantis CK 6.992 straipsnio 2 dalimi, nepakanka tik viešai paskelbti draudimo rūšies taisyklių, tačiau būtina ir jų kopiją įteikti draudėjui. Tuo atveju, jei draudikas netinkamai įvykdo pareigą supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis, remiantis CK 6.185 straipsnio 2 dalimi, tokios taisyklės netampa draudimo sutarties dalimi ir nėra privalomos draudėjui.

Kasacinio teismo vertinimu, aplinkybė, kad draudimo taisyklės paskelbtos viešai – atsakovės interneto puslapyje, patvirtina tik tai, kad atsakovė, kaip nurodyta pirmiau, įvykdė vieną iš CK 6.992 straipsnio 2 dalyje draudikui nustatytų pareigų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 6.992 straipsnio 2 dalis nedetalizuoja draudimo rūšies taisyklių įteikimo būdo. Jos gali būti įteiktos tiek fiziškai perduodant draudėjui draudimo rūšies taisyklės popierine forma, tiek ir elektroniniu būdu skaitmenine forma. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį dėl draudimo liudijime nurodyto draudėjo patvirtinimo, kad draudimo įmokos sumokėjimas yra laikomas draudėjo (ieškovės) patvirtinimu, jog draudėjas (ieškovė) prieš draudimo sutarties sudarymą susipažino su draudimo taisyklėmis ir jam įteikta šių taisyklių kopija (toliau – draudėjos patvirtinimas), teisinės reikšmės vertinant, ar draudikas įvykdė pareigą supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis, įskaitant ir pareigą įteikti draudėjui draudimo rūšies taisyklių kopiją. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kasacinio teismo praktika šiuo klausimu kito. Vėlesnėje kasacinio teismo praktikoje buvo sprendžiama, jog toks kitos šalies patvirtinimas yra pakankamas įrodymas, kad draudikas įvykdė savo pareigą supažindinti draudėją su draudimo rūšies taisyklėmis. Tačiau taip pat buvo vertinamas

tokio draudėjo patvirtinimo turinys ir sprendžiama, ar draudėjo patvirtinimas aiškiai apima konkrečias draudimo rūšies taisykles.

Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo atveju nustatyta, jog draudėjos patvirtinimas yra įtvirtintas pačiame draudimo liudijime (polise). Greta patvirtinimo taip pat padarytas įrašas dėl draudimo rūšies ir aiškiai pateikiama nuoroda į konkrečias draudimo rūšies taisykles. Be to, nurodytas įrašas padarytas tame pačiame teksto lygyje kaip ir įrašas dėl patvirtinimo, jis nėra paslėptas ar numatytas neįprastoje vietoje. Kasacinis teismas darė išvadą, kad ši sutarties sąlyga nėra siurprizinė, protingas žmogus galėjo ir turėjo suprasti patvirtinimo turinį ir jo pasekmes. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, kasacinio teismo vertinimu, nėra pagrindo abejoti pačios draudėjos (ieškovės) patvirtinimu dėl draudimo rūšies taisyklių jai įteikimo. Remiantis tuo ir nesant kitų įrodymų byloje, yra pagrindas daryti išvadą, kad atsakovė (draudikė) įrodė, jog ji įvykdė pareigą įteikti ieškovei draudimo rūšies taisyklių kopiją.

Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad apeliacinės instancijos teismas neištyrė aplinkybių ir neįvertino, dėl kokių apsaugos ribų buvo susitarta draudimo sutartimi, kasacinis teismas panaikino nurodyto teismo nutartį ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-354-1075/2020

Civilinio proceso teisė

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo byloje dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu

Ieškovė kaip įpėdinė, priėmusi palikimą faktiniu valdymu, kreipėsi į teismą dėl: 1) dviejų juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo (kad po ieškovės tetos mirties palikimą faktiniu valdymu priėmė kartu su ja gyvenęs tetos brolis (ieškovės dėdė); kad po ieškovės dėdės mirties palikimą faktiniu valdymu priėmė ieškovė) ir 2) palikimo perėjimo valstybei liudijimo, kuriuo ieškovės tetos turtas paveldėjimo teise perėjo valstybei, pripažinimo negaliojančiu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas priteisė ieškovės naudai iš atsakovės (valstybės) pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinėje instancijoje kilo ginčas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: kai turta paveldi valstybė CK 5.62 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu, o vėliau įpėdinis, priėmęs palikimą pradėdamas jį faktiškai valdyti (CK 5.51 straipsnio 1 dalis), šiuo pagrindu kreipiasi į teismą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo pripažinimo negaliojančiu ir teismas pripažįsta palikimo perėjimo valstybei liudijimą negaliojančiu, tokioje civilinėje byloje įpėdinio patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos, išskyrus atvejus, kai nustatomi neteisėti valstybės institucijų veiksmai (neveikimas), nulėmę palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, arba valstybės įgaliotų institucijų netinkamas procesinis elgesys civilinėje byloje, kurioje ginčijamas palikimo perėjimas valstybei.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą spręsti dėl valstybės institucijų veiksmų neteisėtumo tik ta apimtimi, kuria atsakovė, jos atstovo teigimu, gavusi seniūnijos raštą, patvirtinantį, kad neatsirado ieškovės dėdės turto paveldėtojų, inicijavo ne jo, o už jį anksčiau mirusios ieškovės tetos palikimo perėjimo valstybei procedūrą. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas turėjo pagrindą atlyginti ieškovės patirtas bylinėjimosi išlaidas tik už pareikštą reikalavimą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad ieškovės tetos palikimą faktiniu valdymu priėmė ieškovės dėdė. Nenustačius kitų atsakovės neteisėtų veiksmų, nulėmusių ginčijamo palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimą, ir (arba) atsakovės netinkamo procesinio elgesio nagrinėjamoje byloje, ieškovei neatlygintinos patirtos bylinėjimosi išlaidos reiškiant reikalavimą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad ji faktiškai priėmė dėdės palikimą, ir reikalavimą pripažinti negaliojančiu palikimo perėjimo valstybei liudijimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ir sumažino iš atsakovės ieškovės naudai priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-359-969/2020

Dėl pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodamos standartinės formos pažymos paskirties ir teisinės galios bei teismo nutarties, kuria išsprendžiamas prašymas dėl klaidų ištaisymo nurodytoje pažymoje, neskundžiamumo

Atsakovas pateikė prašymą dėl klaidų ištaisymo teismo pagal 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (ES) Nr. 1215/2015 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas 1215/2015) išduotoje pažymoje apie byloje įsiteisėjusį teismo sprendimą. Pirmosios instancijos teismas atmetė atsakovo prašymą. Apeliacinės instancijos teismas nutraukė apeliacinį procesą ir nurodė, kad pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria atmestas prašymas dėl klaidos ištaisymo pagal Reglamentą 1215/2015 išduotoje teismo pažymoje, negali būti apeliacijos objektas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodama pažyma yra standartizuotos formos vykdymo proceso dokumentas, neturintis teismo sprendimo, kaip jis suprantamas pagal Reglamento 1215/2015 2 straipsnį, teisinės galios, kurio paskirtis – patvirtinti teismo sprendimo vykdytinumą kilmės valstybėje narėje bei palengvinti kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymą, suteikiant kompetentingai vykdymo institucijai pagrindinę informaciją apie byloje priimtą sprendimą. Taigi, esant neatitikimų tarp pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotos pažymos ir teismo sprendimo, kurio pagrindu ši pažyma išduota, vykdymo veiksmai turi būti atliekami atsižvelgiant į teismo sprendimo, o ne jo pagrindu išduotos standartizuotos pažymos, turinį, o su tuo susijusios suinteresuotų asmenų teisės gali būti ginamos pagal atitinkamas sprendimo vykdymo vietos valstybės proceso teisės normas.

Kasacinis teismas nurodė, kad Reglamentas 1215/2015 nereglamentuoja klaidų ištaisymo pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodamoje pažymoje procesinės tvarkos, todėl šis klausimas turi būti sprendžiamas pagal kilmės valstybės narės nacionalinę proceso teisę. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas klaidų taisymo pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotose pažymose procesinio mechanizmo taip pat nereglamentuoja. Atsižvelgdamas į tai, kad standartizuota pažyma pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį yra išduodama teismo sprendimo vykdymo procese, kasacinis teismas darė išvadą, kad šiuo atveju turi būti taikomos CPK VI dalies, reglamentuojančios vykdymo procesą, nuostatos.

Kadangi pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodama pažyma savo teisine galia nėra prilyginama teismo sprendimui, kasacinis teismas konstatavo, kad klaidų ištaisymo teismo sprendimuose procesinis mechanizmas, įtvirtintas CPK 276 straipsnio 4 dalyje, šiuo atveju negali būti taikomas. CPK nesant tiesiogiai nustatytos galimybės atskiruoju skundu skųsti teismo nutartis, kuriomis išsprendžiamas klaidų ištaisymo pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotose pažymose klausimas, turi būti vertinama, ar tokia nutartis gali būti pripažinta užkertančia galimybę tolesnei bylos eigai CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto prasme. Kasacinis teismas išaiškino, kad teismo nutartis, kuria išsprendžiamas suinteresuoto asmens prašymas dėl klaidų pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotoje pažymoje ištaisymo, nedaro jokios įtakos tolesnei vykdymo proceso eigai, šio proceso nesustabdo ir neužbaigia. Minėta, kad pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduodama pažyma neturi teismo sprendimo teisinės galios ir su juo nekonkuruoja, esant neatitikimų tarp pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotos pažymos ir teismo sprendimo, kurį prašoma vykdyti, teismo sprendimas turi būti vykdomas toks, koks yra priimtas, todėl atsakovo kasaciniame skunde nurodoma grėsmė, kad neištaisius klaidų pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotoje pažymoje teismo sprendimas nebus įvykdytas arba bus įvykdytas ne taip, kaip nurodyta teismo sprendime, t. y. kad asmens teisė į priverstinį teismo sprendimo vykdymą negalės būti tinkamai įgyvendinta, nekyla.

Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, teisingai aiškino ir taikė proceso teisės normas ir pagrįstai nusprendė, kad pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria išsprendžiamas suinteresuoto asmens prašymas dėl klaidų pagal Reglamento 1215/2015 53 straipsnį išduotoje pažymoje ištaisymo, atskiruoju skundu negali būti skundžiama, ir dėl šios priežasties nutraukė apeliacinį procesą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-341-823/2020

Bankroto teisė

Dėl mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto turinio, jo tvirtinimo ir fizinių asmenų bankroto bylos pabaigos

Bankroto administratorė pateikė teismui prašymą baigti fizinių asmenų bankroto bylą ir pateikė mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą, kuris buvo nepasirašytas kreditorių susirinkimo pirmininkės. Kreditorių susirinkimo pirmininkė, atsisakydama pasirašyti aktą, nurodė konkrečias nepasirašymo priežastis; jos teigimu, plano įgyvendinimo aktas nėra informatyvus, akte nepateikta esminė, bankroto procesui reikšminga informacija ir duomenys apie plano vykdymą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino bankroto administratorės prašymą ir baigė fizinių asmenų bankroto bylą.

Kasacinis teismas nurodė, kad Fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 30 straipsnyje nėra reglamentuojamas mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto turinys ir forma. Tačiau FABĮ normose aiškiai ir detalai reglamentuojamas mokumo atkūrimo plano turinys, jo parengimas, tvirtinimas (šio įstatymo 7, 8 straipsniai), taip pat jo vykdymo kontrolė – administratorius ne rečiau kaip kartą per pusę metų rengia ir teikia teismui, kreditorių susirinkimui ir bankrutuojančiam asmeniui plano vykdymo eigos ataskaitą. Neįvykdžius plane nurodytų įsipareigojimų, būtų pažeista kreditorių ir fizinio asmens interesų pusiausvyra, t. y. pažeistas fizinio asmens ir jo kreditorių susitarimas. Tam, kad pasibaigus plano įgyvendinimo terminui būtų galima įvertinti, ar kreditorių ir fizinio asmens interesų pusiausvyra viso bankroto proceso metu buvo išlaikyta ir planas buvo tinkamai vykdomas, plano įgyvendinimo akte turi atsispindėti visos esminės plano nuostatos, tarp jų ir visų fizinio asmens plane nustatytų įsipareigojimų (į)vykdymas. Dėl to darytina išvada, kad FABĮ 30 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto parengimą ir pateikimą teismui, sistemiškai aiškintinos su FABĮ 7 straipsnio nuostatomis, įtvirtinančiomis mokumo atkūrimo plano turinį. Taigi mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akte turi būti pasisakyta dėl kiekvienos FABĮ 7 straipsnyje nustatytos ir plane aptartos nuostatos, kad būtų galima spręsti, ar (ir kaip) konkreti plano dalis buvo įgyvendinta, ar fizinis asmuo, atlikdamas reikiamus veiksmus, įgyvendino plane nurodytus prisiimtus įsipareigojimus. Aktas turi būti išsamus ir pagrįstas mokumo atkūrimo plano vykdymo ataskaitose nurodytais duomenimis, nes šis dokumentas faktiškai ir teisiškai lemia bankroto bylos pabaigą (FABĮ 30 straipsnio 2 dalis).

Kasacinis teismas darė išvadą, kad ginčo atveju nenurodžius akte esminių mokumo atkūrimo plano sąlygų ir informacijos apie jų įgyvendinimą, teismai neturėjo faktinio pagrindo daryti išvadą, kad planas visiškai įvykdytas, nes iš pateiktų įgyvendinimo akte duomenų sunku įvertinti, kaip buvo įgyvendinti fizinių asmenų įsipareigojimai ir kokių veiksmų jie ėmėsi tiems įsipareigojimams įvykdyti, juolab kad teismo proceso metu bankroto administratorės papildomai pateikti prie ataskaitos rašytiniai įrodymai sudaro pagrindą abejoti akte nurodytų duomenų teisingumu, be to, ataskaitos teiktos nesilaikant įstatyme nustatyto reglamentavimo. Taigi vien duomenys apie kreditorių reikalavimams tenkinti nurodytas lėšas ir jų paskirstymą savaime neleidžia daryti išvados apie plano įvykdymo tinkamumą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad gavus didesnes pajamas nei nurodytos patvirtintame mokumo atkūrimo plane, šios susidariusios lėšos negali būti savaime skiriamos fizinių asmenų poreikiams tenkinti. Mokumo atkūrimo plane nurodytos priemonės fizinio asmens mokumui

pagerinti yra fizinio asmens ir jo kreditorių susitarimo išraiška, o bankrutuojantys fiziniai asmenys turi pareigą nepriekaištingai vykdyti plane prisiimtus įsipareigojimus, todėl perviršiu esančios lėšos gali būti naudojamos būtiniesiems poreikiams tenkinti tik tuo atveju, kai parengiamas ir patvirtinamas plano pakeitimo projektas, kuriuo susitariama dėl kitokios tam tikrų sąlygų vykdymo tvarkos.

Kasacinis teismas nurodė, kad klausimą dėl fizinio asmens bankroto bylos procesinės baigties visais atvejais sprendžia teismas, todėl aplinkybė, jog vienas ar keli nurodytų asmenų atsisakė pasirašyti plano įgyvendinimo aktą, savaime neužkerta kelio baigti fizinio asmens bankroto bylą. Kasacinis teismas išaiškino, kad įstatymo leidėjo įtvirtinta nuostata, jog bankroto administratoriaus surašytą aktą turi pasirašyti fizinis asmuo, bankroto administratorius ir kreditorių susirinkimo pirmininkas, reiškia siekį užtikrinti, kad akte bus pateikta išsami ir teisinga informacija apie plano įgyvendinimą, kurios teisingumą patvirtina visi pasirašę asmenys. Dėl to tuo atveju, kai plano įgyvendinimo akto nepasirašo kreditorių susirinkimo pirmininkas, teismas turi nuosekliai iširti ir įvertinti kreditorių susirinkimo pirmininko nurodomas nepritavimo priežastis, jų atitiktį tikrovei, tokių priežasčių svarumą, taip įsitikindamas ir patvirtindamas, kad bankroto proceso metu buvo užtikrinta bankrutuojančio asmens ir kreditorių interesų pusiausvyra.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismas, prieš priimdamas sprendimą užbaigti fizinio asmens bankroto procedūrą, turi patikrinti plano įvykdymą ir tik nustatęs, kad akte atspindėta visa plano įgyvendinimo informacija, mokumo plane nurodytos sąlygos įgyvendintos, spręsti dėl jo tvirtinimo. Priešingu atveju, nenustatęs tokių sąlygų, teismas turi priimti sprendimą nutraukti fizinio asmens bankroto bylą. Tokiu atveju, kai įgyvendinimo akto nepasirašo kreditorių susirinkimo pirmininkas, teismas, svarstydamas įgyvendinimo akto patvirtinimo klausimą, turi vertinti atsisakymo pritariti aktui priežastis ir, pripažinęs jas pagrįstomis, vertinti, ar jos nesudaro FABĮ 10 straipsnyje nustatytų pagrindų nutraukti fizinio asmens bankroto bylą.

Atsižvelgdamas į tai, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė FABĮ 30 straipsnio 1, 2 dalių nuostatas dėl mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto turinio, šio akto parengimo ir pateikimo teismui tvarkos, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-336-219/2020

Dėl bankroto bylos nutraukimo pagrindo – bankrutuojančiai (bankrutavusiai) įmonei atsiskaičius su visais kreditoriais, pareiškimo dėl bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimo

Bankroto administratorė teismo prašė pripažinti bankrutuojančios įmonės bankrotą tyčiniu, patvirtinti patikslintus kreditorių reikalavimus, pripažinti įmonę bankrutavusia ir paskelbti likviduojama. Suinteresuotas trečiasis asmuo pateikė teismui duomenis, kad padengė visus teismo patvirtintus bankrutuojančios įmonės kreditorių finansinius reikalavimus. Pirmosios instancijos teismas nutraukė bankroto bylą ir priteisė bankroto administratorėi administravimo išlaidų atlyginimą, o bankroto administratorės prašymą – atmetė. Apeliacinės instancijos teismas paliko pirmosios instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Kasacinis teismas nurodė, kad jeigu bankrutuojanti įmonė atsiskaito su visais kreditoriais, laikoma, kad bankroto procesas pasiekė savo tikslą, ir bankroto byla nutraukiama Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 27 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu. Kasacinio teismo vertinimu, nors pagal lingvistinę ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies formuluotę su kreditoriais turi atsiskaityti bankrutuojanti įmonė, ši įstatymo nuostata turi būti aiškinama sistemiškai, atsižvelgiant į aptartus bankroto proceso tikslus. Bankroto proceso tikslų požiūriu nėra reikšminga, ar bankrutuojančios įmonės prievolės kreditoriams pasibaigia jas įvykdžius pačiai įmonei, ar trečiajam asmeniui už bankrutuojančią įmonę, jei pastaruoju atveju nesukuriamas įmonės prievolė atsiskaitymą už įmonę įvykdžiusiam trečiajam asmeniui, t. y. neatsiranda naujas bankrutuojančios įmonės kreditorius, kuriam įmonė turi neįvykdytą prievolę. Todėl ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies nuostata „bankrutuojanti įmonė atsiskaito su visais kreditoriais“ turi būti aiškinama ne kaip nurodanti prievolę įvykdžiusį subjektą, o kaip nurodanti teisinę situaciją, kurioje

visos bankrutuojančios įmonės prievolės kreditoriams yra įvykdytos, t. y. bankrutuojanti įmonė yra atsiskaičiusi su visais kreditoriais. Kasacinis teismas darė išvadą, kad ginčo atveju suinteresuotam trečiajam asmeniui, atsiskaičiusiam su visais bankrutuojančios įmonės kreditoriais, neišreiškus valios būti įtrauktam į bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą, bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, kad atitinkamos bankrutuojančios įmonės prievolės kreditoriams pasibaigė.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies 2 punkto norma *expressis verbis* (tiesiogiai) nereglamentuoja situacijos, kai su bankrutuojančios įmonės kreditoriais atsiskaito ne pati bankrutuojanti įmonė, o trečiasis asmuo, aiškinant ir taikant šią nuostatą būtina atsižvelgti į sisteminius ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies 2 punkto normos ryšius su kitomis ĮBĮ nuostatomis, įtvirtinančiomis atsiskaitymo su bankrutuojančios įmonės kreditoriais tvarką ir eiliškumą. Atsižvelgdamas į tai bei į ĮBĮ įtvirtintą prioritetinio administravimo išlaidų atlyginimo principą, kasacinis teismas konstatavo, kad ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintas bankroto bylos nutraukimo pagrindas taikytinas tik tuo atveju, kai: 1) yra visiškai atlygintos bankroto administravimo išlaidos, 2) atsiskaityta su visais kreditoriais, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto bylos iškėlimo. Kasacinis teismas darė išvadą, kad ĮBĮ 27 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintas bankroto bylos nutraukimo pagrindas netaikytinas tuo atveju, kai trečiajam asmeniui atsiskaičius su bankrutuojančios įmonės kreditoriais lieka neatlygintos bankroto administravimo išlaidos (kaip tik tokia situacija susiklostė ginčo atveju). Tokiu atveju nėra pagrindo konstatuoti, kad visos bankrutuojančios įmonės prievolės yra pasibaigusios ir yra atkurtas įmonės mokumas.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad nutraukus bankroto bylą ĮBĮ 27 straipsnyje nustatytais pagrindais, bankroto procesas ir teisme nagrinėjama bankroto byla pasibaigia. Kartu pasibaigia visų klausimų, neatsiejamų nuo konkretaus bankroto proceso, tarp jų ir klausimo dėl tyčinio bankroto, nagrinėjimas. Ši aplinkybė nepriklauso nuo to, ar aplinkybės, sudarančios vieną iš ĮBĮ 27 straipsnyje nustatytų pagrindų nutraukti bankroto bylą, atsirado iki ar po pareiškimo dėl bankroto pripažinimo tyčiniu pateikimo teismui. Taigi, bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, kad, esant ĮBĮ 27 nustatytam pagrindui nutraukti bankroto bylą, pareiškimo dėl tyčinio bankroto nagrinėjimas nebegali būti tęsiamas. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, atsiradus procesinėms kliūtims nagrinėti pareiškimą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu (teismui nutraukus bankroto bylą), šio klausimo nagrinėjimas teismo turi būti nutraukiamas vadovaujantis CPK 293 straipsnio 1 punktu, kadangi tokio pareiškimo atmetimas galimas tik išnagrinėjus bankroto pripažinimo tyčiniu klausimą iš esmės.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad šią bylą nagrinėję teismai nepagrįstai konstatavo esant pagrindą nutraukti bankroto bylą ir dėl to nepagrįstai atmetė prašymą pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu. Dėl padarytų pažeidimų kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis bei perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti bankroto bylą, įskaitant joje iškeltą klausimą dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-333-823/2020

Darbo teisė

Dėl diskriminacijos, susijusios su priklausymu profesinei sąjungai, draudimo ir kolektyvinių sutarčių nuostatų taikymo darbuotojams

Ieškovė (darbdavė) teismo prašė atmesti atsakovės (darbuotojos) reikalavimą kaip nepagrįstą dėl vienkartinės išmokos išmokėjimo Lietuvos geležinkelių įmonių grupės šakos kolektyvinė sutarties (toliau – kolektyvinė sutartis) 4.9.7 punkto pagrindu. Ieškovės įsitikinimu, išmoka turi būti mokama tik profesinių sąjungų, kurios pasirašė kolektyvinę sutartį, nariams, o atsakovė neatitinka šio kriterijaus. Atsakovė yra profesinės sąjungos „Solidarumas“, neįeinančios į profesinių sąjungų organizacijas, pasirašiusias kolektyvinę sutartį, narė. Atsakovės manymu, kolektyvinę sutartį pasirašiusių ir jos nepasirašiusių profesinių sąjungų narių diferenciacija nurodytos išmokos atžvilgiu yra diskriminacija dėl priklausymo profesinei sąjungai. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad kolektyvinės sutarties 4.9.7 punkte nustatyta, kad profesinių sąjungų, pasirašiusių šią kolektyvinę sutartį, nariams (darbuotojams), turintiems ne mažesnę kaip dešimties metų darbo stažą bendrovėje ir ne mažesnę kaip šešių mėnesių nepertraukiamą narystę profesinėje sąjungoje ir švenčiantiems 50 ir 60 metų jubiliejų, išmokamas vienkartinis 300 Eur (atskaičius mokesčius) priedas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nors kova su diskriminacija patenka į Europos Sąjungos kompetenciją ir reguliavimo sritį pagal tam tikrus diskriminacijos pagrindus, tačiau diskriminacija dėl priklausymo profesinei sąjungai neišskiriama kaip diskriminacijos rūšis.

Kasacinis teismas nurodė, kad DK 2 straipsnio 1 dalyje nustatyti svarbiausi darbo teisės principai, tarp jų – darbo teisės subjektų lygybės, nepaisant priklausomybės asociacijoms, asociacijų laisvės, laisvų kolektyvinių derybų. Darbo teisės subjektų lygybės principas reiškia vienodą požiūrį į darbuotojus dėl jų subjektyvių savybių. Šia prasme ypač svarbus DK 26 straipsnis, reglamentuojantis darbuotojų lyčių lygybę ir nediskriminavimą kitais pagrindais, asmenų lygiateisiškumo principą perkeliantis į darbuotojo ir darbdavio teisinius santykius. DK 26 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pareiga darbdaviui įgyvendinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus. Tai reiškia, kad, esant bet kokių darbdavio santykių su darbuotojais, tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, be kitų, narystės asociacijoje pagrindu, dėl aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis, ar kitais įstatymuose nustatytais pagrindais yra draudžiama.

Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovės kasaciniame skunde nurodyti argumentai, kuriais ji apeliuoja į lygiateisiškumo principo pažeidimą ir siekia pagrįsti diskriminacijos dėl darbo užmokesčio buvimą, prieštarauja asociacijų laisvės, profesinių sąjungų paskirties ir jų įgalinimų, kolektyvinių derybų esmės ir kolektyvinių sutarčių taikymo teisiniam reguliavimui. Pagal DK įtvirtintą teisinį reguliavimą, aktualų kolektyvinių darbo santykių aiškinimui, specialiųjų kolektyvinės sutarties nuostatų, įtvirtinančių tam tikras socialines (ar ekonomines) garantijas į jų taikymo sritį patenkančių profesinių sąjungų, esančių kolektyvinės sutarties šalimis, nariams, įtvirtinimas nėra *expressis verbis* (aiškiais žodžiais; tiesiogiai) draudžiamas imperatyviomis įstatymo normomis, pripažįstant kolektyvinių derybų šalių teisę savo nuožiūra nustatyti kolektyvinės sutarties turinį. Kolektyvinės derybos šiuo atveju inicijuotos, pasinaudojus DK 165 straipsnio 3 dalyje nustatyta išimtinė teise, ir konkretaus turinio kolektyvinė sutartis su darbdave suderėta Lietuvos geležinkelininkų profsąjungų federacijos ir Lietuvos geležinkelininkų profesinių sąjungų susivienijimo pastangomis. Kolektyvinės sutarties 4.9.7 punktu nustatyta ekonominė nauda profesinių sąjungų, pasirašiusių šią kolektyvinę sutartį, nariams (darbuotojams) nelaikytina diskriminuojančia šioms profesinėms sąjungoms nepriklausančius ar priklausančius kitoms profesinėms sąjungoms darbuotojus, atsižvelgiant į skirtingas situacijas, kuriose yra šie subjektai. Darbuotojai laisvi pasirinkti, kuriai profesinei sąjungai priklausyti. Pasirinkę darbuotojai kartu įgyja tam tikrų išipareigojimų (pvz., turi dalyvauti veikloje, mokėti nario mokesťį ir pan.). Savo ruožtu profesinės sąjungos teisės aktų nuostatomis įpareigotos atstovauti būtent savo nariams, inicijuoti ir vesti derybas jų naudai, o kolektyvinė sutartis pagal bendrąją taisyklę taikoma būtent darbuotojams – ją sudariusių profesinių sąjungų nariams. Nors DK taip pat nustatyta išimtis – kolektyvinės sutarties normos, įvykdžius tam tikras sąlygas, gali būti taikomos ir ne sutartį sudariusios profesinės sąjungos nariams, tačiau tai nereiškia, kad tokiu taikymu gali būti keičiamas socialinės partnerystės šalių suderėtų kolektyvinės sutarties sąlygų turinys ir suderėtos diferencijuotos naudos taikytinos ne aiškiai sutartyje apibrėžtai subjektų grupei, o visiems darbuotojams.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai pagrįstai kolektyvinės sutarties 4.9.7 punkto nuostatų, nustatančių papildomą naudą profesinių sąjungų, pasirašiusių kolektyvinę sutartį, nariams jubiliejaus proga, nekvalifikavo kaip pažeidžiančių lygiateisiškumo principą, diskriminuojančių atsakovę, nesančią kolektyvinę sutartį pasirašiusių profesinių sąjungų nare, kaip ji pati nurodo, darbo užmokesčio aspektu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria ieškinyms tenkintas, nepakeistą, ir atmetė kaip nepagrįstą atsakovės reikalavimą ieškovei dėl ginčo vienkartinės išmokos kolektyvinės sutarties 4.9.7 punkto pagrindu priteisimo.

Dėl kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas apskaičiavimo bei išmokėjimo darbuotojui, kai darbo sutarties šalys buvo sudariusios ir susitarimus dėl papildomo darbo

Ieškovas (darbuotojas) pareikštu ieškiniu nesutinka su atsakovo (darbdavio) atliktu kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas jam (ieškovui) apskaičiavimu, atsakovo apskaičiuotu bei išmokėtu šios kompensacijos dydžiu. Ieškovo teigimu, vidutinis jo darbo užmokestis šiai kompensacijai apskaičiuoti turi būti skaičiuojamas iš jo bendro darbo užmokesčio, gauto už pagrindinės darbo funkcijos pagal darbo sutartį atlikimą ir už papildomų darbo funkcijų pagal susitarimus dėl papildomo darbo atlikimą, o darbdavys nepagrįstai apskaičiavo jį atskirai pagal kiekvieną iš nurodytų susitarimų. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatyta, jog šalys darbo sutarties galiojimo metu buvo sudariusios susitarimus dėl papildomo darbo – papildomų darbo funkcijų atlikimo laisvu nuo pagrindinės darbo funkcijos atlikimo metu, t. y. buvo sudariusios susitarimus dėl darbo funkcijų jungimo. Kompensaciją už nepanaudotas kasmetines atostogas ieškovui atsakovas apskaičiavo kaip kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas pagal darbo sutartį (atliekant pagrindinę darbo funkciją) ir kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas pagal susitarimus dėl papildomo darbo (atliekant papildomas darbo funkcijas) sumą. Kasacinis teismas nurodė, kad šios bylos aplinkybių kontekste aiškinant DK 35 straipsnio 1 dalį konstatuotina, jog susitarimas dėl papildomo darbo, be kita ko, ir susitarimas dėl darbo funkcijų jungimo, kvalifikuotinas kaip papildoma darbo sutarties sąlyga. Darbo sutarties šalims sudarius tokio pobūdžio susitarimą jis tampa šalių sudarytos darbo sutarties dalimi. Susitarimas dėl papildomo darbo nekvalifikuotinas kaip savarankiška, atskira darbo sutartis.

DK 35 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad jeigu atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją darbuotojas dėl to įgyja teisę naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis (ilgesniu poilsio laiku, trumpesniu darbo laiku, atostogomis ir kita), jos šiam darbuotojui taikomos tik tada, kai atliekama papildoma funkcija, ir tik tiek, kiek ji atliekama. Kasacinis teismas pažymėjo, kad darbuotojas, atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo sulygta papildomą darbo funkciją, gali įgyti teisę naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis, teisės į kurias vykdydamas pagrindinę darbo funkciją jis neturi, t. y. atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo sulygta papildomą darbo funkciją gali įgyti papildomų teisių ir pareigų, kurios tokią darbo funkciją atliekantiems darbuotojams yra nustatytos Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose. Tačiau jeigu tokią darbo funkciją atliekantiems darbuotojams Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nėra nustatyta papildomų teisių ar pareigų, tai susitarimo dėl darbo funkcijų jungimo pagrindu ją atliekantis darbuotojas papildomų teisių ar pareigų, lyginant su tomis, kurias jis turi dėl pagrindinės darbo funkcijos pagal darbo sutartį atlikimo, neįgyja. Kasacinis teismas konstatavo, kad DK 35 straipsnio 7 dalis taikoma tik esant joje nurodytoms sąlygoms – jeigu atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją darbuotojas dėl to įgyja teisę naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis. Jeigu darbuotojas, atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją, dėl to neįgyja teisės naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis, tai nurodyta teisės norma, nesant joje įtvirtintos jos taikymo sąlygos, netaikytina.

Už nepanaudotas kasmetines atostogas turi būti mokamas vidutinis darbo užmokestis (DK 130 straipsnio 1 dalis), kuris skaičiuojamas pagal Vidutinio darbo užmokesčio skaičiavimo tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 496 „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo“ (toliau – ir Aprašas). Aprašo 8 punkte nurodyta, kad Darbo kodekso 35 straipsnio 7 dalyje nustatytu atveju, kai darbuotojas atlieka susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją, darbuotojo vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas atskirai pagal Aprašą iš darbo užmokesčio, apskaičiuoto už

atliktą papildomą darbo funkciją. Kasacinis teismas išaiškino, kad Aprašo 8 punktą taikytinas tik Darbo kodekso 35 straipsnio 7 dalyje nustatytu atveju, t. y. jeigu darbuotojas, atlikdamas susitarime dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją, dėl to įgyja teisę naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis (ilgesniu poilsio laiku, trumpesniu darbo laiku, atostogomis ir kita).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad šioje byloje apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė Aprašo 8 punktą nurodydamas, jog ši teisės norma taikoma visais atvejais, kai darbuotojas ir darbdavys susitaria dėl darbo funkcijų jungimo. Be to, teismas netinkamai aiškino ir taikė DK 35 straipsnio 7 dalį, nes ją taikė nenustatęs šios teisės normos taikymo sąlygos – ar ieškovas, atlikdamas susitarimuose dėl darbo funkcijų jungimo nustatytą papildomą darbo funkciją, dėl to įgijo teisę naudotis Darbo kodekse ar kitose darbo teisės normose nustatytais papildomomis teisėmis ar pareigomis (ilgesniu poilsio laiku, atostogomis ir kita). Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-332-701/2020

Statybų teisė

Dėl kaltų asmenų pareigos prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo, statybos padarinių pašalinimo kompensavimo naštos paskirstymo

Atnaujinus bylos procesą, ieškovė Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – Inspekcija) patikslintu ieškiniu prašė teismo įpareigoti atsakovą (neteisėtos statybos statytoją) solidariomis savo bei kitų atsakovų Trakų rajono savivaldybės, Trakų rajono savivaldybės administracijos, Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos, detaliojo plano rengėją lėšomis vykdyti teismo sprendimą, t. y. per teismo nustatytą terminą nugriauti neteisėtai pastatytus statinius ir sutvarkyti statybvietę. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino kaltais dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo Trakų rajono savivaldybę ir Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurių atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, statytoją, kurio atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų, Trakų istorinį nacionalinį parką, kurio atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų, bei Inspekciją, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų; įpareigojo statytoją proporcingai pagal nustatytą atsakomybės laipsnį kaltų asmenų lėšomis vykdyti teismo sprendimą ir per teismo nustatytą terminą nustatytu būdu pašalinti neteisėtos statybos padarinius; nustatė, kad, atsakovui neįvykdžius nurodyto įpareigojimo, Inspekcija turi teisę pati nugriauti Statinius ir sutvarkyti statybvietę, reikiamų išlaidų atlyginimą išieškoti iš nustatytų kaltų dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenų proporcingai pagal nustatytą jų atsakomybės laipsnį.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje sprendžiant statinio, pastatyto pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, padarinių šalinimo klausimą, turi būti nustatyti kalti dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenys, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnis ir sprendžiama dėl proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymo.

Kasacinis teismas konstatavo kad statytojas (užsakovas), jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininkas, valdytojas, naudotojas, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininkas, valdytojas ar naudotojas gali būti įpareigotas nugriauti statinį, pastatytą pagal neteisėtą statybą leidžiantį dokumentą. Ši pareiga, be kita ko, apima iniciatyvos, organizacinius, įskaitant sąnaudų apskaičiavimo, faktinio statinio nugriovimo organizavimo, komunikavimo su teismo sprendimu nustatytais kaltais dėl tokios neteisėtos statybos asmenimis dėl finansavimo pareigos įvykdymo ir kt. tokios pareigos įgyvendinimo aspektus. Ši pareiga nurodytiems asmenims kyla nepriklausomai nuo to, ar ir kokių laipsniu bus nustatyta paties statytojo (užsakovo), o jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininko, valdytojo, naudotojo, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininko, valdytojo ar naudotojo, kaltė dėl neteisėtos statybos. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad teismo sprendimu nustatytiems kaltiems

asmenims proporcingai jų kaltei kyla pareiga prisidėti prie neteisėtos statybos padarinių šalinimo kompensuojant asmeniui, kuriam nustatyta pareiga nugriauti neteisėtai pastatytą statinį ir sutvarkyti statybvieta, šių padarinių pašalinimo išlaidas (pareiga kompensuoti padarinių šalinimo išlaidas ar jų dalį). Nors Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 1 punktą (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktą) *expressis verbis* (tiesiogiai) neįvardija (neapibrėžia) kaltų asmenų (nepateikia jų sąrašo), sisteminė Statybos įstatymo analizė leidžia daryti išvadą, kad tai yra kompetentingi subjektai, dalyvaujantys statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese. Kasacinis teismas taip pat darė išvadą, kad pareiga kompensuoti statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo išlaidas ar jų dalį kyla kompetentingoms institucijoms, pagal įstatymą statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese turinčioms tiek pritarimo funkciją, tiek ir konkretaus dokumento išdavimo funkciją. Šios pareigos našta, tenkanti konkrečiam leidimą išdavusiam ar jam pritarusiam subjektui, gali skirtis priklausomai nuo byloje nustatytų faktinių aplinkybių, patvirtinančių to subjekto kaltės laipsnį, t. y. jo veiksmų įtakos mastą išduodant statybos leidimą.

Pasisakydamas dėl statytojo atsakomybės ir jo kaltės laipsnio, šalinant neteisėtos statybos padarinius, kasacinis teismas sutiko su teismų padaryta išvada, kad aplinkybė, jog statytojui buvo žinomas išnuomoto valstybinės žemės sklypo naudojimo būdas ir pobūdis, jam taikytina specialioji naudojimo sąlyga, jog valstybinės žemės nuomos sutartyje nenustatyta galimybė keisti išnuomoto žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ir (ar) pobūdį ir statyti statinius, ir tai, kad nuomotojo sutikimas ginčo statinių statybai nebuvo gautas, turi reikšmės nustatant, ar šiam atsakovui kaip neteisėtos statybos statytojui turi tekti tam tikra neteisėtos statybos padarinių šalinimo našta. Tačiau kasacinis teismas nesutiko su teismų padaryta išvada, kad aplinkybė, jog statytojui buvo perduotos ginčo žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisės ir pareigos, reiškia, jog jis galėjo ir turėjo įvertinti, kad ginčo žemės sklypo detalusis planas prieštarauja Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatoms. Kasacinis teismas pažymėjo, kad žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimas privačiam asmeniui nereiškia, jog jam tenka ir atsakomybė dėl tokio parengto detaliojo plano atitikties teisės aktų reikalavimams. Organizatoriaus teisių perdavimas niekaip nesumažina ir nepanaikina kompetentingų subjektų atsakomybės užtikrinti žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo proceso ir atitinkamai vėliau statybą leidžiančio dokumento išdavimo teisėtumą. Dėl to kasacinis teismas sumažino statytojo atsakomybės laipsnį iki 10 procentų, atitinkamai šiuo dydžiu padidino Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos atsakomybės laipsnį.

Pasisakydamas dėl detaliojo plano projekto rengėjo atsakomybės, šalinant neteisėtos statybos padarinius, kasacinis teismas konstatavo, kad ir kokio lygio profesionalai būtų projekto rengėjai, tai negali eliminuoti kompetentingų institucijų atsakomybės už teritorijų planavimo ir statybą leidžiančio dokumento teisėtumo procesą. Būtent kompetentingos institucijos turi pareigą savo veiklą vykdyti taip, kad jų veiksmai ir sprendimų turinys atitiktų teisės normų reikalavimus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad jei projekto rengėjas pažeidžia teisės aktuose jam nustatytas pareigas ir reikalavimus, jam gali kilti viešosios teisės normomis nustatyta atsakomybė, sutartinė atsakomybė ar, remiantis bendraisiais pagrindais, – ir deliktinė atsakomybė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, sumažindamas statytojo atsakomybės laipsnį iki 10 procentų ir padidindamas Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos atsakomybės laipsnį iki 50 procentų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-331-1075/2020

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt